

GRAMATICĂ ROMÂNEASCĂ

de

Ion Heliade Rădulescu

Ediție și studiu
de

VALERIA GUȚU ROMALO

1980

EDITURA EMINESCU

BUCUREȘTI, PIAȚA ȘCINTEII, 1

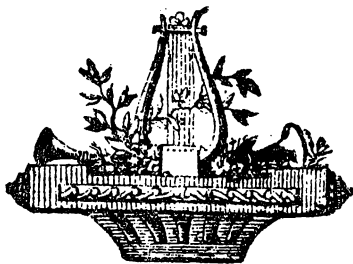
GRAMMATICĂ ROMÂNEASCĂ

de

D. I. ELIAD'.

Dată la typar' cu cheltuial'a

D. COCONULUÎ SCARLAT' ROSET'.

1828

Cîte nu vor' avea această subtînsemnare,
sînt fără voea mea.

I. ELIAD.

Către Dumnealui marele Vornic'

GHEORGHIE GOLESCU

și către Dumnealor' Domni Profesorii ai
școalelor' naționale din București.*

- 5 **D**omnilor', această Grammatică dela început'
am' -avut' cinste să o închin' cinstitei¹ Soțietăți
literale Rumînești ce s'a început' în casele dum-
nealui Marelui Logofăt' Constandin' Goleșcu. Acu-
ma însă crez' din pricin'a vremilor' celor' pline de
10 neodihnă, că va-fi încetat din nenorocire, adunarea
ce se-făcea pentru îndreptarea limb'i; va-fi în-
cetat' cu adevărat', dar mădulările ei sînt'
în ființă și cu aceleași sentimenturi, căldu-
ră, dorire și silință, și așa norocit'a mea
15 Grămmică tot' înaintea lor' este addusă și
acum cînd îndrăsnește a se-face cunoscută și
a intra în judicat'a tutulor' Rumînilor' celor'
literați. Persoanele cele mai alese ale aceștii so-
țietăți, fără a vă o spune eu, știți Domni'a
20 voastră bine că nu sînt' altele, de cît înșivă.
Înșivă sînteți cari și lucrați și vărsați
sudori și simțiți a dese a orî mîhniri amare ale
sufletului pentru literatur'a Rumînească; voi
compuneți și traduceți, Geografia Istorii, Filo-
sofie, Matematică, și Legi; ostenelele cele
25 nepregetătoare ale Dumnealui Marelui Vornic'
Gheor-

Notă. Textul gramaticii este însoțit de note de subsol: cele care aparțin lui Heliade sînt introduse, ca și în textul original, prin asterisc * sau cifră arabă între paranteze: (1); cele ale ediției sînt precedate de cifre arabe fără paranteze: 1.

¹ cistitei.

Gheorghie Golescu va-mai desăvârși și lumina limb'a și mai bine în Grămmatic'a și dicsionerul' său, prin cercetarea cu de amăruntul' ce face părților' cuvîntului; Al vostru vot' trăgea
 5 și mai mult' în norocitele adunări ce se-făcea; voi ați și curățit'o cînd a intrat' în dreapt'a voastră cercetare; voi dar acuma priimiți o cînd vine înaintea voastră și făceți o cunoscută la toți cei ce vor'-voi să o judece. Simțiți pentru dînsa ațesta că este fiu al'
 10 însuși școl'i unde voi sînteți alți Efori și alți Profesori. Ea aci s'a-născut'; această școală ja fost' leagănul' său, aci a crescut', aci s'a-pus' în lucrare, aci s'a cercetat' de voi, unde mi ați fost' tovarăși, îndreptători și curățitori gîndurilor' și judicărilor' mele. Simțiți că de sînt' astăzi Rumîni car'i au învățat' chiar Grămmică Rumînească mai întiiu, și acuma învață și ei pe
 20 alți; această Grămmică au învățat' și au cunoscut' mai întiiu: în Craiov'a, în Slatina și școl'a voastră, ea este de șase ani acuma între mîinile școlarilor'. Eū acuma spuiū aceea ce este și orî cine vede că eū mă cam laud',
 25 dar fie, că pentru schimb' și răsplătire vă laud' și pe voi. Și vă spuiū pă simplul' adevar', că de știam' în București alte persoane mai vrednice și mai îmfocate decît' voi, atunci negreșit' la dînsele închinam' Grămmica mea.

30

Al Dumneavoastră
 conlucrător' și
 frate

I. E.

P R E F A Ț Ă.

Eî! dar ce fel' de carte e asta?!!! uitate
 minune!!! aci lipsesc' o grămadă de slove! ă-¹
 știa vor' să ne lase săraci! Aci fălosul' și
 5 purtătorul' de Ortografie **н**, lipsește; mărețul'
 și îngîmfatul' **w**, asemenea; **оу** cel' bogat' de ²
 loc' nu se mai vede! în loc' de **к**, unde și unde
 se-vede **ка**; în loc' de **ю**, **іѣ**! Vai de mine ce
 grosime și mojîcie!!! ja te uită că ăștia și
 10 pe delicatul' și plinul' de dulceață **Ѡ** 'laŭ scos'!
 nu zău ăștia sînt' Rumâni groși bădăranî de-
 la țară, nu vor' să aibă cît' de puțină Ev-³
 ghenie pă dinși! dar ce văz'! ei în loc' de **ξ**,
 pun' **κc**; în loc' de **ϕ**, **nc**! Sîntu vrednici de
 15 rîs' ⁴ întru adevăr'! Vedeți lucruri copilerești!
 vedeți eresuri! vedeți nesocotinți! toată lumea
 se-silește din ce mai are să mai adaoge și să
 se-mai înbogățească, dar ei! ja uitațivă că
 și din ce mai avem' vor' să mai lepede!...
 20 Ait'! s'a stricat'!! s'aaa-duuus' acum și lim-
 b'a!! ei aŭ lepădat' și ocsiile! și psili! și!
 și dasia!!! o drăguțele, ca de ele de nimic' nu
 mi pare așa de rău, că par' că era niște flo-
 25 ricele! oamenilor' fără gust', fără leac' de Or-
 tografie! dar,? cine v'a-pus' pe voi să vă a-
 rătați mai iscușiți de cît' atîțea înțelepți
 bătrîni;? voi v'ați găsit' să stricați aceea
 ce aŭ găsit cu cale atîțea inși, și nu ca voi,
 30 voi că obiceiul' este bătrîn', și că trebuie să
pur-

¹ a.

² în.

³ Ey—

⁴ răs.

purtați cinste¹ și sfială către dînsul'. Păcat' de Dumnezeu să se-ducă atîtea slove!!!

Așa Domnule s'aũ dus', și acuma dumneata să fii sănătos': ele s'aũ dus' și nu se-vor'
 5 mai întoarce, căci le a-gonit' o soțietate întregă, le a-gonit' însuși dreptul cuvînt'.
 Și Dumneata, Domnule, mai stîmpără'ți furi'a puțin' și gîndește mai bine ce va să zică o soțietate și ce aũ făcut' soțietățile în lume,
 10 ca să știi către cine îți îndreptezi cuvîntul', și după ce vei începe acunoaște ce va să zică unu, și ce va să zică o soțietate,
 ascultă glasul' ei cel' serios' liniștit' și fără atîtea strigări și mirări lungi; învață
 15 că glasul' soțietății este glasul' norodului, și că ea poartă și îmfațoșază persoan'a obști.

Nevoea a-făcut' pre oamenii să 'și afle cele ce le era de trebuință: cînd oamenii aũ aflat' mai întîiu slovele, aũ băgat' de seamă
 20 cîte sunete și cîte glasuri sînt' în limb'a lor', și așa aũ hotărît' pentru fiește care sunet' și pentru fiește care glas' cîte un' semn', adică cîte o slovă. Așa aũ făcut' toate
 25 neamurile cînd aũ vrut', să scape de semnele Ieroglifice, și așa aũ făcut', pe urmă după dînele și Grecii: ei aũ addus' mai întîiu din Fenicia 17 slove, pe urmă aũ-văzut' că în limb'a lor' nu le era destule acestea și așa aũ
 30 mai adăogat' trei, și în sfîrșit' patru: adică aũ văzut' că în limb'a lor', de multe ori pe o, îl răspund' mai lung' și așa văzînd' că prețuește mai ca doi o, aũ hotărît' să 'l

mai

¹ ciste.

- mai lungescă, și înțelepțește 'l aŭ scris' așa ω, adică ca doi o unul lângă altul', aŭ-vă-zut' iară că pre ε de multe ori îl citesc' mai lung', și și pe dînsul' cînd a-fost' lung'
- 5 aŭ hotărît' să 'l scrie așa εε adică ca doi ε față în față ¹ (*), pe urmă din vreme în vreme începînd' a se-pierde pronunția a veche a Grecilor', cei mai noi aŭ socotit' că acești doi ε sînt' doi i, și 'l aŭ scris' așa η, numindul' Ita,
- 10 saŭ i lung'. Să venim' iarăși la vechimie: Grec'i cei vechi pînă nu aflaseră pe ς, scria în locul lui pe υ; dar mai pe urmă văzînd' că pot' să ajungă la multe reguli din pricin'a încurcătur'i, căci une-ori trebuia să 'l citească ca ς, pre
- 15 cum βύλομαι, în loc' de βέλομαι; alte ori ca β, precum εύλογώ (**); alte ori ca φ, precum εύθυμος, și alte ori ca ι, precum υπερίφανος; aŭ hotărît', ca cînd se-va-răspunde cu ς, să 'l scrie ca doi υ, adică unul preste altul' a
- 20 ^υșă υ, și pe urmă astfel ς, care apoi a dat' pricină celor' noi să gîndească că este o și υ, și așa îl numesc' pînă astăzi.
- Cînd aŭ vrut' ei, pînă nu aflase pe ζ, să scrie ζωή, scria σδωή, care iaŭ silit' să afle
- 25 altă slovă pe care o aŭ numit' ζητα șcl. pînă cînd 'și aŭ împlinit' numărul' cu care scria și își făcea trebuința: și pînă cînd limb'a lor'

(*) Astfel se-găsește η scris' în inscripțiile ale vechi prin piatră și în altele, și și Latin'i Eta îl pronunțiază, iar nu Ita, a-căror' limbă, este o Dorică schimbată.

30 (***) Vezi pe β latinesc' că se-scrie așa υ.

¹ față.

- lor' era vie, și o învăța fii dela părinți,
 n'avea trebuință nici de ocsii, nici de varii,
 nici de perispomeni, nici de psili, nici de dasii,
 nici de nimic' ce nu le trebuia; iar după ce mai
 5 pe urmă au început' a-veni alte limbi preste
 dinși, și ei a se-amesteca cu dânsele, a-în-
 ceput' a se-pierde și pronunți'a limb'i lor', pe
 care mai întâiu, cînd intra cineva în Aten'a,
 i se-părea că o aude cîntînduse. Aceasta vă-
 10 zînduo cei mai învățați, ca să nu se-piarză
 acea armonie plăcută a limb'i, au început' a
 se-gîndi pentru mijloacele ca să o păstreze,
 și așa au aflat' *προσῳδία*, semnele acestea:
 (') *ψυλη*, (') *δασῆια*, (') *ὄξεια*, (') *βαρῆια*, (~)
 15 *περισπομένη*, adică au văzut' că vocalele sau
 glanicile la început' secitesc une-orî mai sub-
 țirî și alte orî mai groase, și spre deosebire
 le au pus' cîte un' semn' d'a-supra; precum οἴ-
 20 *χος* d'asupra are alt' semn' și οἶνος altu: pen-
 tru că negreșit' cel de adoilea οἴ s'a-citit mai
 gros' care ne o arată însuși limb'a latinească,
 ce această zicere o are împrumutată dela Gre-
 cî, precum și altele multe, și în care se-cite-
 ște așa *vinum*¹ și noi pe urmă v i n ũ. Într'
 25 acest' chip' (') *δασῆια* sau groas'a cîte o dată
 se-asemăna cu β, cîte o dată cu h sau cu χ,
 precum la *ἥρωος ὑποπριτής*, pe care latin'i și Eu-
 ropen'i le pronunțiază *herous*², *hypocrita*³, adică
 heroŭ, hypocrit'; și alte orî ca φ, precum la
 30 *ὄος* pe care noi îl pronunțiem' fios și după na-
 tur'a limb'i fiŭ. Și fiind' că aceste doă semne
 se-citesc' sau să răsufliă oare cum din git',
 cu dreptul' ei le au numit' *πνεύματα*⁴, adică
 d u h u r i.

1, 2, 3 Cu caractere latine în text.

⁴ πνεύματα.

Au văzut' iară pre la mijlocul' zicerilor' că, vocalele se-citescū une-orī mai ascuțite, alte orī mai apăstate, și pela sfîrșit' de multe orī mai grele; și spre deosebire au aflat' 5 pre aste' lalte trei semne, pe care le au numit' ôξεια (ascuțită), βαρεια (grea), și περισπομένη (apăsată), nu mai ca să se-pestreze pro-sodi'a adică cîntarea zicerilor', pe care cu toată osteneal'a lor' cea vrednică de cinste, vremea tot' o a-pierdut', și semnele acestea acum 10 rămaseră numai de un' obiceiū la Greci, și cîte o dată ca să ne arate deosebirea înțelesului zicerilor', ce acum se-citesc' tot' într' un' fel', pierzînduse pronunțî'a, și atunci fiește-care își avea pronunțî'a sa.

Asfel' au fost' cu aflarea slovelor' la Greci; asfel' după dînș'i au făcut' și Latin'i priimind' numai cele ce le au trebuit'; asfel', și încă și mai înțelepțește Italien'i; asfel' și 20 toate națiile cele înțelepte și gînditoare într' această pricină ce au umblat' numai după ce le a-trebuit'; asfel' a-trebuit' firește să urmăm' și noi: dar fiind' că cînd am' început' a-ne întrebuița cu slovele cele slavonești, a 25 fost' tocmai în vremea cînd turburările, neodihmile, fugile, și răsboaele ce aveam' cu vrăjmaș'i noștri, nu ne da pas' să ne gîndim' de alte lucruri mai interesătoare, ne cum de acest' bagatel'; de aceea pînă mai de unăzi, cîte slove au avut' Slav'i, noi le grămădeam' cu loc' fără 30 locū¹ prin cărțile noastre; ni se părea că tot' un'a poate să fie ortografi'a slavă cu ortografi'a noastră, și că printr'însa dăm' o strălucire
lim-

¹ lorî.

limb'i noastre, puindu i o năpaste în spinare.

Apoi cînd am'-început a-învăța și grecește, și am'-văzut' cu cît' sîntem' noi mai presus' de cît' mulțimea cînd știm' unde să scrim'

5 ω, unde o; unde η, ι, υ, ε, οι; unde ε, unde αι, și cînd' scrim' pe ρ cu dasia; și a ne îngîmfa între noi și a-rîde de cei ce nu știa să scrie ca noi, și a gîndi că îi întrecem' noi

10 cu mult' printr' această mărginită știință a noastră, de atunci cu dasil'a am'-început' a-subjuga nenorocit'a noastră limbă să se-îmbrace în niște haîne de arlechen' și cu totul' streine și ne potrivite cu firea ei.

Noi nu cunoaștem' ce va să zică o și i lung' și scurt': noi de vom'-scri om' sau așa sau astfel' ωμ, tot' om' va-să zică; de vom' scri fi i n ț ă sau așa, sau fi n ț ă, tot' ființă va¹ să zică, și așa fără nici un' cuvînt' facem' pre ne vinovat'a tinerime, vremea,

20 în care poate să îmvețe alte lucruri folosite să o piarză îmvățînd' aceea ce caprici'a noastră a-găsit' cu cale fără nici un' cuvînt' de săvîrșit'. Iată treabă și facere de bine!

25 Pentru s, noi unul' cunoaștem' în limb'a noastră, și și pe acesta trebuie să 'l cunoaștem' de o singură slovă iar nu de diftong', căutînd' însuși la firea lui, iar nu la aceea cum îl scriu Grec'i; și pentru aceasta am' mai vorbit'.

30

Pre **κ** toată lumea îl' știe că este un' diftong', că diftongurile sînt' din două vocale sau glasnice, și că vocalile din care el' stă, sînt'

¹ fa.

sînt' ϵ și α ; apoi,? ce greșală face cineva de
 va pune în loc' de κ , ea care prețuește tot'
 cît' dînsul';? cine poate să pronunțieze pe e a,
 alt' fel' de cît' cum este, știindu'l mai vîrtos'
 5 că este și diftong'.

În cît' pentru diftongul' $i\text{ș}$ (iu), care pînă
 acum se-scria ю (cu totul' înprotivă după cum
 se-citește), pentru dînsul cercetează mă rog'
 pronunția, și ea îți va arăta că oamen'i ca-
 10 r'i vor' să scrie după cum vorbesc', nu fac' nici
 de cum astfel' de greșale ce nu se-îmvoesc' cu
 dreptul' cuvînt'; sau dacă din nenorocire, pre-
 judiciările, care din mic'a copilărie 'ți aũ fost'
 stăpîne, nu te lasă să judici sănătos' și
 15 bărbătește, ja un' copil' care nici de cum' să
 nu cunoască slovele, și îmvață'l să cunoas-
 că numai glasnicile și neglasnicile, fără a-a-
 mesteca și diftongh'i; zii să scrie i u, și vei
 vedea cum se-gîndește și cum își mișcă buzele
 20 cele tinere alăturînd' și despărțînd' în gîn-
 dul' său glasnicile, pînă cînd în sfîrșit'
 îl vei vedea că își ardică capul' și îți cau-
 tă în ochi, arătîndu'ți ceea ce a făcut', și
 așa poate atunci te vei rușina cunoscînd' că
 25 știe să se-gîndească mai bine de cît' Dumnea-
 ta, sau dacă nu, îl' vei vedea că scrie š , în
 loc' de $i\text{ș}$, iar ю nici odată.

?Voești să subțiezi pe Rumîni și să'i faci
 delicați prin θ cel vestit' de atîta vreme prin
 30 cărțile Rumînești. Pentru aceasta îmvață că
 limb'a și oamen'i nu se-subțiază prin pelticimea
 limb'i: ei aũ trebuință de idei, de cunoștinți și
 de ecsperiență ca să se-subțieze. În toa-

)(*

tă

- tă limb'a noastră nu găsim' o zicere care se-coprinză pe acest' θ, ba încă de și avem' în limb'a noastră vre o vorbă împrumutată dela Greci care să aibă în sine pe θ, rumîn'i nu 'l citesc' de cît' ca pe t, sau cari voesc' să se-pocească, aceia îl citesc' ft. Rumînul' zice Toader' sau Tudor' și Toma, iar nu Θεodor' și Θoma; și așa zic' și toate neamurile Europ'i. Această slovă sau glăsuire θ, este născută în brațele căldur'i și moličun'i Asii și Afric'i, unde oamen'i vorbesc' din gît' mai mult' și din virful' limb'i cei lățite de căldură: d'acolo aū venit' și Grec'i în Greci'a și de acolo aū și addus'o. În tot' locul' unde oamenii sînt' sănătoși și toate organele vorbir'i 'și¹ le aū întregi, desăvîrșite și sănătoase, acolo² acest' fel' de glăsuire ca θ, nu este socotită de cît' ca un' defet' sau o greșală a natur'i: un' acest' fel' de om' ce pronunțiază așa, trebuie să aibă felurimi de adjective spre batjocoră precum: Peltic' gāngav' și altele; așa dară,? cum poți Dumneata să gîndești că poate nați'a noastră să se-nobileze prin defeturile și greșalele³ natur'i.
- În cît' pentru ξ și ψ, am' vorbit' că oamenii cei înțelepți nici o dată nu se-încarcă nici nu se-îngreuiază cu acelea ce nu le trebuie și nu le adduce nici o înlesnire și nici un' folos'. Noi prea bine putem' să scrim' în locul' lui ξ pe κ c (c s), și în locul' lui ψ, pe πc (p s), fără nici o schimbare a pronunți'i. Dar iată nevoea! că Dumneata zici „că cînd putem' să scrim' cu o slovă,? pentru ce să scrim' cu două.“ Și
- eū

¹ și.

² acolo o.

³ grașalele.

eū zic' ȝară, că cînd putem' cu mai puține slove să ne slujim',? pentru ce să ne îngreuiem' cu mai multe și să încercăm' alfabetul' nostru. Ce minune! vezi cum ne potrivim' la vorbe? Atîta numai păcat' că nu ne înțelegem', și ca să ne putem' desluși să luăm' vorb'a Dumitale, să 'i facem' analysul' ca să vedem' ce folos' său ce înlesnire poate să ȝasă din trînsa. Să zicem' că propoziți'a saū regul'a dumitale este dreaptă, generală și poate fi cuviințoasă la toate întîmplările asemenea; apoi atunci precum este bine în locul' lui cs să scrim' pe ζ, și în locul' lui ps, pe ψ; este asemenea bine și tot' cu acelaș' cuvînt' și în locul' lui st, să aflăm', alt' semn'; în locul' lui cr, cl, dr, vl, str, scr, , alte semne asemenea, ca să scrim' mai bine în loc' de doă saū trei slove cu un'a. Și ȝară mergînd' tot' cu acest' cuvînt' în locul' Syllabelor' mai bine ar-fi să se-afle cîte un semn' singur' și deosebit': și ca să prescurtăm' și mai mult' în loc' de doă saū trei semne care însemnează syllabe, să scrim' unul', adică în locul' fiește căria ziceri să avem' cîte un semn' saū o slovă precum sînt' numerile Arăpești și semnele Zodiacului, unde în loc' de u n u, d o i, t r e i, p a t r u . . . , scrim' 1, 2, 3, 4 , și în loc' de C u m p ă n ă scrim' ¹ ☉, în loc' de G e m e n i , scrim')-(șcl. așa atuncea ne am'-face Chinezi și cîte ziceri ar'-fi în limb'a noastră, atîtea și slove ar'-trebui să avem', și să ne trebuiască toată viața noastră ca să le învățăm'. Apoi mergînd' treptat' și mai

¹ csrim.

mai 'nainte cu prescurtarea, ar' trebui în loc' de mai multe ziceri care fac' un cuvînt' să avem' numai un' semn' pînă cînd ne vom' băga în întunecimea labyrintului Ieroglificilor' Eghyptului, despreînd' și nesocotînd' ingeniosul' meșteșug' al' scrier'i. Și în sfîrșit' ca să fie lucru de tot' lesne și cum se-cade, să aflăm' mai bine în locul' unei limbi întregi un' semn' să'l învățăm' pe acela, și să scăpăm' odată de a tot' învăța și a tot' scri atîtea slove și atîtea ziceri. Și iată folosul' cel mare ce ese din propoziți'a Dumitale. Acuma gîndesc' că ne am' înțeles'.

Dar bine, dacă ați hotărît' să lepădați pentru înlesnire slovele care aū tot' un' glas' și tot' un' sunet',? pentru ce n'ați lepădat' și pe y, care are tot' un glas' cu ¹ i. — Aci aîdreptate domnule, și prea filosoficește aî vorbit'. Acesta a fost' și cuvîntul' și hotărîrea soțietăți: dar fiind' că această Grămmatică a-fost' prescrisă mai înainte de hotărîrea soțietăți, a-rămas' de o cam dată așa: însă pentru aceasta îți făgăduesc' cinstit', că de va-avea grămmatic'a norocirea de a se-mai da încă odată în typar', veî vedea o curățită și de dînsul', ca să semene întru toate cu cea Italianească ² bun'a ei sor'.

Dar pentru tonuri,? ce o să mai zici; ? cum o să îmvețe copii să citească;? și cum o să îmvețe strein'i limb'a noastră. — Astfel' cum învăță și pe a Latinească, Nemțească, Italienească șcl. Limb'a Grecească cu toate tonurile ce are, nici de cum nu o învățam'

¹ nu.

² Italianească.

țam' noi mai lesne de cit' pe cea Latinească,
 Nemțească șcl. Nu ne fac' tonurile să pronunțiem' bine, ci deprinderea și științ'a care avem' într'o limbă. Pune Dumneata doi inși să
 5 citească grecește unul' să cunoască limb'a și altul nu, ci nu mai să știe să citească, și ascultă la dînși. Cel' din tîiū va pronuncia bine și frumos' nu pentru că limb'a este scrisă cu tonuri pe d'asupra, ci pentru că o a-învățat', și pentru dînsul tonurile sînt' indiferente; ar' putea să lipsească și el tot' așa să citească. Pe cel d'al doilea îl vei vedea că se-căznește și cu toate semnele prosodii ce sînt' pe d'asupra, să scoată niște sunete urite, și limb'a să sufere în gur'a lui. Limb'a
 10 cea vie care o învață fi'i dela părinți n'are trebuință de tonuri. N'aū făcut' semnele prosodii limb'a, ci limb'a a dat' pricină oamenilor să afle aceste semne cînd aū văzut' că cade
 20 și își pierde pronunț'a.

Meșteșugul' scrier'i este aflat' ca să ne înțelegemū și cu cei ce nu sînt' de față cu noi. De multe ori însă scrierea cea nedesăvîrșită a-pricinuit' confuzie și neînțelegere,
 25 care a stat' cea din tîiū pricină de a se-pune regulile Ortografii: tot' ce aduce ne-înțelegere, trebuiește lămurit' ¹. Și aceasta a făcut' să nască atîtea semne ale prosodii și ale punctuații. Dar fiește ce limbă își are ortografi'a sa și
 30 aceea a-stătut' mai norocită care s'a supus' la mai puține reguli: Punctuați'a numai a stătut' și este tot' aceea la toate limbile; pentru că oameni ² tot' într' un fel' se-gîndesc',
 și

¹ lă murit'.

² oameni.

și mișcările și opririle lor' în vorbire sînt' tot' acelea. Cel' mai delicat' și cu gîndire lucră în Ortografie și care face cinste duhului omenesc' este Puntuati'a: ea desparte și face
 5 chiare judicările noastre, arată șirul' și relați'a lor' și ne face și să înțelegem' și să ne facem' înțeleși în scrierile noastre; și ea singură împlinește sfîrșitul' pentru care s'au aflat' regulile Ortografii, mai vîrtos' în lim-
 10 bile cele vii. Toate cele 'lalte nu sînt' de cît' o pedanterie și o lipsă în gîndul' și duhul' omenesc', adică un semn' de necunoștință a folosului și sfîrșitului Ortografii. Frați noștri Italiani foarte înțelepți și gînditori au cunoscut' ce le este de lipsă, și care sînt' roadele pedantismului într' această materie: Pre
 15 dînși și drumul' pășir'i întru cunoștinți al' duhului omenesc' trebuie să urmăim' și noi. Aci îndrănesc' ¹ a-vorbi pentru frați noștri din Transilvani'a și Banat' cari sînt' vrednici de toată laud'a pentru ostenele și silinț'a ce pun' pentru literatur'a Rumînescă. Pentru Ortografi'a însă care voesc' să o intruducă scriind' cu ² literile latinești, bine ar' fi fost' să urmeze duhului Italianesc'; adică a scri după cum' vorbim'.
 25 Și să nu se-ja după Ortografi'a Franceză și Englezescă care păzește derivați'a zicerilor', care este născută în veacurile Sholasticismului, și de care chiar' singurii acum' ar' voi să se-scuture. Un meșteșug' ³ care voesc' să rămîie păstrat' numai pentru cei ce vor' avea norocire se-știe Latinește, și fără nici un' folos' așa de mare în cît' să stea în cumpănă cu greutatea

¹ îndrănesc'.

² nu.

³ meșteșut'.

- tea și neînlesnirea. Cel' ce cunoaște limb'a Latinească știe că zicerea timp ū vine dela *tempus*¹ sau de va-fi scrisă *timpu*² sau de va-fi scrisă *tempu*³; asemenea și primă va r'a este
- 5 cunoscută de unde vine sau de va-fi scrisă *prima-vera*⁴, sau de va-fi scrisă *prima-vara*⁵ șcl. Pentru cel' ce nu cunoaște limb'a Latinească este înzadar' orî cum vor'-fi scrise zicerile, căci mijlocul' scrier'i nu poate să'l facă să cunoască
- 10 isvorul', cînd el nici o dată n'a fost ū acolo. Așa dară, ? pentru ce să nu scrim' după cum pronunțiem', cînd scrim' pentru cei cari trăesc' iar nu pentru cei morți. Roman'i strămoși noștri scria după cum pronunția; Ciceron,
- 15 Virgilie și ceilalți autori nu aŭ scris' faptele lor' pentru Roman'i ce aŭ trăit' pre vremea lui Romul ū și Brut ū, ci pentru contimporan'i săi. Asemenea și noi nu scrim' pentru strămoși noștri pe cari 'ia addus' Marele Traian aci, ci pentru contimporan'i noștri, și nu trebuie să'i căznim' și să'i muncim' atîta pînă să neînțe-
- 20 leagă, și să le luăm' dreptul' de a'și scri limb'a, rămîind' pe seama numai celor ce ști ū Latinește și celor' ce în toată viața lor' vor' sta cu dicsionerul' în mînă.
- 25 Ia să lăsăm' acestea că e ū aci nu te înțeleg', vino de'mî spune mie de cele mai dinainte; spune'mî pentru cum am scris' pînă acum, ? ce faceți voi aștia iscusit'i ce ați eșit' acum cu filosofii voastre, ? ce faceți obiceiul ū. — Este adevărat, Domnule, că obiceiul' este bătrîn' și că el' nu se-strică așa lesne: însă e ū nu ști ū pentru care obicei ū îmi vorbești; pentru că
- de

¹, ², ³, ⁴, ⁵. Cu litere latine în text.

- de veî să zici de scrisorile de mîna, aci pã
 nici unul' nu vãz' scriind' ca pe cel' al alt': un'i
 scriu f i n n d, alt'i¹ f n n n d', uni scriu via țã,
 alt'i via țã, alt'i v n n țã și alt'i cum le
 5 vine; un'i scriu fãcãtø r alt'i² fãcãtø r,
 alt'i fãcãtø r ю; un'i scriu Ilie, alt'i n-
 lne; uni scriu cu tonuri, alt'i fãrã tonuri
 și alt'i cu tonuri cu cîrligele și cu picãturi
 la toatã Syllab'a și la toatã slov'a, șcl.
 De vreî să vorbești de cãrțile typãrite, sã ad-
 10 ducem' înainte toate edițiile cãrților' și vom'
 vedea cã nici un'a nu se-aseamãnã cu ceilaltã în
 Ortografie, ci din protivã, cã fiește-cine a-
 scris' dupã cum i s'a pãrut', fãrã nici o regu-
 lã și fãrã nici un' obicei. Apoi acuma? ce
 15 sã numim' noi obicei. Poate³ cã veî zice, ja nũ-
 mai așa, sã aruncãm' unde și unde de poftã
 mãcar cîte un ø și cîte un n și cîte un' cîr-
 ligel' d'asupra glasnicilor' cînd sînt înainte,
 20 pentru⁴ cã stã frumos' și pentru cã frate
 dragã, așa scriu și Greci și așa a-fost obi-
 ceiu' de a se-presãra unde și unde. Domnule,
 aceasta n'are alt' nume de cit' obicei de a
 nu se-gîndi, saũ mai bine obiceiul' nero-
 zilor'(*). La aceasta vrednicul' de pomenire
 Dum-

- 25 (*) Reverenți'a sa Domnul' Teologul' absolut' și
 Protopop' Nicolae Maniu de Montan' a-fã-
 cut' o Ortoepie Latineascã Rumîneascã Nem-
 țeascã și Ungureascã pre care a și dat' o
 30 la luminã la anul' 1826. Întrînsa, pen-
 tru înlesnire, la început' cînd vorbește
 de

¹ alt'i.

² alc'i.

³ Pote.

⁴ prentu.

Dumnealui Marele Ban' Ioan' Văcărescul' al' doilea scriitor' de Grămmatică Rumînească destulă osteneală a-simțit' și 'șă-pus' toată silința să afle acest' obiceiū și să'l pue în
 5 reguli dar' nici singur' n'a putut' să'l afle din pricin'a celor' mai sus' zise și după cum singur' o mărturisește, nici cei următori n'au putut' să urmeze regulilor' sale; pentru că cîți mai pe urmă au scris' și au typărit' cărți, au urmat'
 10 tot' vestitului acela obiceiū de care te ții Dumneata.

Ei! de-astea de ale voastre spuți tu multe, dar eū nu voiū să știū; eū nu 'mī es' din cele ce am' apucat', și la părinți mei nici n'am
 15 pomenit' asfel' de nimicuri: cum au fost' ei, așa o să fiū și eū, și spuneți și scorniți voi iscusitor', cîte veți vrea. — Bine faci Domnule,

de slove, mai întiū are pre cele glasnice, pre urmă pe neglasnicele puind' din ele mai
 20 întiū pre cele mai lesne de scris' și așa pîșăște către cele mai grele, și în sffrșit' are diftongh'i. Această carte folositoare intrînd' în mîinile a multora aci
 25 în Transilvani'a au început' mulți al' defăima cu nume de Raționalist' și Ateū, căci a stricat' rîndul' slovelor', și HRISTOS în Evanghelie zice: „Eū sînt' alfa¹ și ome-
 30 ga“ adică începutul' și sffrșitul'; și sfinți'a sa pentru aceasta daca era Creștin' adevărat', trebuia să pue pe alfa în capul' slovelor' și pe omega la sffrșit'. Apoi iaca treabă!

¹ a fla.

nule, ținete, te rugăm', de dînsele ca orbul' de gard', și rămîi tot' în cele ce ai apucat', căci pentru Dumneata nici nu se-osteneste cineva. Toate cîte fac' și scriu oamenii astăzi nu sînt' 5 pentru noi în cari aș prins' rădăcină ruginoasele și de Dumnezeu blestematele prejudecăți, pre care numai moartea din preună cu ființa noastră le va-curăța, nu sînt' zic' pentru noi ci pentru simpl'a și nevinovat'a tinerime: ea este florea¹ 10 omenir'i și dintr'însa se-așteaptă și rodul'. Toate prefacerile și întocmirile cele bune ce s'a-ă făcut' dela începutul lum'i pînă astăzi, nu s'a-ă așăzat' nici pentru cei cari aș murit', nici pentru cei ce era de față, ci pentru cei ce se-gătea să fie și pentru cei fii- 15 tori. Moisi nu a întocmit' legile sale pentru bătrîn'i cari se-gătea să moară, și pe cari el' îi hrănea cu mană cerească, și ei nu putea să uite ceap'a și usturoiul' Eghyptului și mîncările cu care se-îndopa la jărtfile Idolești; 20 ci pentru prunc'i și strănepoți lor'. HRISTOS mîntuitorul' nostru nu a-îmvățat' sfînt'a sa lege pe Cărturari nici pre Farisei, ci pre prunc'i cei mici și pre cei ce aș venit' în starea pruncilor' la nevinovăție; el' nu 'și a-ales' ucenici săi din Farisei; el' n'a-zis' nici An'i nici Caiaf'i Vîno după mine, ci lui Petru care era pescar' și nu știa să tîl- 25 măcească legea lui Moisi pe dos', ci curat' și nevinovat' ca prunc'i fără² a se-îngîmfa întru știință, asculta cuvîntul' lui și se-lua după dînsul'. Sfinți Apostoli n'a-ă propăvăduit' Evangelia lui HRISTOS Popilor' Idolești cari învita pre împărați și lumea ca săi ommoare și pre 30 dîn-

¹ florea.

² fără.

dinși și pre cei ce asculta cuvintele lor'. Pînă la anul' 1440 oameni scria cărțile tot' cu mîn'a, ne fiind' pînă atunci aflat'¹ typarul', și prinurmăre cărțile era foarte rare și din pricin'a
 5 scumpet'i și din pricin'a greutăți pînă a fi scrise. Cel' din tîiū carele a-aflat'¹ typarul' a-fost' Ioan Gutemberg', ajutorat' de Doctorul' Ioan' Faust', la Mayența, după ce 'ș aū cheltuit' toată starea și averea lor'. Cea de adoilea car-
 10 te dată în typar' și mai desăvîrșită a-fost' Bibli'a latinește in folio la anul' 1462 care s'a împrăștiat' în toată Europ'a. Pe vremea aceea era în Paris' precum și în toată Europ'a niște oameni care nu voia să 'și cunoască pre fii lor'...
 15 Aceștia mai cu seamă era copietor'i cărților', și Bibliile le vindea pînă la 500 galbeni un'a. Cînd s' a-ivit' vrednicul' de toată adducerea a minte Doctorul' Ioan' Faust' în Paris' cu Bi-
 20 bliile sale care le vindea mai întîiū 60 și pe urmă 30 de talere una; acești neguțătorî vechi aū început' a-striga că acest' meșteșug' de ase-fa-
 ce cărțile așa lesne este aflat' în Iad', și că acel' bun' om' are prieteșug' și tovărășie cu
 25 drac'i, și este fermecător': pentru care învi-
 ta pre oameni să nu priimească cărțile lui, pînă cînd în sfîrșit', după ce'l aū omorît ei poate, aū scornit că draci de viū 'laū sfîșiat'²
 și laū răpit' în Iad'(*). Așa acești oameni, cărora le este datoare omenirea luminarea ei și
 30 pîșirea cea iute a știinților către desăvîrși-
 re

(*) Aci fiește cine poate ghici cine aū fost' drac'i cari 'laū sfîșiat'³ de viū.

¹ a-flat'.

^{2,3} sfîșiat'.

- re, nu 'și aŭ cheltuit' starea, averea și viața lor în aflarea acestui meșteșug' pentru acest fel' de oameni, cari voia să rămie omenirea întru neștiință, să asculte în gurile lor' ca
- 5 în oraclu și să le cumpere cărțile lor' după prețul' cel' păgînesc' ce ei îl punea; ci pentru cei viitori noi și pentru strenepoți omeniri, cari gustă din roadele ostanelilor' și meșteșugului lor' și cu lacrimi își adduc' aminte de dîn-
- 10 și. Eroul' și luminătorul' Rusii Petru cel Mare n'a așăzat' regulile și întocmirile sale pentru împrotivnic'i Streliti ce voia să stingă făcli'a cunoștinților' și a slavi ce el purta, ci pentru slăviți săi strenepoți cari s'aŭ mărit' și s'aŭ fericit' prin păzirea și desă-
- 15 vîrșirea așăzămîntilor' sale șcl. șcl. Așadar iarăși o mai zic' că nu pentru noi se-fac' și se-scriu cele din zioa de astăzi, ci pentru fii și strenepoți noștri.
- 20 ?Și ce lucruri se-fac,? Și ce lucruri se-scriu. — S'a-făcut' Școală prin care se-slăvește nați'a și cei ce aŭ întemeiat'o (și aci este vremea a-arăta pre Dumnealui Marele Ban' Constandin' Bălăceanu Protectorul' și Apără-
- 25 torul' Școalelor' Rumînești, care cu ostaneli le a-început', și iarăși prin ostaneli, cu pieptul' și brațul' său cel' Rumînesc' și viteaz' le apără și le păzește pînă în zioa de astezi de toți împrotivnic'i cari vor' să se-atingă de
- 30 dînsele, să le dărapene și să le schimbe numele); s'a făcut Filofofi'a rodul' cerului în limb'a Rumînească¹; se-îmvață Legile și dreptatea în limb'a Rumînească; se-îmvață Mate-
- ma-

¹ Rumenească.

matic'a, Geografi'a și Istori'a în limb'a Rumî-
 nească; este catedră în Școală în care se-
 cercetează și se-învăță limb'a Rumînească¹;
 5 Metodul' lui Lancaster' prin care învață An-
 gli'a, Franț'a și Rusi'a carte, este întrudus'
 în limb'a Rumănească; sînt atîtea frați Pro-
 fesori cari scriu, traduc', și se-ostenesc' pen-
 10 tru folosul' și cultur'a limb'i și a nații;
 sînt' atîtea Boeri' înflăcărați cari lucrează
 și jărtfesc' pentru folosul' obșt'i: Dumnealui
 Marele Ban' Barbu Văcărescu a-dăruit' venitul'
 Băni' dupe un an' (la 90 000 lei aproape) Școa-
 15 lelor'; și toate acestea tot' pentru luminarea
 și îndreptarea tinerilor', iar nu pentru noi cari
 nu voim' să cunoaștem' Filosofi'a și mîntuito-
 rul' ei glas'; nu pentru noi pre cari cu lacrimi
 20 ne roagă nevinovat'a tinerime, să rămînem' în
 cele ce am' apucat', să ne hrănim' cu dînsele,
 să le cugetăm', să le lăudăm' daca voim', și
 pe dînsa să o lăsăm' în pace din preună cu
 făcător'i săi de bine; să ne fie milă de dîn-
 sa și de vremea ei pe care o pierde, și pe care
 noi o stingem' și o ommorîm': Ne zice să ve-
 25 dem' că Dumnezeu' și a-întors' ochiul său și
 către noi, și a-arătat' drumul' care duce la
 slavă, cinste, și fericire celor' mai înțelepți
 și înfocați din nați'a noastră; ei l' au de-
 stupat' cu mare muncă și osteneală, și au
 30 îndreptat'o să meargă pe dînsul'; ne roagă să
 vedem' și să cunoaștem' această milă și îndu-
 rare Dumnezeiască și să nu voim' a-ne face de
 o potrivă cu Diavolul' care pizmuește și pune
 stavilă fericirei și binelui omenesc', să nu ne
 ase-

¹ Rumenească.

asemănăm' lui voind' a o opri și a o abate din
 drumul' care a-apucat'; ne zice în sffrșit' să
 ne ardicăm' och'i în sus', să vedem' dreptatea
 și răsplătirea cerului preste capetele celor' ce
 5 aū vrut' să oprească și să ommoare binele o-
 menir'i; să vedem' ce nume aū, și cum' își ad-
 duce lumea aminte de răsticnitor'i MÎNTUI-
 TORULUI nostru, cum de otrăvitor'i lui So-
 crat' cum de muncitor'i Sfinților' Martur'i și
 10 de toți înrăutățiți' ce aū stătut' dela în-
 ceputul' lum'i pînă acum'. Fie, ca numai pînă
 aci să fie înprotivirea noastră, și să dăm'
 liniște și odihnă o dată celor' ce voesc' și lu-
 crează binele; lasă Domnule toată răutatea,
 15 pizma, și interesul' care sînt' rodirile Iadului,
 lasăle și unește'ți gîndul' cu al' tuturilor'¹
 Rumînilor', zi cu ei toți din preună: „Fie bine
 cuvîntată toată tinerimea, coboarăse mil'a
 și fericirea cerului preste dînsa; slăveascăse
 20 nați'a Rumînească; îmulțeascăse cei ce o apă-
 ră și o ajută; stingăse numărul' celor' ce vo-
 esc' să odărapene; stingăse cu sunetū numele
 lor' din cartea pomenir'i și a vieți; pișască
 cu repezicune sfînt'a filosofie și științele de-
 25 la marginile pămîntului pînă la cele 'alte,
 întinzăse și îmulțeascăse și în nenorocit'a
 noastră Patrie; fie bine priimite ca să rămîe
 și să se-večniceze între noi“.

Acuma fie o pace și înceteze disput'a ca
 30 să vorbim' pentru Grămmatică și limb'a Rumî-
 nească. Limb'a este mijlocul' prin care ne ară-
 tăm' ideile și cugetările noastre: acela ce cu-
 noaște și știe mai multe lucruri, a aceuia lim-
 bă

¹ tututurilor'.

bă este și mai bogată de vorbe și mai plăcută. Pruncul' cînd este în brațele și la pieptul' maic'i sale, alte vorbe și numiri nu știe, de cît' numai a lucrurilor' ce sînt' pre lingă

5 dînsul' în casă: știe să zică m a m ă, t a t ă, p a p ă, a p ă șcl. După ce se-mai mărește și începe a-vedea și a cunoaște și lucrurile de prin curte, începe a-învăța și numirile cu care se-numesc' acele lucruri, și limb'a lui mai crește

10 și se-mai îmulțește. Cînd se-adună cu cei de o potrivă cu dînsul', acolo învață alte vorbe care nu le știa: a-le jocurilor' și ale jucăriilor'; cînd merge la școală, acolo iarăși învață alte numiri a-le lucrurilor' ce acuma poate le vede întîiu; după ce vine în vîrstă și începe a-învăța sau un' meșteșug' sau o știință

15 cu care să trăiască în lume, aci din preună cu lucrurile iarăși mai învață și alte numiri care pînă acum nu le știa, cu toate că era în limb'a sa, și așa cu cît' crește și vede mai multe lucruri și se-adună cu lumea mai mult', cu atîta limb'a lui se-mai înfrumusețează și se-desăvîrșește. Merge la plugar' și vede alte

20 instrumente și alte numiri, merge la lemnar' asemenea; merge la zidar', la fierar', la croitor', la cojocar', la cizmar', asemenea șcl. Va să zică dară, că fiește-care meșteșug' și știință

25 își are numirile și termen'i săi. Noi Rumîn'i pentru cîte meșteșuguri' au fost' între noi pînă acum, și pentru cîte Idei și cunoștinți am' avut', am' avut' asemenea și numirile lor', sau din limb'a noastră¹ făcute, sau împrumutate

30 dela aceia cari întîiași dată s'au arătat' în-

¹ noastre.

- între noi cu acel' meșteșug'. Acuma să punem, că Rumînul' va-să vorbească de Grămmatică, de Retorică, de Poezie, de Geografie, de Istorie, de Filosofie, de Matematică, de Legi, de Teologie, de Medicină șcl.; toate meșteșugurile și științele acestea își aŭ numirile și termen'i lor' deosibiți fiește-care; urmează dară ca, cînd va învăța Rumînul' Grămmatic'a, să învețe asemenea și termen'i saŭ limb'a ei, și așa și cele 'lalte științi: Negreșit' că va găsi întrînsele vorbe și numiri pe care în limb'a familie-ră nu le a-găsit'; apoi poate o să zică: ? De unde sînt' vorbele acestea că nu sînt' Rumînești. Sîntŭ de acolo de unde este toată limb'a noastră, de unde sînt' zicerile om ũ, cap', ochiŭ, ureche, nas', gură, dinte, limbă, barbă, braț', mînă, deget' șcl; pîine, apă, vin', făină¹ șcl. Cum poate zice pentru termen'i știinților' că nu sînt' Rumînești, asemenea poate zice și pentru zicerile aceste familiare tot' așa, pînă cînd se-va lepăda Rumînul' de toată limb'a sa, rămîind' cu buzele umflăte după vorb'a de obște, ? ș' apoi pe care să îmbrățoseze.
- Fiește-care limbă cînd a-început' să se cultiveze a-avut' trebuință de numiri noă, pe care saŭ și le a-făcut' dela sine, saŭ s'a-împrumutat' măcar de unde, și mai virtos' de acolo de unde aŭ văzut' că este isvorul' știinților' și al' meșteșugurilor': Grec'i s'aŭ împrumutat' dela Fenicien'i, Eghyptien'i, Arapi, Asirien'i șcl. de acolo de unde și învăța științele și meșteșugurile; Roman'i dela Grec'i; ceste 'lalte
na-

¹ fiiă.

nații ale Europ'ii dela Romani, și dela Greci a-
 celea care s'au împrumutat' și Romani; Noi a-
 semenea o să urmăim, și mai virtos' când avem'
 de unde. Noi nu ne împrumutăm' ci luăm' cu în-
 5 drăzneală dela maica noastră moștenire, și de-
 la surorile noastre partea ce ni se-cuvine.

Noi când auzim' cîte un'a din vorbele de-
 generate grecești pe care chiar' Greci le urăsc', pre-
 cum „Catadecsesc', metahiriesc', plioforiesc',
 10 plicsis', stenahorie, syntrofie, ypolipsis, ar-
 honta, chyramu ypochimen'" șcl. ni se-pare că
 curge miere, miroase omul' acela a simțitor' și
 a politicoș': iar când auzim' „fras', proble-
 mă, emblemă, abys', enigmă, sistemă, Haos',
 15 atom', ymnă, fas', eclips', ecliptică" șcl. ca-
 re sînt' asemenea grecești dar trebuințoase; ni
 se-par' streine și neînțelese, și zicem' că sînt'
 A n o s t e.

Trebuie să ne împrumutăm', dar trebuie
 20 foarte bine să băgăm' seamă să nu pătimim'
 ca neguțător'ii aceia cari nu își țin bine mă-
 surile, și rămîn' bancruți (mofluți). Trebuie
 să luăm' numai acelea ce ne trebuie și de acolo de
 unde trebuie, și cum trebuie. Un'ii nu voesc' nici
 25 de cum să se-împrumute și fac' vorbe noă Ru-
 mînești: C u v i n t e l n i c' (Dicșioner') C u v i n -
 t e l n i c ă (Loghică), p r e s t e n t i n d e r e (epi-
 tas') a s c u ț i t a p ă s a t' (ocșiton') n e m -
 p ă r ț i t' (atom' individ') a s u p r ă g r ă i t'
 30 (predicat) a m i a z ă z i e s c' (meridian) șcl. al-
 ț'ii se-împrumută de unde le vine și cum le vine:
 de țin o vorbă grecească o pun' întregă grecea-
 scă, precum' „patriotismos'¹ enthusiasmos' cli-
 ros"

¹ natriotismos'.

ros“ șcl.; de ȧă delă Francezi, o pun' ȧntrea-
 gă franțozească, precum: „națion', ocazion',
 comision'" șcl.; de ȧă delă latinește le pun'
 5 ȧntregi latinești; precum: „privileghium, cole-
 ghium, centrum¹, punctum" șcl. ; de ȧă delă Ita-
 lienii asemenea, precum „soțieta, liberta, cvalita"
 șcl. Vorbele streine trebuie să se-ȧmfă-
 țoșeze ȧn haine Ruminești și cu mască de Ru-
 10 min' ȧnaintea noastră. Roman'ii Strămoș'ii no-
 ștri de ȧă primit' vorbe streine le ȧă dat' ty-
 parul' limb'ii lor'; ei nu zic' patriotismos, en-
 thusiasmos, cliros șcl. ci, „patriotismus', en-
 thusiasmus, clerus." Francez'ii asemenea nu zic'
 15 „gheografia, energhia, chentron', ci jeografi, ener-
 ji, santr;" precum' și Italian'ii „geografia,
 energia, centro." Asemenea și noi de vom' voi
 să ruminim' zicerile aceste toate de sus', tre-
 bue să zicemă „patriotismă, entusiasmă, cle-
 ră (*) nație, ocazie, comisie, geografie, ener-
 gie,

20 (*) Latin'ii la χλῆρος ȧă făcut pe η, ε, și pe
 o, s, după firea limb'ii lor'; noi după fi-
 rea limb'ii noastre lepădăm' pe s delă sfir-
 șit' și zicem' cleră; și pentru aceasta
 25 sȧnt' vrednici de mirare mai cu seamă Ru-
 min'ii delă Blaj' cari pociă zice că trebuie
 să fie cei mai literați și ȧn limb'a Lati-
 nească și ȧn cea Ruminească după Șco-
 lile ce ȧă; și această zicere nu numai că
 30 nu o cunosc' că nu trebuie a se-zice după
 firea limb'ii grecești, cliros', făcȧnd un
 barbarismă, ci fac' și dispută că trebuie
 să se-zică așa.

¹ cenarum.

gie, centru, punct, societate, libertate, calitate, privilegiu, colegiu, sau mai bine privilegiu, colegiu," după geniul' și natur'a limb'i.

- Tot în materi'a pentru împrumutare intră
- 5 și acest' paradocsu: Noi cînd luăm' cîte un' verb' din latinește sau de alt' unde-va să'l conjugăm', fiește-care loc' și țară are cîte o stravanță după vecin'i și conlăcuiitor'i săi. Rumîn'i din țar'a Rumînească avînd' pînă acum
- 10 a face cu Grec'i, ne am' îmvățat' să sisiim' și să pipiriim'; Rumîn'i din Transilvani'a, Bănat' și Bucovin'a, auzind' țară tot'd'aun'a limb'i mai tari și mai aspre, s'aũ îmvățat' să ururuiască, și să ăluiască; adică
- 15 cînd luăm' verburile „formare recomandare, repetire, pretendere, descriere;“ Cei din Țar'a Rumînească zicem' „formalisesc', recomandarisc', repetirisc', pretenderisc'“; Cei din Transilvani'a¹, Banat' și Bucovin'a, zicem' „formălu-
- 20 esc', recomăndăluesc', repetiruesc' pretendăluesc', describăluesc'“ șcl. Nu băgăm' seama să vedem' fiește-care verb' de ce conjugare este și cum se-conjugă; nu ne uîtăm' că verburile formare, recomandare sînt' de l-a conj. și
- 25 că trebue a se-zice așa: infinitivul' a-forma și formare; partițipia trecută, formatũ; pe urmă prezentul' la îmulțit', formă m'², și la singurit', formũ, formĩ, formă; recomandũ, recomanzĩ, recomandă, sau formezũ recomandezũ, după cum avem' și alte verburĩ dela l-a conj. lucrezũ, înființezũ, șcl. Asemenea și verbul' repetire este de a 2-a conj. și face „a-repeti și repetire; repetitũ; repetimũ“
- și

¹ Transilvania.

² formă m'.

și prezentul' la singurit', „repetescă, repetestî, repeteste“, și așa tot după raționementul' acestea, pretendere saă (pretindere) și descriere, fac': „pretendă, pretenzi, pretende“,

- 5 saă mai rumînește „pretinză, pretinzi, pretinde; descriă; descrii, descrie,“ șcl.
- Trebuie a se-cerceta și a-se-învăța limb'a Rumînească și geniul' saă, și pentru aceasta este destul o băgare de seamă luminată și fără
- 10 ră prejudicăți, și un' parallelismă al limbilor' ce aă relație cu dînsa. Ea a-început' a se-cerceta încă din veacul' trecut, și Grămmăticii s'aă făcut' de mulți simțitorî bărbați cari
- 15 aă cunoscut'o și aă știut' să o prețuiască (*).
- Dar

(*) Pînă acum știute, zece Grămmăticii s'aă văzut' afară asupra limb'i Rumînești, care sînt' acestea:

- 1-a. Grămmatic'a cu litere latinești a vredniculî de Pomenire părintelui Ieromonahului Samuil' Clain' typărită la Viena la anul 1780. Acest' bărbat' a cunoscut' și a-scris' foarte¹ bine limba Rumînească.

- 2-a. A Marelui Ban' Ioan' Văcărescul' typărită în Episcopî'a Rîmnecului la anul 1787 și pe urmă la Vien'a. Acesta a-stătut' cel' dintîi în țara Rumînească ce a dăschis' drumul' Rumînilor' spre cultur'a limb'i, și pe urmă a lăsat' ca o datorie fiilor' și nepoților²

- 30 săi cercetarea și îndreptarea limb'i, scumpă trebuie să³ fie pomenirea lui la toți⁴ Rumîn'i

3-a. A D. Ioan' Molnar' Doctorul' de ochi typă-

¹ forte.

² nepoțicolor'.

³ trebuiesă.

⁴ Toți.

Dar ca să se-desăvârșască Grămmatic'a Rumînească, n'au fost' destul ca să fie făcute

- 5 părită Rumînește cu Nemțește la Vien'a la anul' 1788. Această¹ Grămmatică pînă acum s'adat' de trei ori la typar'.
- 4-a. A sfinții sale părintelui Protopopul' și Directorul' Școalelor' Rumînești Neunite din Transilvania Radu Tempian' typărită la Sibii la anul' 1797.
- 10 5-a. A D. Revizorului C.C. typografii din Buda Gheorghie Șincai, typărită cu litere latinești în Buda la anul 1805.
- 6-a. A D. Anton de Marchi Directorul' Școalelor' naționale din Bucovin'a, typărită Rumînește cu Nemțește în Cernovicî la anul 1810.
- 15 7-a. A D. Mihail' Boiagi Profesorul' de limb'a Grecească noă în Viena. Această Grămmatică este pentru limb'a Macedono-Rumînească, typărită cu litere latinești în Viena la anul' 1813.
- 8-a. A D. Constandin' Diaconovicî Loga Profesorul' Școalelor' preparande Rumînești din Arad', typărită la Buda la anul' 1822.
- 25 9-a. A D. Andreas' Climens' typărită la Buda Rumînește cu Nemțește, la anul' 1823.
- 10-a. A D. Ioan' Alecsi Teologul' Absolut', typărită la Viena cu litere latinești la anul' 1826.
- 30 Fericitul' D. Protopopul' Petru Maior' nimic' n'a-uîtat' din cîte se-aduc' la luminarea și cinstea Rumînilor', și a scris' și pen-

¹ această.

cute aceste Grămmăticî; era de trebuință și de nevoe ca să se-pue și în lucrare, dînduse în mîinele copiilor' prin Școlî; și învățător'i cu ei din preună asupra acestor' Grămmăticî, să facă analysul' limb'i atît' grămăti-
 5 cește cît' și loghicește; și în cît' pentru acea-
 sta București se-pot' făli; pentru că încă de-
 la anul' 1816 s'a-deschis' aci Școlă Rumînească
 10 în care să se-îmvețe Grămmatic'a¹ și științele
 profesor' care a-aruncat' întrînsa cele din tîiū
 seminți spre luminarea Rumînilor', a stătut'
 fericitul' Arhidiaconul' și Doctorul' în Teolo-
 gie și Legî GHEORGHIE LAZAR', a căruia pomeni-
 15 re trebuie să fie de mult' prețu la toți Rumî-
 n'i. El' aci a început' a croi Muzelor haîne Ru-
 mînești² și a învăța Matematic'a și Filosofî'a
 în limb'a patrii la anul' de sus numit pîna la
 1822. Într' această Școală 'și a luat' în-
 20 ce-

pentru Ortografi'a Rumînească cu litere la-
 tinești unde are și un dialog' pentru încupu-
 tul' limb'i Rumînești. Vezi Dicsionerul' ce s'a-
 dat' în Buda la anul' 1825.

25 Vrednice de toată laud'a sînt 'sfaturile
 pentru cum să se-îndrepteze limb'a Rumî-
 nească ale D...Iorgovici³ typărite la
 Bud'a în veacul' trecut'.

30 Poate să fie și alți bărbați cari aū lu-
 crat⁴ asupra Grămmatic'i Rumînești, și nu ne
 sînt' cunoscuți din pricin'a lips'i unei ga-
 zete Rumînești ce va-fi poate vremea a se-
 întruduce între noi.

¹ Grîmmatic'a.

² Rumenești.

³ Iorcovicî.

⁴ aū lucra.

ceputul' și această Grămmatică și s'a pus' în lucrare.

- Dar, limb'a Rumînească acum pișaste către desăvîrșire, și pentru cultur'a ei se-ostenesc' atîtea bărbați: Dumnealui Marele Vornic' 5 Gheorghie Golescu gătește asemenea o Grămmatică și un' Dicsioner' Rumînesc', prin a căroră dare în typar', va-mai piși limb'a încă cîte va trepte către desăvîrșire; Dumnealui Marele Lo- 10 gofăt' Iancu Văcărescu are încă o Grămmatică Rumînească cu litere Latinești gata, în care zice că „prin litere se-naște Literatur'a iar dela slove să n'aștepte cineva de cît numai slov- nire.“ Acest' credinços' cercetător' și cultiva- 15 tor' al limb'i, și Anacreon' Rumînesc' are asemenea și destule și mult' prețuite Poezii, prin care limb'a Rumînească a-cîștigat' aripă și sboară din preună cu fantasi'a: pagubă numai că nu le dă la typar' ca să arate tutulor' cît' 20 poate și limb'a Rumînească, și să bucure pre toți Rumîn'i prin cîntările sale cele dulci, vesile, tinere și viteze ca el însuși. De nu le va da afară, sînt' silit' a îi spune că o să i le fur' și o să i le dau' eu la lumină.
- 25 Dar ca să se-desăvîrșască limb'a și mai bine, și ca să se-hotărască o dată cum să rămîie termin'i cei noi, aceasta nu se-va putea pînă cînd nu se-va întocmi o academie de cîți va bărbați, a căror treabă să fie numai lite- 30 ratur'a Rumînească, cari cu vreme vor pune în regulă și vor desăvîrși limb'a prin facerea unui dicsioner'. Dicsionere ne trebuesc', și mai vîrtos' de o cam dată pentru înlesnirea tra- duc-

ductiilor: precum Latinește cu Rumînește, Fran-
 țozește cu Rumînește, Italienește, Grecește, Nem-
 țește¹ cu Rumînește. Lucreze care cum poate și în-
 lesneascăse traducțiile: traducțiile cele bune în-
 5 frumusețează și nobilește limb'a; prin ele intră în
 limbă toate frasurele și mijloacele de vorbire
 cele mai frumoase a deosebiților' autori vestiți,
 și îmbrătoșîndule le face ale sale, apoi în
 sfîrșit' se poate face și un' Dictioner' Rumî-
 10 nește cu Rumînește.

În cît pentru Dicsionere, trebuie a aduce
 înainte nepregetătoarea osteneală acelor' ce au
 început' și au lucrat' asupra aceștiî materii.
 Mulți și mai de mult' s'au ostenit' spre fa-
 15 cerea unui dicsioner' Rumînesc', dar cel' dintîi
 ce s'au văzut' la lumină este cel' ce s'a dat'
 în Cluș în doă tomuri la anul 1821 cu chel-
 tuial'a Ecseleții sale Părintelui Episcopul' Ioan'
 Bob', dela Blaj', și al doilea cel' ce s'adat' la
 20 Buda într'un tomă la anul 1825.

Dea Domnul' ca să sporească Rîvn'a cul-
 turi între Rumîni, și să înceteze toate în-
 protivirile; Coboarese pacea și fericirea cerului
 preste mult-sufferitoarea noastră patrie; fie
 25 lacrămile și necazurile ei cele îndelungate și
 pline de dăsnădăjduire auzite la cer' și vază
 de acolo mîngiere; Împărătească sfînt'a uni-
 re în brațele ei cele ostenite², și dreptatea
 însoțească toate pasurile și săvîrșirile Ru-
 30 minilor' ca să fie ei toți frați și toți să se-
 bucure de drepturile pămîntului lor³ celui blago-
 slovit' ! fie ! fie ! fie !

 Grăm-

¹ Nemzește.

² o stenite.

³ pămîntuluiilor'.

Grămmatică Rumînească.

Ce este Grammatic'a și în cîte se-împarte?

Grămmatic'a este unŭ meșteșugŭ prin care învățămŭ să cunoaștemŭ o limbă a o vorbi și a
5 o scri întocmai după însușirile și firea ei.

Limbă numimŭ mijlocul' acela prin care noi
facemŭ cunoscutŭ și altora aceea ce cugetămŭ,
adică voință'a, părerea, trebuință'a, ideile și
altele.

10 Chipurile prin care ne arătăm' ideile noastre
sîntŭ niște semne priimite ca fiește care să arate
o idee, și aceste semne se-facŭ saŭ prin oareșicare
mişcări ale trupului, care se-numește
Pantomimă, saŭ prin sunete pronunțiate,
15 care se-numește Vorbire, saŭ în sfîrșit prin
oareșicare Symboluri, care este meșteșugul'
scrieri.

Aci vorb'a noastră ne va fi pentru limb'a
a pronunțiată și pentru a scrisă.

20 Elementurile unei limbi pronunțiate sîntŭ
felurile de sunete și glasuri ce ea le are; iar
ale scrieri sînt literile care sînt aflate
prin învoire ca să arate aceste sunete și
glasuri. Sunetile pronunțiate unul' după altul'
facŭ

facă Ziceri, și literile, Syllabe, și pe urmă Symboluri ale zicerilor care sîntu ca niște icoane a le ideilor.

5 Zicerile, cînd dupe regulă se-unescū una cu alta, facū Cuvîntū; cum: cînd aducū zicerile Economie, mumă, îndestulare, și zicū Economîa este mum'a îndestuleri, atunci facū un' cuvîntū saū¹ o poziție.

10 Limb'a dar vedemū că se-face din ziceri, care este lucru al' grammatic'i. Așa acuma să vedem' în cîte feluri se-potū cerceta zicerile, ca să știm' și în cîte părți să împărțim grămmatic'a.

15 Să luămū această vorbire: O Dreptate Sfîntă și Večnică, Tu fiică a cerului și maică a fericirei, însoțește pretutindenea voile și faptele Rumînilor', ca fericindu'i să simțā și ei odată că fără tine nici cel' a tot'-puternic' nu ar putea să cîrmușascā lumea, și să cercetām' zicerile dintr'însa ce însemnează, ce arată fiește-care, și cum' sînt' puse una lîngă alt'a ca să facă acest' întelesū ce să-coprinde într'însa².

25 1. Zicerea Rumînū ce se-coprinde aci, arată o ființă aū substanță; astfel sînt' și zicerile maică, fiică, lume, faptă, ființe asemenea arăt' și zicerile Dreptate, 30 fericire, voe și atot'-puternic', însă niște ființi gîndite și nu ca acelea d'întîiu care se-pot' vedea și pipăi. Pe aceste ziceri dară, și pă toate ce vor fi asemenea cu dînsele,

¹ sau'.

² într'îsa.

le, le numim' Ziceri de ființe, sau mai pe scurt' Substantive, și iată un' fel' de ziceri.

5 II. Zicerea tu arată asemenea o ființă, și este pusă pentru scurtare ca să nu mai zicem' și altă¹ dată Dreptate; asemenea este și zicerea ei, care este pusă iar ca să nu mai adăogăm' Rumîni. Va să zică dară că acestu fel' de ziceri sînt' aflate ca să se-pue
10 în locul' oare-cărora nume ca să nu le tot' mai zicem', și de aceea de și sînt' și ele un' fel' de substantive, dar spre deosebire le numim' în loc' de nume, sau mai pă scurt' Pronume. Așa sînt' și zicerile tine și ii.

15 III. Zicerile Sfîntă, večnică, le avem' aci ca se arătăm' oareș-care felurim' a' cualității de ale Dreptăți, adică să arătăm' cum este dreptatea, care ca cînd s'ar adeoga oare-cum asupra substantivului Dreptate,
20 și pentru aceasta, fiind' că nici o ființă nu este care să nu' și aibă cualitețile sale, acumă mai avem' și alt' fel' de ziceri cu care numim' aceste cualități, și le numim' Ziceri de cualități, sau Adjective. Astfel'²
25 sînt' și alte ziceri, precum: bun, alb, negru, rătund, strîmb, și altele.

IV. Cînd zic' maică, arăt' după cum ziserăm' o ființă, dar nu hotărăsc' care maică; cînd însă zic' maică înțeleg' pe aceea
30 care o știm'. Așa dar vedem' că alt'a este a-zice maică și alt'a, maică, și aci este pus' ca să hotărască a' să defineze. Astfel' este și cînd zic' lume, și lumea, ferici-
re

¹ al' tă.

² Astfel'.

re și fericirei, voi și voile, fapte și faptele, Rumîni și Rumînilor', atot-puternic' și cel' atot'-puternic'. Pentru aceasta dare pe acest' fel' de ziceri, de și sînt' și ele un' fel' de adjective, căci arăt' o calitate de a hotărî, dar spre deosebire le numim ziceri de definiție aū de hotărîre; și iar, fiind că ele nici odată nu pot' sta singure, ci tot'd'auna trebuie să fie puse saū lângă un' substantiv', saū lîngă un' alt' adjectiv', a rămas' obiceiul' de a le numi Articole, căci ca cînd s'ar încheia cu dînsese.

V. Cînd zic' însoțește, ca cînd aș' zice cuiva să facă ceva, aū să fie în oareșicare chip', adică să fie însoțind'. Asemenea și cînd zic' simț', arăt' că fac' ceva, adică că sînt' simțind'. Așa dar toate zicerile acelea care arată că fac' ceva, aū că pătinesc', aū¹ că mă aflu în oareșicare stare, adică arată o întărire d'inpreună cîte odată și cu o calitate, fiind' că ele întăresc', saū ca să zic' așa, daū suflet' la toată vorb'a, se-numesc' Verburî: astfel sînt' și zicerile poate, cîrmui, și altele, precum: învăt', mă-lovesc', șăz' mă-gîndesc', ș.č.l.

VI. Zicerea fericind' arată iar o calitate, dar însă cu oareșicare lucrare, așa dar și ea este un' fel' de adjectiv'; dar cu toate acestea fiind' că se-împărtaște și de la verbū, dupe cum mai peurmă vom'-vedea mai pă larg', de aceea spre deosebire o numim' Participie. Astfel sînt' și alte ziceri, precum scriind', vorbind', citind', mîncat', gîndit', adus', ș.č.l.

¹ au'.

VII. Zicînd' eũ fără tine, va se zicã eũ lipsind' tu. Scoțînd'¹ de aci pe fãrã, și în locul' lui puind' cu, îndată se-schimbã înțelesul', de se-va zice eũ cu tine; 5
acest' înțeles' se-arată prin relația saũ legãtur'a ce stã între aceste doã ziceri eũ și tine. Așa dar ȳatã și alt' fel' de ziceri ce le întrebuiñtam' ca sã arãtam' oare-care relații ce staũ între lucruri, care se-numesc' Ziceri² - de-relații; și fiind' cã acest' fel' de ziceri, tot'd'auna sã-pun' înainte a celorũ 10
lalte, arãmas' obiceiul' de a se-numi Prepoziții, care va se zicã puneri înainte. Astfel sînt' și în, la, spre, cãtre, dupã, 15
de, pe, și altele care sã-arãt' la capul' al' VII.

VIII. Cînd zic' pretutîndenea, va sã zicã în tot' locul', și se-pune aũ se-subzice la verbul' însoțeste, fiind darã cã acest' 20
fel' de ziceri se-subzic' la verburî, se-numesc' Adverburî. Astfel sînt' și zicerile acum, aci, bine, încã, care arată aũ timp', aũ loc', aũ calitate, aũ cîtãțime.

IX. Zicînd' sfîntã și veçnicã, zicerea și leagã aũ conjugã aceste doã ziceri 25
sfîntã, veçnicã; pentru care o numim' zicere de conjugare, saũ mai pe scurt' Conjugativ'. Astfel sînt' și zicerile saũ, cãci, deci, și altele.

X. Glãsuirea o! este un' cuvînt' întreg', 30
cãci va sã zicã ori stãi, aũ întoarce-te, aũ ascultã, și arată o mișcare a sufletului. Astfel sînt' și zicerile a h! oh! va! e! a! ce 3
ara³

¹ Scoțîng'.

² zicer-.

³ ira-.

arată aŭ bucurie, aŭ mirare, și de aceea se-nu-mesc' ziceri de glăsuire au Interjec-
ții.

- 5 Așa dar vedem' că ca să facem' o vorbire
sau un' cuvînt' întreg' avem' de trebuință zece
feluri de ziceri, care se-zic' părți ale cu-
vîntului, și care sînt': Substanti-
vul', Pronumele, Adjectivul', Arti-
colul', Verbul', Partițiþia, Prepo-
ziþia, Adverbul', Conjugativul' și
10 Interjecþia.

- Acest' fel' de cercetare ca se vedem' fiește-
care zicere în care parte de cuvînt' se-aduce,
ne dă o parte a Grămmatic'ei, care se-numește
15 Etymologie.

- Putem' încă tot' aceste ziceri din vorbi-
rea de sus' să le cercetăm' și în ce fel' de re-
laþie sînt' un'a către alt'a, și cum trebuie să
fie legate un'a de alt'a ca să ne dea să înþe-
20 legem' ceva; căci tot' pe aceste ziceri putem'
să le așazăm' un'a lîngă alt'a, și într'unu
chip' necuviinços' dreptului înþeles'; adică: O
Dreptate sfînt' și večnic', tu fiu-
le cer' și maică fericire, însoțește
25 pretutindinea voile și faptele Ru-
mîni, ca fericindule să simþă și
ele odată că fără tu nici cel' a-
tot'-puternic' nu poate cîrmuește lu-
mea. Însă această înșirare de ziceri nu ne
30 dă nimic' să înþelegem', sau de și înþelegem',
dar nu tocmai aceea ce se-coprinde în cuvîntul'
cel' mai de sus'; prin care vedem' că cînd cer-
cetăm' cum trebuie să unim' zicerile un'a lîngă
alt'a

alt'a ca ¹ să ne dea înțelesul' ce voim', atunci sîntem' în altă parte a grămmătic'i ce să-numește Syntacsü.

- Dar mai vedem' că tot' aceste ziceri cu
- 5 însuși această relație și cu același înțeles' de sus', pot' să se-schimbe din rîndul' lor', și se zicem': însoțește pretutîndea voile și faptele Rumînilor, o Dreptate sfîntă și večnică, tu fiică a cerului și maică a fericirei, ca fericindu'î, o dată să simță și ei că
- 10 nici cel' atot-puternic' nu ar' putea să cîrmuească lumea fără tine. Această cercetare a locului și a rîndului zicerilor' ne mai dă încă și altă parte a Grămmătic'i care se-numește Construcție.
- 15

Cercetarea acestor' trei părți ale grămmătic'i se-zice cu o numire Analysü-grămmăticesc'.

- 20 Cînd însă asupra tot' aceștii vorbiri de sus' eu încep' a mă gîndi și cercetez' către cine și pentru cine este vorb'a; și așa văz' că vorbirea se-îndreptează către Dreptate, că pe dînsa o explicăm' cu atîtea cualități arătînd'o că este Sfîntă, că este večnică, că este fiică a cerului și maică a fericiri, și că zicerile cer' și fericire sînt' puse să hotărască ² aû să determineze pe ziceri-le fiică și maică, adică să arate
- 25 acui fiică și a cui maică; și iară văz' că Dreptatea cea cu atîtea cualități este rugată ca să însoțească, adică să fie însoțindü? Și aflu că pe voile și faptele
- 30 Ru-

¹ că.

² hotărască.

Rumînilor', și că zicerea Rumînilor' este pusă ca¹ să determineze ale cui voi și ale cui fapte? Și încă mergînd' mai înainte cercetez' unde se însoțească voile și faptele Rumînilor'? și aflu pretutindenea; pe urmă
 5 caut' gîndul' să văz' pentru care pricină este chemată dreptatea? — pentru ca să facă pe Rumîni să simță. — Ce să simță? — Că cel' atot' - puternic' nu poate cîrmui lumea fără
 10 dînsa; atunci printr'astă cercetare aflăm' însuși înțelesul' ce coprinde această vorbire, și așa printrînsa vedem' că mai avem' și altă parte a Grămmatic'ii, însă loghicescă, care se-numește cercetarea propozițiilor'
 15 aū Analysū Loghicesc'.

Dar fiind' că lucru al' grămmatic'ii este și îndreptarea scrisor'ii ca fiește ce zicere să se-scrie după cuviința care ese din însuși analysul' grămmătesc' și Loghicesc', de aceea vedem' că sfîrșim' grămmatic'a aflînd' că mai are încă o parte care se-numește Ortografie sau dreaptă-scrisoare.

Dintr'acestea dară vedem' că în grămmatică învățăm' să cunoaștem' zicerile, apoi să
 25 le întrebuițăm', pă urmă să ne gîndim' asupra lor', și în sfîrșit' să le scrim', pentru care împărțim' grămmatic'a în trei părți; adică: în Analysū-Grămmătescū, Analysū-Loghicescū și Ortografie.

30 Și iară Analysul' Grămmătesc' se-subțîmparte în trei: în Etymologie, Syntacs' și² Construcție. Și așa ca să pășim' de la cele mai simple și mai lesne, către

¹ că.

² ști.

tre cele compuse și mai grele, vom începe învățatur'a grămmatic'i de la cercetarea părților cuvîntului.

CAP' I.

5 Pentru Substantiv'.

Substantivul' este o zicere care o întrebuințăm' să arătăm' o ființă aū unū lucru.

Ziceri-le dar om ū, casă, piatră, dreptate, înger', sînt' substantive căci
 10 arată ființe; dar cu toate acestea unele arată ființe de văzut' și simțite, precum, om ū, casă, munte, și altele ființe gîndite și care nu se-pot' vedea, precum Dreptate înger'. Această deosebire ne face să împărțim' substantivele în două: adică pã acelea care
 15 arată ființe de văzut' și fireștî le numim' substantive Materiale; și pe cele care arată ființe de gîndit' și care nu se-pot' înțelege cu simțirile cele din afară, Substantive Ideale.
 20

Substantivul' Material' piatră este de obște și se-cuvine la toate pietrile, asemenea și substantivul' om ū este de obște și se-cuvine la toți oamen'i; astfel sînt' și substantivele cal ū, munte, rîu, și altele, pentru
 25

tru aceasta dar le numim' Substantive Materiale Comune (de obște), căci se-cuvin' la un' felū întreg'.

5 Cînd zicem' însă Petru, vedem' că este și elū unū substantiv' Material', dar nu se-cuvine a numi cu dînsul' pe toți oamenii, ci numai pe acela care poartă acest' nume, asemenea și Dunere nu se-cuvine la toate rîurile, precum și București nu la toate orașele. Așa
10 acest' fel' de substantive se-numesc' Proprii (însuși) căci se-cuvin' numai la un' singur' individū.

Substantivul' jară Norod' vedem' că și el este Material', dar nu ca cele de sus', căci
15 prin trînsul' negreșit' înțelegem' mai mulți oameni; astfel și prin substantivul' oaste înțelegem' mai mulți ostași; prin pietriș' mai multe pietre, și altele; pentru care pre acest' fel' de substantive materiale le numim' Col-
20 lective (coprinzătoare), căci arată o adunare aū o culegere de mai multe lucruri.

Dintr'acestea adunăm' că substantivele se-împart' îndoă: în Materiale și Ideale, și că cele Materiale se-subțîmpart' în trei: în
25 Comune, Proprii, și Collective.

Substantivul arătînd' ființe, am' fost' siliți să-i dăm' doă forme, una casă arate o ființă singură, precum omū, și alta ca să
30 arate mai multe, precum oameni, care forme le numim' Numere, care sînt' doă: singurit' și înmulțit'.

Ca să dejudecăm' numărul' de este singurit' saū de este înmulțit' schimbăm' termenul' adi-

adică, sffrșitul; cum, munte singurit',
munți îmmulțit'.

Ființele unele sînt' bărbătești, precum',
Le ũ, Lup ũ; altele femeestî, cum, o a e, g ă i-
5 n ă, și altele iară nici bărbătești, nici fe-
meești, cum, Lem n', p ă m î n t', Aceste des-
părțiri le numim' Neamuri; și așa substan-
tivul' mai are încă și trei Neamuri: B ă r b ă -
t e s c' ¹, F e m e e s c' și N e u t r u.

10 Bărbătesc' este acela care arată o fiin-
ță bărbătească, și la singurit' și la îm-
mulțit' are formă bărbătească, cum: o m ũ,
o a m e n î, b ă r b a t', b ă r b a ț i.

Femeesc' este acela care arată o ființă
15 femeiască, și și la singurit' și la îmmulțit'
are formă femeiască cum: f e m e e, f e m e i,
p o r u m b i ț ă, p o r u m b i ț e.

Neutru este acela care arată o ființă
nici bărbătească, nici femeiască, și la sin-
20 gurit' are formă bărbătească, iar la îmmul-
țit' femeiască; cum: l e m n', l e m n e, c o n -
d e i ũ, c o n d e i e.

Î n s e m n a r e ².

25 Omul' este iubitor' de sine; nimic' n'a lă-
sat' căruia să nu'i dea asemănarea lui; din
care pricină și multe neutre au luat' formă
bărbătească, și altele femeiască. Așa pe
soare noi 'l am' făcut' de neam' bărbătesc',
și pe lună de neam' femeiesc', și altele a-
30 semenea, care într' alte limbi își iaŭ alte for-
me

¹ Barbătesc'.

² Îsemnare.

me din potrivă, unde cele firește bărbătești
 sau femeiești rămîn' învecei tot' așa.

- Ființele sînt' în felurimi de relații una
 către alta după lucrările ce fac' una asupra
 5 altia; și așa uneori avem' trebuință să nu-
 mim' ființele, și zicemu, o m ũ, l e m n', l u-
 m e, ș c l; alte ori vrem' să arătăm' că o fiin-
 ță este dintr'alta sau a altia, și zicem',
 c a l', d e l e m n', o m' d e l u m e, cîte odată
 10 spunem' că o ființă dă altia ceva, și zicem'
 G h e o r g h e d ă l a l u m e; cîte odată iară ară-
 tăm' că o ființă lucrează ceva asupra altia,
 cum: n e n o r o c i t u l c h i a m ă p ă l u m e;
 alte ori chemăm', cum: o l u m e; și în s f i r -
 15 ș i t' altă dată vrem' să arătăm' că o fiin-
 ță vine de la alta, cum: l a u d a și d e f ă i -
 m a r e a e s t e d e l a l u m e: aceste întîm-
 plări le numim' C a z u r i, și în limb'a Rumînea-
 scă le arătăm', cu prepozițiile d e, l a, p e,
 20 și d e l a, fiind' că substantivele într'însa
 nu aŭ altă schimbare de cît' a numărului.

Acuma zicem' că substantivele mai aŭ și
 cazuri, care sînt șase:

- 25 Cel' din tîiŭ fiind că numim' cu dînsul,
 se zice N u m i n a t i v' (de Numire), și se-re-
 spunde la întrebarea c i n e.

- 30 Cel' d'al doilea fiind că arată pă stă-
 pînul' său neamul', se zice G h e n e t i v' (de neam'),
 se face cu d e și se-rspunde la întrebarea a
 cui aŭ d e c e.

Cel' d'al treilea, fiind că se-întrebuința-¹
 ză la dare, se-numește D a t i v' (de dare), se-
 arată cu l a, și se-rspunde la întrebarea cui
 său l a c i n e sau l a c e.

¹ întrebuintea-

Cel' d'al patrulea fiind că arată pricină
aũ cauză se zice **Acuzativ'** (de cauză), se
cunoaște după pe, aũ fără dînsa, aũ măcar
după ori care altă prepoziție, și se-respond

5 la întrebarea pã cine, sau¹ pã ce.

Cel' d'al cincilea, fiind că chemăm' cu dîn-
sul, se zice **Vocativ'** (de chemare).

Cel' d'al șaselea, fiind că îl întrebun-
țăm' cînd vrem' să arătăm' că un' lucru vine
10 de undeva, se-numește **Ablativ'**² (de-luare); se
cunoaște după de la aũ de, și se-respond la
întrebarea dela cine aũ de cine.

Acuma cînd vom'-vrea noi să luăm' un'
substantiv' ca să vedem' cum face în toate
15 cazurile și la amîndoă numerile, atunci noi zi-
cem' că declinăm' acel' substantiv', și lucra-
rea care o facem' se-zice **Declinație**.

În grămmatică, după cum am' mai zis',
îmvățăm' limb'a, și așa trebuie să știm' toa-
20 te substantivele cum se-diclinează. Aceasta
o săvîrșim' prin vreocîteva³ substantive alese
ca fiește-care să slujască de ecsemplu asupra
cărui să declinăm' și altele, și într'însele
prin mijlocul' acesta aflăm' declinația tutu-
25 lor' celor' 'alte.

Declinația de Bărbătești.⁴

Bărb. sing.

N. Socru-u
G. de socru
30 D. la socru

Bărb. îmm.

N. Socri-i
G. de socri
D. la socri

Ac.

¹ sau.

² Ablativ.

³ vreocîteva.

⁴ Vărbătești.

Ac. pe socru	Ac. pe socri
V. o soacre	V. o socri
Ab. de la aũ de socru.	Ab. de la aũ de socri.

Alt u.

5	Sing.	Î m m.
	N. Boũ -ũ	N. Boĩ -ĩ
	G. de boũ	G. de boĩ
	D. la boũ	D. la boĩ
	Ac. pe boũ	Ac. pe boĩ
10	V. o boũ	V. o boĩ
	Ab. de la aũ ¹ de boũ.	Ab. de la aũ de boĩ.

Alt u.

	Sing.	Î m m.
15	N. Lupũ -ũ	N. Lupĩ -ĩ
	G. de lupũ	G. de lupĩ
	D. la lupũ	D. la lupĩ
	Ac. pe lupũ	Ac. pe lupĩ
	V. o lupũ	V. o lupĩ
	Ab. de la aũ de lupũ.	Ab. de la aũ de lupĩ.

Alt u.

20	Sing.	Î m m.
	N. Cîine -e	N. Cîĩnĩ -ĩ
	G. de cîine	G. de cîĩnĩ
	D. la cîine	D. la cîĩnĩ
25	Ac. pe cîine	Ac. pe cîĩnĩ
	V. o cîine	V. o cîĩnĩ
	Ab. de la aũ de cîine.	Ab. de la aũ de cîĩnĩ.
		A l-

¹ aũ.

Alt u.

	Sing.	Î m m.
5	N. Tată -ă	N. Tați -i
	G. de tată	G. de tați
	D. la tată	D. la tați
	Ac. pe tată	Ac. pe tați
	V. o tată	V. o tați
	Ab. de la aũ de tată.	Ab. dela aũ de tați.

Declinație de Femeiești.

	Sing.	Î m m.
10	N. Femeie -e Vale	N. Femei -i Văi
	G. de femeie	G. de femei
	D. la femeie	D. la femei
	Ac. pe femeie	Ac. pe femei
15	V. o femeie (1)	V. o femei
	Ab. dela aũ de femeie.	Ab. dela aũ de femei.

Alt u.

	Sing.	Î m m.
20	N. Lună -ă Casă	N. Luni -i Case
	G. de lună	G. de luni
	D. la lună	D. la luni
	Ac. pe lună	Ac. pe luni
	V. o lună	V. o luni
	Ab. dela aũ de lună.	Ab. dela aũ de luni.

25 Alt u.

	Sing.	Î m m.
	N. Stea -a	N. stele -le
	G. de stea	G. de stele
		D.

(1) Cele femeiești la vocativ' este în obiceiũ a pune
30 pe o și în urmă; cum: femeo, lun'o; șcl.

D. la stea	D. la stele
Ac. pe stea	Ac. pe stele
V. o stea	V. o stele
Ab. dela aũ de stea.	Ab. dela aũ de stele.

5 Declinație de Neutre.

Sing.

Î m m.

N. Lemnũ -ũ	N. Lemne -e
G. de lemnũ	G. de lemne
D. la lemnũ	D. la lemne
10 Ac. pe lemnũ	Ac. pe lemne
V. o lemnũ	V. o lemne
Ab. dela aũ de lemnũ.	Ab. dela aũ de lemne.

Alt u.

Sing.

Î m m.

15 N. Pãmîntũ -ũ	N. Pãmînturĩ -urĩ
G. de pãmîntũ	G. de pãmînturĩ
D. la pãmîntũ	D. la pãmînturĩ
Ac. pe pãmîntũ	Ac. pe pãmînturĩ
V. o pãmîntũ	V. o pãmînturĩ
20 Ab. dela aũ de pãmîntũ.	Ab. dela aũ de pãmînturĩ.

Alt u.

Sing.

Î m m.

N. Bine -e	N. Bunurĩ -urĩ
G. de bine	G. de bunurĩ
25 D. la bine	D. la bunurĩ
Ac. pe bine	Ac. pe bunurĩ
V. o bine	V. o bunurĩ
Ab. dela aũ de bine.	Ab. dela aũ de bunurĩ.

30 Dintr'acestea adunãm' că din substanti-
vele bărbătești, la singurită unele să terminea-
zã

ză în u¹ (curat¹) au ă (mut¹) altele în e și altele în ă, care toate la îmulțit¹ schimbă vocala de caracter¹ în i (scurt¹), afară de cele care lângă u au și un l precum calu, care la îmulțit¹ strămut¹ându pe u în i, leapădă pă l cum: cai.

Din cele femești iar vedem¹ că unele se terminează în e, altele în ă și altele în a, care toate la îmulțit¹ se-schimbă au în i
 10 au în e, însă cu această deosebire: că acelea care să sfirșasc¹ în e, la îmulțit¹ îl schimbă în i, și dacă lângă e, va avea l, îl leapădă; cum²: cale, căi, vale, văi; cele care să sfirșasc¹ în ă, acelea la îmulțit¹
 15 unele îl schimbă în e și altele în i; iar cele care se sfirșasc¹ în a, la îmulțit¹ îl schimbă în e și jau încă și un l; cum: rînduirea rîndurile, ș.č.l.

Cele neutre, iară se sfirșasc¹ au în ă au
 20 în e, pe care la îmulțit¹ îl schimbăm¹ au în e au în uri, și toate³ se văd¹ în Declinațiile ce arătarăm¹.

Sînt¹ unele neutre care se terminează în e și la îmulțit¹ nu pătimesc¹ nici o schimbare cum: Nume, spate, ș.č.l. Astfel sînt și unele femești care se-terminază în oare; cum vorbitoare ș.č.l.

Însemnare.

Aceste Declinații sînt¹ numai de substantive fără a-amesteca și articolul, unde cînd vom

¹ ũ.

² lum.

³ taote.

vom veni, vom' arăta cum' se închee el cu substantivul'.

- Substantivele am' zis' că în limba rumînească nu se declinază, de cît' că prin ajutorul' prepozițiilor arăt' cazurile: la această regulă
 5 cele femești se deosibesc'; căci ele în Ghenetiv' și Dativ' fac' în tocmai după cum fac' la înmulțit'; cum: înțeleapta femeie, a înțeleptii femeii ș.č.l. cu toate ace-
 10 stea și ele nu aũ mai mult de doă schimbări adică a le numărului.
-

C A P' II.

Pentru Pronume

- P**ronumele este o zicere ce se pune în locul' numelui, și arată persoanele, adică
 15 în loc de a zice Alecsandru scriu, zic eu scriu; în loc' de Petru citești, tu citești ș.č.l.

- Persoanele sînt' trei: întîia, ado'a, și
 20 atriia.

Întîia persoană este aceea care vorbește cum: eu; adoa aceea cu care vorbește, cum tu, și atriia aceea pentru care vorbește cum: el', ea.

- Pronumele se împart' în doă: în Simple
 25 și Compuse.

Pro-

Pronume Simple.

Persoana I.

Singur.

Îmmulț.

	N. Eū	N. Noi
5	G. de mine	G. de noi
	D. mie, îmi, și mi	D. noă, ne și ni
	Ac. pe-mine, și mă	Ac. pe-noi și ne
	V. o eū	V. o noi
	Ab. de la aū de-mine.	Ab. de la aū de noi.

10

Persoan'a II.

Singur.

Îmmulț.

	N. Tu	N. Voi
	G. de tine	G. de voi
	D. ție, îți, și ți	D. voă, vă și vi
15	Ac. pe-tine și te	Ac. pe-voi și vă
	V. o tu	V. o voi
	Ab. de la aū de tine.	Ab. de la aū de voi.

Persoan'a III.

Singur.

Îmmulț.

20	Bărb. și Neutr'.	Bărbătescū.
	N. Elū și dînsul'	N. Ei și dînși
	G. a lui	G. a lorū
	D. lui, îi, își și i	D. lorū, le, li și își
	Ac. pe-elū, dînsul', îl',	Ac. pe ei dînși, îi, pe
25	pe sine și se	sine și se
	V. o elū	V. o ei
	Ab. de la aū de el' și	Ab. de la aū de ei și
	dînsul'.	dînși.
		3* Sing.

	Singur.	Înmulț.
	Femeesc'.	Fem. și Neutr.
	N. Ea și dînsa	N. Ele și dînele
	G. a ei	G. a lorū
5	D. ei, dîneî, îî, îîși și î	D. lorū, le, li, și îîși
	Ac. pe ea, dînsa, o, pe sine și se	Ac. pe-ele dînele, le, pe sine și se
	V. o ea	V. o ele
10	Ab. de la aū de ea și dînsa.	Ab. de la aū de ele și dînele.

Pronume Compuse.

Persoan'a I.

	Sing.	Înmulț.
	N. Eū-însuî	N. Noi-însine
15	G. de mine-însuî	G. de noi-însine
	D. mie-însuî și mie 'mî	D. noă-însine
	Ac. pe-mine-însuî și pe sinemî	Ac. pe-noi-însine.
	V. —	V. —
20	Ab. de la aū de mine-însuî.	Ab. de la aū de noi-însine.

Persoan'a II.

	Singur.	Înmulț.
	N. Tu-însu'tî	N. Voi-însivă
	G. de tine-însu'tî	G. de voi-însivă
25	D. ție-însu'tî și țietî	D. voă-însivă
		Ac.

	Ac. pe tine-însuți și pe sineți		Ac. pe voi-înșivă și pe sinevă
	V. —		V. —
5	Ab. de la aũ de tine- însuți și sineți.		Ab. de la aũ de voi-în- șivă, și sinevă.

Persoan'a III.

	Singur.		Îmmul.
	Bărb. și Neutr.		Bărbătesc' ¹ .
	N. El-însuși		N. ei-însuși
10	G. a lui-însuși, și a lui'și		G. a lor-însuși, și a loru'și
	D. lui-însuși, și lui'și		D. lor-însuși, și lo- ru'și
	Ac. pe el-însuși și pe sineși		Ac. pe ei-însuși, și pe sineși
15	V. —		V. —
	Ab. de la aũ de el-însu- ² și și sineși.		Ab. de la aũ de ei-însu- și, și sineși.

	Singur.		Îmm.
	Fem.		Fem. și Neutr.
	N. Ea-însăși		N. Ele-înseși
	G. a ei-însăși		G. a lor-înseși
	D. ei-însăși, și ei'și		D. lor-înseși și lo- r-și
25	Ac. pe ea-însăși și pe sineși		Ac. pe ele-înseși și pe sineși
	V. —		V. —
	Ab. de la aũ de ea-în- săși, și sineși.		Ab. de la aũ de ele-în- seși, și sineși.

Cap'

¹ Bărbătest'.

² însu'-.

CAP' III.

Pentru Adjectiv'.

Adjectivul' este o zicere, care arată cualitatea aũ felurimea substantivului; precum cînd
 5 zic' tablă, de voiũ se arăt' un'a aũ mai multe din cualitățile tablei, zic' neagră, pătrată, noă, șcl, și acestea sînt adjectivive.

Tot' adjectivul' arată un' substantiv',
 10 căci trebuie să fie ceva ca să fie astfel'.

El' are ca și substantivul' trei neamuri, doă numere, și șase cazuri.

Ele se-împart' ca și substantivive în Materiale și Ideale.

15 Materiale sînt' acelea care arată o cualitate firească, cum' alb', roșu, rătund', strîmb', șcl.

Ideale sînt' acelea care nu arată o cualitate firească, ci o relație de cuviință aũ
 20 de cîtățime; cum: întîiũ, aldoilea; unu, doĩ; mare, mic'; bunũ, răũ; al meũ, al' tăũ, șcl.

Cele Ideale se-subtîmpart': în Posesive, Demonstrative, Relative, Interogative (de întrebare), Nedefinite,
 25 Numerale, Comparative, și Superlative.

Ad-

Adjective Possessive.

Acestea sînt' acelea ce arăt' o stăpînire
 au avere, precum, cînd, zic' ¹ cartea mea, mea
 arată că eū am' cartea; calul tăū, arată
 5 că tu ești stăpîn' peste cal', șcl.

Singurit'.

	Bărb. și Neutr.	Fem.
	meū	mea
	tăū	ta
10	săū	sa.

Îmmulțit'.

	Bărb.	Fem. și Neutr.
	mei	mele
	tăi	tale
15	săi	sale.

Altu.

Singurit'.

	Bărb. și Neutr.	Fem.
20	nostru	noastră
	vostru	voastră
	lorū	lorū.

Îmmulțit'.

	Bărb.	Fem. și Neutr.
25	noștri	noastre
	voștri	voastre
	lorū	lorū.

¹ zic.

Însemnare I.

Acestea la căderi rămîn' fără a' și schimbă termenul', afară de cele femeiești, care în cazul Ghenetivă și Dativă fac întocmai ca
 5 la îmulțit; cum: mea, mele, ta, tale, sa, sale, șcl.

Însemnare II.

Adjectivele acestea de stăpînire, cînd sînt' singure, aŭ cînd sînt' înaintea substantivelor', jaŭ tot'dauna un' a la început', și dacă substantivul' la care se-reduce, nu are articol', atunci posesivul' lîngă a ja articol', care se-răspunde la neam' și la număr' cu substantivul', cum: al' meu omŭ, ai mei oameni,
 10 ale mele cărți. Aceasta se-întîmplă asemenea și cînd va fi răspuns' la o întrebare, cum: al' cui este acest' condeiŭ? R. al' meŭ; ale cui sînt' aceste cărți? R. ale mele, șcl.

20 Adjective Demonstrative.

Adjectivele demonstrative sînt' acelea care le întrebuițăm' să arătăm' ceva cu dînsele; cum: ăstŭ, omŭ, astă tablă.

Sing.

Îmm.

25 Bărb. și Neutr.

Bărbătesc'.

N. Acestŭ și ăstŭ

N. Acești și ăști

G.¹ a-acestuî și ăstuî

G. a-acestorŭ și ăstorŭ

D. acestuî și ăstuî

D. acestorŭ și ăstorŭ

Ac.

¹ E.

Ac. pe acestŭ și ăstŭ
V. o ăsta (1)
Ab. dela aŭ de acestŭ
și ăstŭ.

Ac.¹ pe aceștii și ăștii
V. —
Ab. dela aŭ de aceștii
și ăștii.

5 Sing.

Î m m.

F e m.

F e m. și N e u t r.

N. Această și astă
G. a-aceștii și ăștii
D. aceștii și ăștii

N. Aceste și aste
G. a-acestorŭ și ăstorŭ
D. acestorŭ și ăstorŭ

10 Ac. pe această și astă
V. o astă
Ab. dela aŭ de această
și astă

Ac. pe aceste și aste
V. —
Ab. dela aŭ de aceste
și aste

S i n g.

Î m m.

15 B ă r. și N e u t r.

B ă r b ă t e s c ŭ.

N. Acelŭ și ălŭ
G. a-acelui și ălui
D. aceluî și ăluî
Ac. pe acelŭ și ălŭ
V. —

N. Acei și ăi²
G. a-acelorŭ și ălorŭ
D. acelor și ălorŭ
Ac. pe acei și ăi
V. —

20 Ab, dela aŭ de acelŭ
și ălŭ.

Ab. dela aŭ de acei
și ăi.

S i n g.

Î m m.

F e m e e s c ŭ.

F e m. și N e u t r.

25 N. Acea și a
G. a-acei și ăi

N. Acele și ale
G. a-acelorŭ și ălorŭ

(¹) Acesta tot'd'auna se-întrebuințează în locŭ de ado'a persoană a pronumelui, adică în locŭ de o tu.

¹ Bc.
² șiaî.

vului care și carte antecedentă al relativului ce. Relative sînt' două: care și ce; din ele ce nu se-declinează.

	Sing.	Î m m.
5	Bărb. și Neutr.	Bărbătesc'.
	N. Care	N. Cari
	G. a cărui și căruia	G. a căroră și căroră
	D. cărui și căruia	D. căroră și căroră
	Ac. pe care	Ac. pe cari
10	V. —	V. —
	Ab. dela aũ de care.	Ab. dela aũ de cari.

	Sing.	Î m m.
	Femeesc'.	Bărbătesc'.
	N. Care	N. Care
15	G. a cării și căria	G. a căroră și căroră
	D. cării și căria	D. căroră și căroră
	Ac. pe care	Ac. pe care
	V. —	V. —
	Ab. dela aũ de care.	Ab. dela aũ de care.

20 Adjective Interogative.

Adjective Interogative sînt' acelea care le întrebuițăm' la întrebare: ele sînt' trei care, cine și ce.

25 Care este interogativ' cînd' nu are antecedentă; cum: care om ũ nu este muritor?

Cine se-întrebuițează numai la singurit și nu se-declinează.

4* Ce

Ce asemenea nu se-declinează, dar îl' în-
trebuițăm' și la singurit' și la înmulțit'.

Care se-declinează ca și cel' Relativ',
dar în cazul' Ghenetiv' și Dativ' face și cu i.

5 Adjective Nedefinite.

Adjectivele Nedefinite sînt' acelea care
aū o însemnare (generală (pestetot') și neotă-
rîtă cum: niminî altul' șcl; pentru că
10 zicînd altul', arăt' că nu acela pentru care
vorbim'; și iarăși din cei 'lalți, cine este, nu
se-hotărăște, adică arăt' că din totul' celor
'lalți unul, și numai acesta nu.

Sing.

Îmm.

Bărb. și Neutr.

Bărbătesc'.

15	N. Altū	N. Alți
	G. a-altuī și altuia	G. a-altorū și altora
	D. altuī și altuia	D. altorū și altora
	Ac. pe altū	Ac. pe alți
	V. altule	V. alților
	Ab. dela aū de altū.	Ab. dela aū de alți.

20 Sing.

Îmm.

Femeesc'.

Fem. și Neutr.

	N. Altă	N. Alte
	G. a-alteī și altia	G. a-altorū și altora
	D. alteī și altia	D. altorū și altora
25	Ac. pe altă	Ac. pe alte
	V. alto	V. altelorū
	Ab. dela aū de altă.	Ab. dela aū de alte.
		Tot'.

Tot', la singurit cînd este adjectiv' ră-
mîne nedeclinat', cum tot' omul', a tot' omu-
lui șcl; iar la îmulțit' se-declinează așa.

Bărb. Fem. și Neutr.

- 5 N. Toți — Toate
G. atuturilor —
D. tuturilor —
Ac. pe toți — pe toate
—
10 Ab. dela aũ de toți — toate.

Însemn. Acest' Adjectiv' de multe ori se-
face și conjugativ' de înprotivire, cînd tre-
bue să ȧ după sine pe își cum totuși.

Singurit'.

15 Bărb. Fem. și Neutr.

- N. Niminĩ
G. a-nimului
D. nimului
Ac. pe nimenĩ
20 V. —
Ab. dela aũ de niminĩ.

Sing.

Îmm.

Bărb. și Neutr.

Bărbătesc'.

25	N. Unũ	N. Un'i și niște
	G. a-unuĩ și unuia	G. a-unorũ și unora
	D. unuĩ și unuia	D. unorũ și unora
	Ac. pe unũ	Ac. pe un'i și niște
	V. —	V. —
	Ab. dela aũ de unũ	Ab. dela aũ de un'i și niște
		Sing.

Singur.

Îmm.

Femeesc'.

Fem. și Neutr.

	N. Una și o	N. Unele și niște
	G. a-unei și unia	G. a-unorū și unora ¹
5	D. unei și unia	D. unorū și unora
	Ac. pe una și o	Ac. pe unele și niște
	V. —	V. —
	Ab. dela aũ de una și o	Ab. dela aũ de unele și niște.

Bărbătesc'.

Fem. și Neutr.

10	N. Amîndoi	N. Amîndoă
	G. a-amîndurorū și a-mîndurora	G. —
	D. amîndurorū și amîndurora	D. —
15	Ac. pe amîndoi	Ac. pe amîndoă
	V. —	V. —
	Ab. dela aũ de amîndoi ²	Ab. ³ dela aũ de amîndoă.

Însem. Pe acesta poate numai ca si'î arătăm Declinația să 'l punem' aici; căci altmintrelea este foarte Definit': este destul să'l pronunțiem', și numai de cît' să vedem' cît' de hotărîtor' este.

25 Mai sînt' și alte Adjective Nedefinite compuse; cum: orî-care, fie-care (1), ori-cine, cel ce, ceea ce (2) inși, nici unul' (care se-declinează ca unul'), neștine.

(¹) Aceste două se-diclinează ca care cel' relativ'.

(²) Cel ce este de mai multe orî și relativ', cum

¹ unura.

² aũ amîndoi.

³ Aa.

Adjective¹ Numerale.

Acestea sînt' care arată numărul', și rîndul.

Cele care arată numărul' se-zic' Cardinale, aū numărătoare, cum: unu, una, doi, doă, trei, patru, cinci, șcl.

Însemnări.

I. Trei cînd ȝa înainte cîte, la Femeesc' face trele, cum cîte trei, cîte trele.

II. Adjectivele de număr' cardinal' nu se-declinează; unul' și una declininduse este nedefinit'; și ȝară toate cele cardinale dela noăsprezece încolo cînd se-însoțesc' cu substantivele, mai în obiĉnuință este a lua după sine și prepoziția de; cum doăzeci oameni aū de oameni șcl.

Cele care arată rîndul se zicu Ordinale; cum: întfiu, al doilea, al treilea șcl care sînt' Derivate (vin') dela cele Cardinale, adică al doilea dela doi al treilea dela trei șcl. priimind' pentru ale bărbătești un' lea la sfirșit' și pentru cele femești a.

Adjective Comparative² și Superlative.

Adjectivele arătînd' cualitatea substantivelor', poate să fie mai multe substantive care

cum omul cel ce greșăște ne încetat', în loc' de care; precum' și din protivă care și cine de multe ori este nedefinit', cum' care saū cine nu știe măsura, nu știe înveci ascri.

¹ Adjective.

² Comporative.

care să aibă tot' acea calitate, și alături
rîndule să vedem' că unele aū mai multă aū¹
mai puțină, și altele covîrșesc' pe toate;
și acelea care arată alăturare se-zic' Compara-
5 rative; cele care arată covîrșire Super-
lative, iar acelea care arată calitatea sin-
gură fără comparație se-zic' pozitive. Ace-
ste alăturări sau comparații și covîrșiri se-
arată cu mai, (adică cele comparative); și
10 cu prea foarte sau cu cel mai (adică ce-
le superlative).

Din cele comparative unele sînt' crescînd'
calitatea cum mai înțelept', mai îm-
vățat' și altele descrescînd' cum mai mic'.
15 Și iar din cele superlative acelea care se-
arăt' cu prea aū foarte sînt' Superla-
tive de sine fără să aibă nici o relație
cu altele; dar cele ce se-arată cu cel' mai
sînt' superlative relative, căci arată oare-
20 care relație, zicînd' cel mai învățat'
dintre Rumîni, din oameni.

C A P' IV

Pentru Articolu.

25 **A**rticolul' este o mică zicere care se-pune în
urm'a și înaintea Substantivelor' și Adjecti-
velor' ca să le defineze.

Ar-

¹ a-

Articol'i Ruminești care se-pun' în urm'a Substantivelor' și Adjectivelor' sînt' l ă, le, a, i, și le.

5 Articol' l ă se-pune în urm'a Substantivelor' și Adjectivelor' bărbătești și neutre care se-terminază în ă; cum: omu-l ă, lemnu-l ă, bunu-l ă.

10 Articol' le se-pune în urm'a Substantivelor' și Adjectivelor' bărbătești și neutre care a ă la termen ă e; cum cîine-le, mare-le, bine-le șcl.

15 i se-pune în urm'a Substantivelor' și Adjectivelor' bărbătești de număr' înmulțit ă; cum oameni, bunii, a ă oameni, bunii șcl.

a se-pune în urm'a Substantivelor' și Adjectivelor' femeiești; cum femeea, bun'a, fii ă¹ șcl.

Însemnări.

20 Substantivele și Adjectivele femeiești, de se-vor' termina în ă, trebuie să 'l lepede ca să ă articolul' a; de se-terminază în e, rămîne nestrămutat', atîta numai că însoțit' cu a, face un ă Diftong', ea.

25 Cîteva Substantive și Adjective femeiești se-terminază în a fără a-avea articol', și cînd ă articol' pentru eufonie priimesc' și un ă o ca să nu vie do ă a unu după altu, precum ăa, ăa oa, rîndurea rîndurea oa, șcl. aceasta se-întîmplă și la vreocîteva monosyllabe: precum: zi, zioa, și altele.

5

Ar-

¹ fii ă.

Articolul' acesta femeiesc' a, de multe ori
însoțește și substantive bărbătești care se-
terminează în ă și e; precum: pap'a, slug'a,
paș'a, duca, Nenea șcl. tată face și
5 tatăl'.

Le se-pune în urm'a substantivelor' și ad-
jectivelor' femeiești și neutre de număr' înmul-
țitū. cum femei-le, bune-le, lemne-le
șcl.

10	Singur.	Îmmulț.
	Bărb. și Neutr.	Bărbătescū.
	N. Lū și le	N. i
	G. a lui	G. a lorū
	D. lui	D. lorū
15	Ac. pe lū și le	Ac. pe i
	V. o le	V. o lorū
	Ab. dela aū de lū și le.	Ab. dela aū de i.

	Singur.	Îmm.
	Femeesc'.	Fem. și Neutr.
20	N. a	N. le
	G. a i	G. a lorū
	D. i	D. lorū
	Ac. pe a	Ac. pe lorū
	V. —	V. —
25	Ab. dela aū de a.	Ab. dela aū de le.

Maī avem' încă și alte articole care se-
pun' numai înaintea Adjectivelor' și sînt' cel ū
și ăl ū, cea și a; cum omul ū cel ū înțe-
lept ū, femeea cea înțeleaptă, care
30 sînt' Adjective Demonstrative maī mult'.

Sin-

Articol.

	Singur.	Îmulț.
	Bărb. și Neutr.	Bărbătesc' ¹ .
	N. celū și ălü	N. ceî și ăî
	G. a celui și ălui	G. a celorū și ălorū
5	D. celui și ălui	D. celorū și ălorū
	Ac. pe celū și ălü	Ac. pe ceî și ăî
	V. —	V. —
	Ab. dela aū de celū și ălü.	Ab. dela aū de ceî și ăî.
10	Singur.	Îmulț.
	Fem.	Fem. și Neutr.
	N. cea și a	N. cele și ale.
	G. a ceî și ăî	G. a celorū și ălorū
	D. ceî și ăî	D. celorū și ălorū
15	Ac. pe cea și a	Ac. pe cele și ale
	V. —	V. —
	Ab. dela aū de cea și a.	Ab. dela aū de cele și ale.

Declinație de Articol' cu Substantive și Adjective.

	Bărb. Singurit'.	
	N. omu-lū	N. înțeleptu-lū
	G. a omu-luî	G. a înțeleptu-luî
	D. omu-luî	D. înțeleptu-luî
	Ac. pe omu-lū	Ac. pe înțeleptu-lū
25	V. o omu-le	V. înțeleptu-le
	Ab. dela aū de omu-lū ²	Ab. dela aū de înțeleptū-lū.
	înțeleptū și celū	
	înțeleptū.	
		5* Î m-

¹ Bărbătesc'.

² aū omu-lū.

Înmulțit'.

5	N. oameni-î G. a oameni-lorū D. oameni-lorū Ac. pe oameni-î V. oameni-lorū Ab. dela aū de oameni-î	înțelepți și cei înțelepți	N. înțelepți-î G. a înțelepți-lorū D. înțelepți-lorū Ac. pe înțelepți-î V. o înțelepți-lorū Ab. de la aū de înțelepți-î	oameni
---	---	-------------------------------	--	--------

Fem. Singurit'.

10	N. feme-e-a G. a-feme-e-î D. feme-e-î Ac. pe feme-e-a V. o feme-e-a Ab. dela aū de feme-e-a	casnică și cea casnică	N. casnic'-a G. a casnic'-i D. casnic'-i Ac. pe casnic'-a V. o casnic'-a Ab. dela aū de casnic'-a	feme-e
15				

Înmulțit'.

20	N. feme-i-le G. a feme-i-lorū D. feme-i-lorū Ac. pe feme-i-le V. o feme-i-lorū Ab. dela aū de feme-i-le	casnice și cele casnice	N. casnici-le' G. a casnici-lorū D. casnici-lorū Ac. pe casnici-le V. o casnici-lorū Ab. dela aū de casnici-le	feme-i
----	--	----------------------------	---	--------

25 Neutr. Singur.

30	N. lemnu-lū G. a lemnu-luī D. lemnu-luī Ac. pe lemnu-lū V. o lemnu-le Ab. dela aū de lemnu-lū	verde și celū verde	N. verde-le G. a verde-luī D. verde-luī Ac. pe verde-le V. o verde-le Ab. dela aū de verde-le	lemnū.
----	--	------------------------	--	--------

Înmulțit'.

N. lemne-le G. a lemne-lorū D. lemne-lorū 5 Ac. pe lemne-le V. o lemne-lorū Ab. ¹ dela aū de lemne-le	 verzi și eale verzi	N. verzi-le G. a verzi-lorū D. verzi-lorū Ac. pe verzi-le V. o verzi-lorū Ab. dela aū de verzi-le	 lemne
---	---------------------------------	--	---------------

CAP' V.

10

Pentru Verbū.

Verbulū este o zicere a căria cea din tîiū în-
 trebuințare este să arate o afirmație (întă-
 rire); cum: virtutea este nemuritoare: aci zicerea este afirmază că virtutei
 15 i se cuvine calitate de nemurire: este dar
 e un' verbū căci arată afirmație.

Asupra definiții aceștia cercetînd' vedem'
 că nu sînt' mai multe verburī de cît unul' sin-
 20 gur' a - f i căci numai el' arată afirmație, fă-
 ră el zicerile nu pot' să arate nici o judeca-
 tă; elū tot'd'aun'a închee și leagă substanti-
 vele cu adjectivele și arată că o ființă are-
 acest'² fel' de calitate saū alta; cum cînd
 25 vomū-vrea să arătăm' că omul' are qualita-
 tea de a se-gîndi, prin el întărim judecata

și

¹ Ac.

² oacest'.

- și zicem', omul' este gânditor'. Cu toate că nu este tot'd'auna într'această formă simplă; căci împreunînd' el' tot'd'auna cu lucru aŭ cu ființă pentru care vorbim' și care
- 5 se-zice subiect', o calitate, pe care aci o numim' Prezis', de multe ori ca să se-scurteze cuvîntul', aŭ aflat' oamen'i ziceri care să coprinză¹ și pă verbul' a-fi și pe prezisul'; cum, în loc' de a zice sînt' învățînd'
- 10 zicem' învăț', și în loc' de ești înțelegînd', înțelegi. Așa verbul' a-fi pentru că arată a-firea saŭ ființă lucrurilor', se-zice verbŭ substantiv', iar cele-l-alte care coprind' și verbul' a-fi și prezisul' se-zic'
- 15 Adjective, fiind că arăt' din preună cu a-firea lor' și o calitate.

Verburile dar, mai întîu se-împart' în două: în Substantivul a-fi și în Adjective, cum a-scri, a se-învăța, a se-la șcl.

- 20 În cel' din tîiu zicînd' scriu arăt' că fac' ceva adică lucrez'; în cel' d'aldoilea, mă învăț', arăt' că altu face asupra mea ceva, adică eŭ pătimesc', în cel' de altreilea mă la ū arăt' că eŭ singur' fac' ceva, însă tot' asupra mea, adică lucrarea se-răsfrînge² de la persoana care lucrează tot' asupra sa; și printr'aceasta urmează că verburile adjective se-subțîmpart' în Active (de lucrare) Passive (de patimă) și Răsfrîngătoare; și zicem' cele Active arată lucrarea de multe ori
- 30 că aŭ se-strămută asupra unui obiect' aŭ că rămîne nestrămutată; cum: învăț' copilul', iubesc' pre tatăl': aci strămutînduse

¹ copriză.

² lucrare se-răsfrînge.

duse lucrarea, învăţ, iubesc, sînt verburî active strămutătoare, copilul tatăl, sînt obiecturi pe care se-strămută lucrarea. Şi iar umblu, şază, arată o lucrare nestrămutînduse şi sînt verburî active nestrămutătoare.

Verburî pasive sînt acelea a căroror persoană pentru care vorbim' saŭ subiectul, primeşte lucrarea dela unŭ alt' obiect'; cum: mă învăţ de tatăl, sîntŭ iubitŭ de lume.

În limb'a Rumînească¹ verburile pasive se-fac' de vom propune lîngă cele active pronumele simple de cazul' acuzativu mă, te, se; ne, vă, se; cum dela învăţ', pasiv' face mă-învăţŭ; cunoşti pasiv' face te cunoşti. Se-fac' asemenea şi cu verbul' a-fi şi cu un prezis' passivŭ cum sînt' învăţîndumă, eşti cunoscut'.

Răsfîngătoare² sînt' acelea acăror' persoană pentru care vorbim' saŭ subiectul' primeşte lucrarea iarăş dela sineşi cum: mă-lă ŭ, mă-duc' şcl. Unele sînt' care pierd' această însemnare precum mă-mir', mă-lupt', şi care în activ' nu se-întrebuinţează.

Acum' dar putem' zice de obşte că verburile sînt' nişte zicerî care arată a ŭ ce facem', a ŭ ce pătimim' a ŭ în care stare ne aflăm'.

Cînd, cerdetînd' verburile, le vom' avea pe toate înainte, vedem' unele precum' sînt', tună, ploă, trebuie, se-înţelege, se-cuvine, şcl. că nu putem' se-le zicem', de-cît'

¹ Rumenească.

² Răsfîngătoare.

cît' numai în a treia persoană (1), pentru care le numim' Unipersonale, care și ele se-împart' asemenea în active cum tună, trebuie; în pasive cum' se-înțelege, se-vede, și răsfrîngătoare¹ se-cuvine.

5 Aceasta se-întîmplă și la multe alte verburî care de și se-zic' în cîte trele persoane, dar la unele întîmplări sînt' uni-personale, precum se-vede, se-înțelege șcl. și cele care 10 jaă pronumele de cazul' dativ', mi, țî, i, ni, vi, li, de multe ori nu se-măi zic' de cît' în atreia persoană, cum mi se-arată, țî se-vedește șcl.

15 Ziserăm' că la orî care verb', persoan'a care lucrează aă care pătimește, se-zice Subjet ũ aă numinativ' cum cînd zic' Dumnezeu vede toate, Dumnezeu este subje-
tul' aă numinativul' verbului vede.

20 Subjetele verburilor' sînt aă substantive aă pronume. Pronumele care se-întrebuințează de subjețe sînt': eu, tu, elu, ea; noi, voi, ei, ele.

25 Verbul' are ca și substantivul' doă numere singurit' și îmmulțit', singurit' cum eŭ scriŭ, copilul' citește, și îmmulțit' cum noi scrim', copii citesc'.

Lucrarea aă pătimirea care o arăt' verburile de multe orî poate că se-face acum, de
mul-

30 (1) În timpul neotărit', se-običnuesc' aceste unipersonale a se-zice și înpersoana a-
doă; cum aî ploat mană Dumnezeu
le șcl.

¹ răsfrîngătoare.

- multe ori poate că s'a-făcut', aŭ poate că se-va face; așa ca să arătăm' aceste întâmplări, trebuie să își schimbe verbul' form'a care are, care se-zice timp ū, și vedem' că trebuie a-zice că verbul' are și trei timp'i: prezent ū, trecut ū, și viitor ū. Prezent' este cînd arată că un' lucru este aŭ se-face, cum în-văț ū, te numești, vorbește. Trecut' cînd arăt' că un' lucru, a-fost' aŭ s'a-făcut', cum: am'învățat', te numeai, cunoșcuși, vorbiseși; și viitor' cînd arăt' că un' lucru va fi aŭ se-va-face, cum: voiînvăța, te-vei-numi, va-vorbi.

- Și felurile trecutului sînt' patru: cum cînd zic' scriam', arăt' că atunci nu isprăvisem' de scris, pentru care se-zice Nesăvîrșit'; cînd zic', scrisei ū, se-arată fapta săvîrșită¹, și se-zice Săvîrșit'; cînd zic' scrisesem', arăt' lucru mai de mult' săvîrșit', și se-numește mai-mulț-de-cît' săvîrșit' (peste săvîrșit'); cînd în sfîrșit' zic' am-scris ū arăt' lucrul' săvîrșit' fără a otărî cînd, pentru care se-numește Neotărît'.

- 25 Precum și felurile viitorului sînt' două: viitoru-întîi ū cum: voiŭ-scri, și viitoru al doilea cum: voiŭ-fi scris'.

- 30 Mai are încă și trei persoane ca și pronumele, la întîia persoană întrebuintăm' sub-jet' pe e ū și noi, la adoa pe tu și voi, și la atreia pe el ū, ea, ei, ele și tot' substantivul'.

¹ să vîrșită.

Afară de acestea, verbul' are mai multe chipuri' aŭ moduri' prin care se-zice: de multe ori hotărîm' aŭ arătăm' ceva cu dînsul' cum scriu a m-vorbi', voiŭ cunoaște; de multe ori
 5 poruncim' cum vezi, înțelegeă, alte ori poftim' cum aș umbla, aș fi mers', alte ori afirmația ce arătăm' cu dînsele, stă din afirmația altui verb'; cum: a poruncit' ca să împliniți, și alte ori avem' un' chip' al verbului ca să arate aŭ să coprinză în sine toate
 10 întîmplările aceste cum' a-face, a-scri, șcl. așa dar verbul' mai are încă și cinci Moduri.

Cel' din tîiŭ se-zice Otărîtor' au Arătător', și arată că un' lucru este, a-fost',
 15 aŭ va-fi, cum: scriu, a m scris', voiŭ scri.

Cel' d'aldoilea se-zice Poruncitor', și arată o poruncă aŭ o rugăciune a se-face ceva, cum: scrie tu; dă Doamne.

20 Cel' d'altreilea poftitor' aŭ îndoi-tor' său condiționel', și arată că un' lucru ar-fi său ar-fi fost'; cum: aș-scri, aș-fi-citit'.

25 Cel' d'alpatrulea suppus', căci să sup-pune la un' alt' verbu; cum: a-poruncit' ca să se-facă.

Și cel' d'al cincelea Infinitiv' său ne hotărîtor', și arată starea preste tot' a unui verb' cum: a-scri, a-vorbi, a-cînta.

30 A-zice aŭ a-scri un' verbŭ în cîte cinci moduri, în toți timpi, persoanele și numerile, se-zice Conjugare.

Noi avem' patru Conjugări.

А дін тага конжвгаре' аре інфінітив'ѡл' тер-
мінат' жи а ай аре кѡм: а-кжнт а, а-жвк а,
аѡ кжнт аре, жвкар е (1).

А д'адоа аре іфінітив'ѡл' жи і ай іре, ші
жи ж ай жре кѡм а-ворбі, а-чіті, а-хо-
търж ай ворбіре, чітіре, хотържре.

А д'атреіа жи е ай ере; кѡм а-кѡноа-
ше, а-фаче, ай кѡноащере, фачере,

Ші а д'апатра аре інфінітив'ѡл' жи еа ай
ере; кѡм а-ведеа, а-търчеа ай веаере,
търчере.

Аша канд конжвгѡл' ѡн' верб' ка съ арѡ-
тѡл', неотърятѡл' ведем' кѡ авем' требвѡнцѡ
де ѡн' алт' верб' ам, ка съ зичем ам-скріс,
ка съ арѡтѡл' віиторѡл' авем' требвѡнцѡ де
воіѡ ка се-зік' воіѡ-скрі, ка съ арѡтѡл'
не чел' д'аллоілеа віитор', авем' требвѡнцѡ де
воіѡ-фі, ка съ зік' воіѡ-фі-скріс, ші фінда
кѡ ачесте вербѡрі адікѡ а-авеа, а-воі, ші
а-фі, не сѡнт' тот' д'авна спре ажѡтор' ка съ
арѡтѡл' о конжвгаре де плін', пентрѡ ачеста а-
фарѡ де нѡміріле че ам' дат' вербѡрілор ла ам-
пърціреа лор, еле се-маі нѡмеск' ші д'вксіліа-
ре ай ажѡтѡтоаре, ші пентрѡ ачеста съ жи-
чепей' а конжвга вербѡріле дела д'анселе.

6*

В е р-

(1) Сѡнт' ѡнеа ші жи та каре се-конжвгѡл' ла
ачестѡ конжвгаре, ші нѡмаі ла інфініті-
кѡл' жи ре се-деосівеск' кѡчі фак жи ере
кѡм а-жнвіа жнвіере.

A din tîja conjugare are infinitivul¹ terminat' în a aŭ are cum: a-cînta, a-juca, aŭ cîntare, jucare (1).

5 A d'adoa are infinitivul² '1 în i aŭ ire, și în i aŭ ire cum a-vorbi, a-citi, a-hotărî aŭ vorbire, citire, hotărîre.

A d'atreia în e aŭ ere; cum a-cunoaște, a-face, aŭ cunoaștere, facere.

10 Și a d'apatra are infinitivul³ în ea aŭ ere; cum a-vedea, a-tăcea aŭ vedere, tăcere.

Așa cînd conjugăm' un' verb' ca să arătăm', neotărîtul' vedem' că avem' trebuință de un' alt' verb' a m, ca să zicem a m-scris',
 15 ca să arătăm' viitorul' avem' trebuință de voiŭ ca se-zic' voiŭ-scri, ca să arătăm' pe cel' d'aldoilea viitor', avem' trebuință de voiŭ-fi, ca să zic' voiŭ-fi-scris', și fiind
 20 că aceste verburî adică a-avea, a-voi, și a-fi, ne sînt' tot'd'auna spre ajutor' ca să arătăm' o conjugare de plin', pentru aceasta afară de numirile ce am' dat' verburilor la împărțirea lor', ele se-mai numesc' și Aucsilia-re aŭ ajutătoare, și pentru aceasta să în-
 25 cepem' a conjuga verburile dela dînsele.

(1) Sînt' unele și în ȧ care se-conjugă la această conjugare, și numai la infinitivul în re se-deosibesc' căci fac în ere
 30 cum a-invia înviere.

¹, ² infinitiv'ul'.

³ infinitiv'ul'.

Verbŭ Aucsiliarŭ

a-fi

Modu Otărîtorŭ aŭ arătător'.

Prezent.

5	Sing.	Î m m.
	Sîntŭ și îsŭ ești este și e.	Sîntem' sînteți sîntŭ și îsŭ.

Nesăvîrșit'.

10	eramŭ eraî era	eramŭ erați era
----	----------------------	-----------------------

Săvîrșit'¹.

15	fuseiŭ și fuiŭ fuseși și fuși fuse și fu.	fuserăm' și furămŭ fuserăți și furăți fuseră și fură.
----	---	---

Mai-mult-de cît'-săvîrșit'.

20	fusesemŭ fuseseshi fusesese	fuseserămŭ fuseserăți fuseseră.
----	-----------------------------------	---------------------------------------

Neotărît'.

25	amŭ-fostŭ aî-fostŭ a-fostŭ	amŭ-fostŭ ați-fostŭ aŭ-fostŭ.
----	----------------------------------	-------------------------------------

Vii-

¹ Săvîrșit'.

Viitor ũ I.

	Sing.	Î m m.
	voiu-fi	vomŭ-fi
	vei-fi	veŭfi-fi
5	va-fi.	vorŭ-fi.

Viitor' II.

	voiŭ-fi-fostŭ	vomŭ-fi-fostŭ
	vei-fi-fostŭ	veŭfi-fi-fostŭ
	va-fi-fostŭ.	vorŭ-fi-fostŭ.

10 Modu Poruncitor'.

	fiŭ	să fimŭ
	fie	fiŭfi
		fie.

Modu Poftitor' și îndoitor'.

15	Present.	
	așŭ-fi, și fir'așŭ	amŭ-fi și fir'amŭ
	aŭ-fi, și fir'aŭ	aŭfi-fi și fir'aŭfi
	ar'-fi, și fir'ar'.	arŭ-fi și fir'arŭ.

Trecut'.

20	așŭ-fi-fostŭ	amŭ-fi-fostŭ
	aŭ-fi-fostŭ	aŭfi-fi-fostŭ
	ar'-fi-fostŭ.	arŭ-fi-fostŭ.

Modu Suppus'.

Present.

25	ca să fiŭ	ca să fim'
	ca să fiŭ	ca să fiŭfi
	ca să fie.	ca să fie.

Mo-

Trecut'.

Sing.

ca să fiū-fostū

ca să fiī-fostū

5 ca să fi-fostū.

Î m m.

ca să fimū-fostū

ca să fiți-fostū

ca să fi-fostū.

Modu Infinitiv'.

a-fi și fire.

Partițipie.

Prezent.

10

fiindū.

Trecut.

fostū.

Verbul Auciliarū

a-avea

15

Modū arătător'.

Prezent'.

Sing.

Amu și așū

ai

20 are și a.

Î m m.

Avemū și amū

aveți și ați

aū și arū.

Nesăvîrșit'.

aveamū

aveai

avea.

25

aveamū

aveați

avea.

Să-

Săvîrșit'.

Singular.

În mult'.

	avuiū	avurămū
5	avuși	avurăți
	avu	avură.

Mai mult' de cît' săvîrșit'.

	avusesemū	avuseserămū
	avuseseshi	avuseserăți
10	avusese.	avuseseră.

Mai mult' de cît' săvîrșit' II.

	amū		fostū-avutū		amū		fostū-avutū
	ai				ati		
	a				au		
15			Neotărît'.				

amū-avutū
ai-avutū
a-avutū.

amū avutū
ati avutū
au avutū.

Viitor' I.

20 voiū-avea
vei-avea
va-avea.

vomū-avea
veți-avea
vorū-avea.

Viitor' II.

25 voiu-fi-avutū
vei-fi-avutū
va-fi-avutū.

vomu-fi-avutū
veți-fi-avutū
vor-fi-avutū.

Mo-

Mod ū Poruncitor'.

Singur.

Îmmulț.

5 aibi
aibă

să avemŭ
aveți
aibă.

Mod ū Poftitor' și îndoitor'.

Prezent'.

10 așŭ-avea și avear'-așŭ
aî-avea și avear'-aî
ar'-avea și avear'-ar'

amŭ-avea și avear'amŭ
ați-avea și avear'ați
arŭ avea și avear'ar'.

Trecut'.

așŭ-fi-avutŭ
aî-fi-avutŭ
ar'-fi-avutŭ.

amŭ-fi-avut'
ați-fi-avut'
arŭ-fi-avut'.

15

Mod ū Suppus'.

Prezent'.

ca să amŭ
ca să aibi
ca să aibă.

ca să avemŭ
ca să aveți
ca să aibă.

20

Trecut'.

ca să fiŭ-avutŭ
ca să fiî-avutŭ
ca să fi-avutŭ.

ca să fimŭ-avutŭ
ca să fiți-avutŭ
ca să fi-avutŭ.

Mod ū Infinitiv.

25

a-avea și avere

Par-

Partiþipia.

Prezent'.
avîndü.5 Trecut'.
avutü.

Verbü Auciliarü

a-voi

Modü arătător'.

Prezent'.

10	Sing.	Î m m.
	voiü þi oiü	Vomü þi omü
	vei þi ei	veþi þi eþi
	va þi o.	vorü þi orü

Nesăvîrþit'.

15	voiamü þi vreamü	voiamü þi vreamü
	voiaþi þi vreaþi	voiaþi þi vreaþi
	voia þi vrea.	voia þi vrea.

Săvîrþit'.

20	voiiü þi vruiü	voirämü þi vrurämü
	voiþi þi vruþi	voirăþi þi vrurăþi
	voi þi vru.	voiră þi vrură.

Mai-mult'-de cît'-săvîrþit' I.

	voisemü þi vrusesemü	voiserämü þi vruseserämü
	voiseþi þi vruseseseþi	voiserăþi þi vruseserăþi
25	voise þi vrusese	voiseră þi vruseseră.

7

Mai-

Mai-mult'-de cît'-săvîrșit' II.

Singur.

În mult.

5	amă aî a		fostă-vrută	amă aî aă		fostă-vrută.
---	----------------	--	-------------	-----------------	--	--------------

Neotărit'.

amă-voitū și vrutū
aî-voitū
a-voitū.

amă-voitū și vrutū
aî-voitū
aă-voitū.

10

Viitor' I.

voiă-voi și vrea
vei-voi
va-voi.

vomă-voi și vrea
veî-voi
voră-voi.

Viitor' II.

15 voiă-fi-voitū și vrutū
vei-fi-voitū
va-fi-voitū

vomă-fi-voitū și vrutū
veî-fi-voitū
vor-fi-voitū.

Modă Poruncitor'.

20 voește
voiască

să voimă
voîți
voiască.

Modă Poftitor' și Îndoitor'.

Prezent'.

25 așă-voi și voir'așă
aî-voi și voir'aî
ar-voi și voir'ară.

amă-voi și voir'amă
aî-voi și voir'aî
ară-voi și voir'ară.
T r e-

Trecut'.

Singular.

Înmulț.

	așu-fi-voitū și vrutū		amū-fi-voitū și vrutū
	aī-fi-voitū		ați-fi-voitū
5	ar'-fi-voitū.		arū-fi-voitū.

Mod ū Suppus'.

Prezent'.

	ca să voescū		ca să voimū
	ca să voești		ca să voiți
10	ca să voiască.		ca să voiască.

Trecut'.

	ca să fiū-voitū și vrutū		ca să fimū-voitū și vrutū.
	ca să fii-voitū		ca să fiți-voitū
15	ca să fi-voitū.		ca să fi-voitū.

Mod ū Infinitiv ū.

a-voi, vrea; voire și vrere.

Partițipia.

Prezent'.

20	voindū și vrindū.
----	-------------------

Trecut'.

voitū și vrutū.

7*

Con-

Conjugarea I.

în A aŭ are

Modŭ Arătătorŭ.

Prezent'.

5	Sing.	Imm.
	Cînt-ŭ	Cînt-ămŭ
	cînt-î	cînt-ați
	cînt-ă	cînt-ă.

Nesăvîrșit'.

10	cînt-amŭ	cînt-amŭ
	cînt-aî	cînt-ați
	cînt-a.	cînt-a.

Săvîrșit'.

	cînt-aiŭ	cînt-arămŭ
15	cînt-ași	cînt-arăți
	cînt-ă	cînt-ară.

Maî-mult-de cît'-săvîrșit' I.

	cînt-asemŭ	cînt-aserămŭ
	cînt-aseși	cînt-aserăți
20	cînt-ase	cînt-aseră.

Maî-mult-de cît'-săvîrșit' II.

	amŭ	amŭ-
	aî- fostŭ-cîntatŭ	ați- fostŭ-cîntatŭ
	a-	aŭ-

25

Neo-

Neotărit'.

	Sing.	Î m m.
5	amă- aî- a- cînt-ată	amă- aî- aă- cînt-ată

Viitor ū I.

10	voiă- veî- va- cînt-a	vomă- veî- voră- cînt-a
----	-------------------------------	---------------------------------

Viitor' II.

10	voiă- veî- va- fi-cînt-ată.	vomă- veî- voră- fi-cînt-ată.
----	-------------------------------------	---------------------------------------

Modu Poruncitor'.

15	cînt-ă cînt-e	să cînt-ămă cînt-aî cînt-e
----	------------------	----------------------------------

Modu Poftitor' și îndoitor'.

Prezent'.

20	așă-cînt-a și cîntar'- așă aî cînt-a și cîntar'-aî ar' cînt-a și cîntar'-ar'	amă-cînt-a și cîntar'- amă aî-cînt-a și cîntar'- aî ară-cînt-a și cîntar'- ară. T r e-
----	---	--

Trecut'.

	Singur.		Îmmulț.
5	așŭ- aî- ar'-	fi-cîntatŭ	amŭ- ațî- arŭ- fi-cîntatŭ.

Modu Suppus'.

Prezent'.

	ca să cînt-ŭ		ca să cînt-ămŭ
	ca să cînț-î		ca să cînt-ațî
10	ca să cînt-e.		ca să cînt-e.

Trecut'.

	ca să fiŭ-	cîntatŭ.	ca să fimŭ-	cîntatŭ.
	ca să fiî-		ca să fiți-	
	ca să fi-		ca să fi-	

15 Modu Infinitiv'.

a-cînt-a și cînt-are.

Partițipia.

Prezent'.

cînt-îndŭ.

20

Trecut'.

cînt-atŭ.

Con-

Verbul.

Conjugarea II.

în i și ire

Modul Arătător.

Prezent'.

5	Sing.	Î m m .
	Vorb-esc și ă	Vorb-imă
	vorb-ești și i	vorb-iți
	vorb-ește și e	vorb-esc și ă.

Neotărît'.

10	vorb-iamă	vorb-iamă
	vorb-iai	vorb-iați
	vorb-ia.	vorb-ia.

Săvîrșit'.

	vorb-iiă	vorb-irămă
15	vorb-iși	vorb-irăți
	vorb-i.	vorb-iră.

Mai-mult-de cît'-săvîrșitū I.

	vorb-isemă	vorb-iserămă
	vorb-iseși	vorb-iserăți
20	vorb-ise.	vorb-iseră.

Mai-mult-de cît'-săvîrșitū II.

amă-		fostă-vorbită.	amă-		fostă-vorbită.
ai-			ai-		
a-			au-		

Ne o-

Neotărit'.

Singular.

Înmulț.

5	amă- aî- a-	vorbită.	amă- aî- aă-	vorbită.
---	-------------------	----------	--------------------	----------

Viitoră I.

	voiă- vei- va-	vorbi.	vomă- veî- voră.	vorbi.
--	----------------------	--------	------------------------	--------

10

Viitoră II.

	voiă- vei- va-	fi-vorbită.	vomă- veî- voră.	fi-vorbită.
--	----------------------	-------------	------------------------	-------------

Modă Poruncitoră.

15	vorb-ește vorb-iască	să vorb-imă vorb-iți vorb-iască.
----	-------------------------	--

Modă Poftitor' și Îndoitor'.

Prezent'.

20	așă-vorbi și vorbir'-așă aî-vorbi și vorbir'-aî ar'-vorbi și vorbir'-ar'.	amă-vorbi și vorbir'-amă aî-vorbi și vorbir'-aî ară-vorbi și vorbir'-ară.
----	---	---

Trecut'.

25	așă- aî- ar'-	fi-vorbită.	amă- aî- ară-	fi-vorbită
----	---------------------	-------------	---------------------	------------

M o-

Mod ū Suppus'.

Prezent'.

Singur.

Îmmulț.

	ca să verb-escŭ și ũ	ca să verb-imŭ
5	ca să verb-ești și i	ca să verb-iți
	ca să verb-iască și ă	ca să verb-iască și ă

Trecut'.

	ca să fiŭ-	ca să fimŭ-	vorbitŭ.
	ca să fi-	ca să fiți-	
10	ca să fi-	ca să fi-	

Mod ū Infinitivŭ.

a-verb-i și verb-ire

Partițipia.

Prezent'.

15 verb-indŭ.

Trecut'.

verb-itŭ.

Conjugarea III.

în e aŭ era

20

Mod ū Arătător ū.

Prezent'.

Singur.

Îmmulț.

	înțeleg-ŭ	înțeleg-emŭ
	înțeleg-i	înțeleg-eți
25	înțeleg-e	înțeleg-ŭ

8

Neo-

Neotărit'.

	Sing.	Î m m.
	înțeleg-eamă	înțeleg-eamă
	înțeleg-eaî	înțeleg-eați
5	înțeleg-ea	înțeleg-ea

Săvîrșit'.¹

	înțeles-eiă	înțeles-erămă
	înțeles-eși	înțeles-erăți
	înțeles-e	înțeles-eră
10	Mai-mult-de cît'-săvîrșit' I.	

	înțeles-esemă	înțeles-eserămă
	înțeles-esesi	înțeles-eserăți
	înțeles-ese	înțeles-eseră.

Mai-mult-de cît'-săvîrșit' II.

15	amă-	amă-
	ai- fostă-înțelesă.	ați- fost-înțelesă.
	a-	aă-

Neotărit'.

20	amă-înțelesă	amă-înțelesă
	aî înțelesă	ați-înțelesă
	a-înțelesă.	aă-înțelesă ² .

Viitor' I.

25	voiă-	vomă-
	vei- înțelege.	veți- înțelege.
	va-	voră-

Vii-

¹ Săvîrșit'.

² aă-incelesă.

Viitor' II.

Singular.

În mult.

5	voiū- vei- va-		fi-înțelesū.		vomū- veți- vorū-		fi-înțelesū.
---	----------------------	--	--------------	--	-------------------------	--	--------------

Mod ū Poruncitor'.

înțeleg-e
înțeleag-ă

să înțeleg-emū
înțeleg-eți
înțeleag-ă¹.

10 Mod ū Pofitor' și îndoitor'.

Prezent'.

	așū-înțelege și înțele- ger'-așū		amū-înțelege și înțele- ger'-amū
15	aī-înțelege și înțele- ger'-aī		ați-înțelege și înțele- ger'-ați
	ar'-înțelege și înțele- ger'-arū.		ar'-înțelege și înțele- ger'-arū

Trecut'.

20	așū- aī- ar'-		fi-înțeles'.		amū- ați- arū-		fi-înțeles'.
----	---------------------	--	--------------	--	----------------------	--	--------------

Modu Suppus'.

Prezent'.

25	ca să înțeleg-ū ca să înțeleg-ī ca să înțeleag-ă.		ca să înțeleg-emū ca să înțeleg-eți ca să înțeleag-ă. 8*
----	---	--	---

Tre-

¹ înțelegă.

Trecut'.

	Sing.		Î m m.	
	ca să fiū-		ca să fimū-	
	ca să fi-		ca să fi-	
5	ca să fi-		ca să fi-	
		înțelesū.		înțelesū.

Modu Infinitiv'.

a înțeleg-e și înțeleg-ere.

Partițipia.

Prezent'.

10 înțeleg-îndū.

Trecut'.

înțelesū.

Conjugarea IV.

în ea și ere

15 Modū Arătătorū.

Prezent'.

	Sing.		Î m m.
	Vez-ū		Ved-emū
	vez-ī		ved-eți
20	ved-e.		văd-ū.

Nesăvîrșit'.

	ved-eamū		ved-eamū
	ved-eai		ved-eați
25	ved-ea.		ved-ea.

Să-

Săvîrșit'.

	Sing.	Î m m.
	văz- <i>ai</i> ă	văz- <i>urăm</i> ă
	văz- <i>uși</i>	văz- <i>urăți</i>
5	văz- <i>u</i> .	văz- <i>ură</i> .

Mai-mult'-de cît'-săvîrșit' I.

	văz- <i>usem</i> ă	văz- <i>userăm</i> ă
	văz- <i>useși</i>	văz- <i>userăți</i>
	văz- <i>use</i> .	văz- <i>useră</i> ¹ .

10 Mai-mult'-de cît'-săvîrșit' II.

	<i>am</i> ă-	<i>am</i> ă-
	<i>a</i> î-	<i>a</i> ți-
	<i>a</i> -	<i>a</i> ă-
	fost ^u -văzut ^u .	fost ^u -văzut ^u .

Neotărît'.

15	<i>am</i> ă-	<i>am</i> ă-
	<i>a</i> î-	<i>a</i> ți-
	<i>a</i> -	<i>a</i> ă-
	văzut ^u .	văzut ^u .

Viitor^u I.

20	<i>voi</i> ă-	<i>vom</i> ă-
	<i>vei</i> -	<i>veți</i> -
	<i>va</i> -	<i>vor</i> ă-
	vedea.	vedea.

Viitor^u II.

25	<i>voi</i> ă-	<i>vom</i> ă-
	<i>vei</i> -	<i>veți</i> -
	<i>va</i> -	<i>vor</i> ă-
	fi-văzut ^u .	fi-văzut ^u .

M o -

¹ În text, la „mai-mult' de cît'-săvîrșit'“, se dau aceleași forme ca la „săvîrșit“ (*văz-urăm*ă etc.). În erată, greșeala este corectată indicându-se formele *văzuserăm*ă etc. (pentru persoana a III-a plural apare din eroare *vărușeră*), trimițându-se însă greșit la rîndurile 3, 4, 5 în loc de 7, 8, 9.

Mod ũ Poruncitor ũ.

Singur.

Īmmul.

	vez-ĭ	să ved-em ũ
	vaz-ă	ved-eĭĭ
5		vaz-ă.

Mod ũ Poftitor' Ńi ĩndoitor'.

Prezent'.

	aŃũ-vedea Ńi vedear'-aŃũ	amũ-vedea Ńi vedear'-amũ
	aĭ-vedea Ńi vedear'-aĭ	aĭ-vedea Ńi vedear'-aĭ
10	ar'-vedea Ńi vedear'-ar'.	arũ-vedea Ńi vedear'-arũ.

Trecut'.

	aŃũ-		amũ-	
	aĭ-		aĭ-	
	ar'-		arũ	
		fi-văzutũ.		fi-văzutũ.
15				

Mod ũ Suppus'.

Prezent.

	ca să văz-ũ	ca să ved-em ũ
	ca să vez-ĭ	ca să ved-eĭĭ
	ca să vaz-ă.	ca să vaz-ă.

20

Trecut'.

	ca să fiũ-		ca să fimũ-	
	ca să fiĭ-		ca să fiĭ-	
	ca să fi-		ca să fi-	
		văzutũ.		văzutũ.

Mod ũ Infinitiv'.

25

a-ved-ea Ńi ved-ere.

Par-

Partiþipia.
Prezent'.
váz-îndũ.

5 Trecut'.
váz-utũ

Conjugare de verburi Pasive.

Modũ arátãtor'.

Prezent'.

	Singur.	Îmmult.
10	Mã-îmvãþũ ßi îmvã- þumã te-îmveþi se-îmvaþã.	Ne-îmvãþãm' ßi îmvã- þãmune vã-îmvãþãþi se-îmvaþã.

Nesãvîrþit'.

15	mã-îmvãþãmũ te-îmvãþãþi sã-îmvãþã.	ne-îmvãþãmũ vã-îmvãþãþi se-îmvãþã.
----	--	--

Sãvîrþit'.

20	mã-îmvãþãþiũ te-îmvãþãþi se-îmvãþãþã.	ne-îmvãþãþãþãmũ vã-îmvãþãþãþãþi se-îmvãþãþãþãþã.
----	---	--

Mãimult-de cõt'-sãvîrþitũ I.

25	mã-îmvãþãþesemũ te-îmvãþãþesẽþi se-îmvãþãþesẽþã.	ne-îmvãþãþeserãmũ vã-îmvãþãþeserãþãþi se-îmvãþãþeserãþãþãþã.
----	--	--

Mãi

G r ă m m a t i c ă

Mai-mult-de-cît-săvîrșitŭ II.

	S i n g.	Î m m u l ț.	
	m'amŭ- ¹	m'amŭ-	
	te ai-	v'ați-	fostŭ-îmvățat'
5	s'a-	s'aŭ-	fostŭ-îmvățat'

N e o t ă r î t'.

	m'am-îmvățatŭ și îm-	ne-am'-îmvățatŭ și îm-
	vățatum'amŭ	vățatune-amŭ
	te ai-îmvățatŭ	v'ați-îmvățatŭ
10	s'a-îmvățatŭ.	s'aŭ-îmvățatŭ.

V i i t o r ŭ I.

	mă-voiŭ-	și	mă-voiŭ
	te-vei		te-vei
	se-va-	îmvăța-	se-va.
15	ne-vomŭ-		ne-vomŭ
	vă-veți-	și	vă-veți
	se-vorŭ-	îmvăța-	se-vorŭ.

V i i t o r' II.

	mă-voiŭ-	ne-vomŭ-	
20	te-vei-	vă-veți-	fi-îmvățatŭ.
	se-va-	se-vorŭ-	fi-îmvățatŭ.

M o d u P o r u n c i t o r'.

	îmvăță-te	să ne-îmvățămŭ
	îmvăță-se	îmvățațivă
25		îmvățăse.

M o -

¹ m amŭ.

Modu Poftitor' și îndoitor'.

Prezent'.

5	m'așu- te ai- s' ar'-	și învăța-	m'așu te ai s' ar'.
	ne-amü- v' ați- s' arü-	și învăța-	ne-amü v' ați s' arü.

Trecut'.

10	m' așu-fi- te ai-fi- s' ar'-fi-	învățatü.	ne amü-fi- v' ați-fi- s' ar'-fi-	învățatü.
----	---------------------------------------	-----------	--	-----------

Modu Suppus'.

Prezent'.

15	ca să mă-învățü	ca să ne-învățămü
	ca să te-îmveți	ca să vă-învățați
	ca să se-îmvețe.	ca să se-îmvețe.

Trecut'.

20	ca să mă-fiü- ca să te-fii- ca să se-fi-	învă- țatü.	ca să ne-fimü- ca să vă-fiți- ca să se-fi-	învă- țatü. ¹
----	--	----------------	--	-----------------------------

Modu Infinitiv'.

25	a-mă- a-te- a-se-	învăța.	a-ne- a-vă- a-se-	învăța.
----	-------------------------	---------	-------------------------	---------

9

Par-

¹ învățatü.

Partiția.

Prezent'.

Învățîndumă, -te, -se, -ne, -vă, -se. (*)

- 5 Asemenea se-conjugă și verburile răsfrîngătoare care n'aũ altă Deosebire de cele pasive, de cît' după cum am' zis', că subiectul ale celor' pasive priimesc' lucrarea de alt' undeva și cele răsfrîngătoare¹ dela sine.

- 10 **O**are care observații asupra acestor' patru Conjugări.

- 15 La conjugarea din tîiũ ado'a și atreia, modul poruncitorũ face ca a treia persoană la prezent' al' Modulũ arătător' cum: cîntă el, și cîntă tu, joacă el, joacă tu; și daca ȝa adverbul' de tãgãduire nu, face ca infinitivul', cum: nu cînta, nu juca.

- 20 Conjugarea a patra pe modul' poruncitor' ȝl' are ca pe ado'a persoană a prezentulũi modulũ arătător', cum: vezi, taçi, ŝcl. și de va lua pe nu, face ca infinitivul', cum: nu vedea, nu tãcea, ŝcl.

Cîte nu pãzescũ aceste reguli se zic' Neregulate.

A t ũ

(*) Asupra conjugãrilor verburilor', vezi Grămmatica Dumnealũi Vorniculuĩ Gheorghe Golescu, unde poȝi avea destulã deslușire și pentru cele regulate și pentru cele neregulate.

¹ rãsfîngãtoare.

At ū și înd ū sînt caracterurile participii celiî dîn tîiŭ conjugări; it ū aŭ it ū, și înd ū aŭ înd ū, aceliî d'adoilea; s ū și înd ū, a celiî d'atreilea (*), și ut ū și înd ū, aceliî d'apatrulea.

5 Prezentul', Nesăvîrșitul', Săvîrșitul',
 Mai-mult-de cît-săvîrșitul' I. la modul' arătător'; Prezentul' al Modului Poruncitor';
 10 Prezentul' la modul' suppusŭ; Infinitivul', Prezentul' și trecutul' ai Partițipii; sînt' timpî
 Simpli, cum: cînt ū, cîntam ū, cîntai ū,
 cîntasem ū, cîntă, ca să cînt ū,
 a-cînta, cîntînd ū, cîntat ū.

15 Mai-mult'-decît'-săvîrșitul' II, Neotărî-
 tul', Viitorul' I. Viitorul' II.; Prezentul' și
 Trecutul' la Modul' Poftitorŭ; Trecutul' al'
 Modului Suppusŭ; sînt' compuși, cum: am'-
 20 fost'-cîntat', am'-cîntat ū, voiŭ-
 cînta, voiŭ-fi-cîntat ū, aș ū-cînta,
 aș ū-fi-cîntat', ca să-fi ū-cîntat'.

La modul' poftitor', cînd aș ū vine în-
 ainte, modul' infinitivŭ se-pune fără re;
 iar cînd il' întrebuițăm' pe urmă, atunci re
 25 se pune, însă fără e, cum: aș ū-cînta,

9*

cînt-

(*) Multe verburî sînt' de la conjugarea aceasta care numai infinitivul' il' are în e aŭ ere scurt', iar pentru cele-lalte, întru toate se-conjugă ca la a4 conjugare, precum este a-bate, a-vinde, a-cere, a-naște, a-crește, șcl. Altele sînt' cu totul' neregulate, precum' a-sparge, a-pune, a-frige, a-suge, șcl.

cîntare-aşŭ, cîntar'-aşŭ, şcl. Cele de conjugarea a patra luînd' r mai iaŭ un' a lîngă e, cum vedear'-aş'.

CAP' VI.

Pentru Partiþipie.

Partiþipia este o zicere care se-înpărtăşaşte şi dela verbŭ, şi dela adjectiv'; cum: vorbindŭ, scriindŭ, vorbitŭ vorbită, scrisŭ, scrisă.

- 10 Atîtea felurî de partiþipiî sînt' cîte şi de verburî; adică Active, cum: vorbindŭ, făcîndŭ, şcl. Pasive, cum: adducîndu-mă, făcîndu-mă, addusŭ, făcutŭ, şcl. Resfrîngătoare, cum: ducîndu-mă, purtîndu-mă, şcl. şi unipersonale, cum: trebuindŭ, ploîndŭ, şcl.
-

CAP' VII.

Pentru Prepoziþiî.

- P**repoziþia este o zicere ce nu se-declinează, şi o întrebunţăm' înainte a celor-'lalte zicerî ca să arătăm' relaþiile care aŭ una către alt'a.
- Pre-

Prepozițiile se-punū înaintea zicerilor' aū în compunere, aū în complinire; adică cînd zic' în casă, prepoziția în este în complinire, iar cînd zic' înălțatū este în
5 compunere. Sub pomū este în complinire, iar cînd zic' Sufferū este în compunere.

Ale maī din tiū relațiilor, care arăt' prepozițiile, sînt optū; adică: 1. Timpū, cum: în vremea aceea; 2. locū, cum: în curte; 3. dinpreună, cum: cu mine a venit'; 4. Despărțire, cum: din oameni; 5. Mijlocire, cum: prin tine s'a-săvîrșit'; 6. Pricină, cum: Pentru Elena s'a făcut' bătaea Troi; 7. Înprotivire,
15 cum: asupra mea s'a-sculat'; 8. Gîndū aū Scoposū, cum spre săvîrșire sesilește.

Prepozițiile sîntu.

	În	ad	preste	prin	afară
20	la și a	ab	după	din	aproape
	spre	ob	pentru	dela	de de subt'
	pre și pro	con	întru	despre	pre lîngă
	de	cu	fără	dintru	
	des	stră	între	dintre	
25	re'	sub și	lîngă	pîntre	
	res	subt'	către.		

Din prepozițiile acestea, unele sînt' simple, cum: în, la, a, pre, și pro, de, des, re, res, ad, ab, ob, con, cu,
30 sub, stră, preste, după, pentru,
fă-

fără, către, lîngă¹; și altele compuse, cum: din, prin, dela, despre, dintru, dintre, pîntre, pre lîngă, de de subt, între și întru.

- 5 Prepozițiile pro, des, re, res, ab, ob, ad, con, stră, se-întrebuințază numai în compunere, și în complinire nici odată; cum: procitescū, despărțescū, ră-sare, răstoarnă, appune, ommorît',
10 adună, contenire, străbate, șcl.
-

CAP' VIII.

Pentru Adverbū.

Adverbul' este o zicere care se-subzice la verbū; cum: Scriū bine; vorbește frumos',
15 a-venit' aci.

Felurile Adverbului sînt':

1. De Timpū, cum: ieri, acum, atunci, mîine, șcl.
2. De Locū, cum: aci, acolo, sus, jos,
20 aproape, șcl.
3. De Călităte, cum: bine, înțelepțește, prietenește, șcl.
4. De Cîtățime, cum: mai, prea, foarte, încă, șcl.
- 25 5. De Tăgăduire, cum: nu, ba, nici.

6.

¹ lîntă.

6. De **Întărire**, cum: da, dar, șcl.

7. De **Îndoială**, cum: oare.

8. De **Întrebare**, cum: unde? cum?

Tot' **adjectivul'** aŭ face un' **adverb'**, cum:

5 **dela nebun**, **adverb'** **nebunește**, aŭ se **ja singur'** în loc' de **adverb'** cum: **Scrie frumos'**, **vorbește dulce**, șcl.

Fras' de adverb', aŭ **adverb'**, **compus'**, se-zice cînd mai multe **ziceri adunate la**

10 un' loc, fac' o **însemnare de adverb'**, cum: **tot'-d'auna**, **demulte-orî**, șcl.

CAP' IX.

Pentru Conjugativ'.

15 **Conjugativul'** este o **zicere care o întrebuințăm'** ca să **legăm'**, aŭ să **unim'** **zicerile**, **judcățile**, și **perioadele una cu alta**; cum: **E ũ și tu citim'**, **de s'ar' sili**, **ar' îm-văța**, șcl.

Din ele unele sînt' **completitoare**, cum: și.

20 Altele **împotrivoare**, cum: **însă**, **ci**, **dar**, **iar**.

Altele **desjugătoare**, cum: **aŭ**, **saŭ**, **orî**.

Altele **Condiționale aŭ ypotetice**, cum: **de**, **daca**.

25 Altele **Cauzative**, cum: **căci**, **că**, **ca**, **ca să**, **să**.

Al-

Altele Ecsplivative, cum: adică.

Altele de urmare, cum: așa dar, dar, deci.

- 5 Asemenea și conjugative potū să fie compuse; cum pentru că, fiind că, care se-zic' și frasure de conjugative.
-

C A P' X.

Pentru Interecție.

- 10 **I**nterecția este o zicere care o întrebuițăm' să arătăm' o simțire a Sufletului, adică bucurie, întristare, și altele.

Interecțiile sînt':

1. De Bucurie, cum: Bravo, vivat', și altele.
- 15 2. De întristare, cum: ah! vai! oh! aoleo, și altele.
3. De Scîrbire, cum: e, aîde, uf, și altele.
4. De Curaj', cum: aîde, de, dede.
- 20 5. De Mirare, cum: a! o! și altele.
6. De Spăimîntare, cum: a!
7. De Chemare, cum: o! u! e! umă!
8. De Tăcere, cum: si, tăcere.

- 25 Și din Interecții sînt' compuse; cum: o doamne! o minune! vai de mine și altele.
Par-
-

PARTEA ADOA

Syntacs'.

5 **S**yntacsul' este partea aceea a Grămmatic'i care ne arată relați'a și cuviința zicerilor' ce
aă între dînsele, și cum să le așăzăm' un'a
lîngă alt'a ca să facă un' cuvîntū după
însușirile și firea unei limbî.

CAP' I.

Syntacsul' Substantivului.

10 **Î**n vorbire, Substantivul' se-ia întrei feluri:
adică aă în Subjetū, aă în Apostrofă,
aă în Complînire.
Este în subjet', tot'd'aun'a cînd afir-
mămū pentru dînsul ceva; cum: vremea
15 sboară; viața trece: aci vremea și
viața sînt' substantive în subjet', căci pen-
tru viața afirmăm' că trece și pentru vreme
că sboară.

10

Este

Este în Apostrofă cînd va-fi persoan'a
 său lucru¹ către care ne îndreptăm' cuvîntul;
 cum: Rumînilor' luminațivă, noroa-
 delor' ascultați, ceruri și mări
 5 răspundeți, și tu pămîntule vor-
 bește.

Chemarea se-face tot'd'auna către ființele
 cele vii și însuflețite; dar oratorul' și poe-
 tul în aprinderea fantezii se-îndreptează că-
 10 tre natur'a întregă; daŭ persoane, simțiri și
 suflet' la tot' lucru².

Și în complinire este, cînd e legat' ne-
 mijlocit' de o altă zicere și împlinește rela-
 15 ția ce are cu dînsa (*). Se-află în Compli-
 nire³ aŭ cu un alt substantiv', aŭ cu un' adjec-
 tiv', aŭ cu un' verb' aŭ cu o prepoziție; cum:
 dreptul natur'i; moarte amerință-
 toare tyranilor'; ajutor' și drago-
 ste către patrie, curaj' și însu-
 20 flețire către cei ce îi slujăsc'.

Pentru substantiv' în complinirea adjec-
 tivelor', verburilor', și prepozițiilor', vom-vor-
 bi într' altă parte.

C a p'

25 (*) Cînd zicerea care este în complinire va-fi
 în cazul' acuzativ', complinirea se-zice
 Dreaptă; cînd însă va-fi în cazul
 dativ' sau însoțită de o prepoziție, atun-
 cî se-zice Nedreaptă.

^{1,2} Pentru lucrul.
³ Complire.

CAP' II.

Syntacsul' Pronumelui.

Pronumele se-întrebuințează în vorbire ca și
 5 Substantivul', adică în 'subjet', în Apostro-
 fă și în Complinare.

Pronumele care se-întrebuințează în Sub-
 jet' sînt', după cum și altă dată am' mai
 10 zis', e ū, tu, el ū, ea, noi, voi, ei, ele;
 cum: e ū arăt', tu înțelegi, el pune
 în lucrare, ea îndreptează; noi u-
 neltim', voi ajutați, ei săvîrșăsc',
 ele fac' fericirea.

Dintr' acestea se-întrebuințează și în a-
 15 postrofă, însă numai e ū, tu, noi, voi;
 cum: O e ū, o tu, o noi, o voi.

Pe toate cele 'lalte le întrebuițăm' în
 complinare.

Mie, ție, lui, ei, noă, voă, lor ū,
 20 se-întrebuințează în complinare nedreaptă cînd
 vor-fi răspuns' la vre o propoziție întrebătoa-
 re; cum: ? căruî din voi iubiți mei
 școlari să adducă cinstea de cel'
 mai bun' patriot'. Mie, ție, lui.

25 Se-mai întrebuițează încă pentru mai
 multă întărire și din preună cu îmi, îți,
 îî, ne, vă, le, în complinare asemenea ne-
 dreaptă, cînd pentru 'subjet' afirmăm' că fa-

10*

ce

ce altui cuiva ceva; cum: hotăraște'mi
mie casă împlinesc' această faptă;
îți încredințez' ție ca să luminezi
și să îndreptezi nația Rumînea-
5 scă.

Îmi, îți, îi, ne, vă, le se-în-
trebuințează în complinire nedreaptă cînd pen-
tru subiect' asemenea afirmăm' că altui cuiva
face ceva; cum: îmi făgăduiești, și nici
10 o împlinire; îți adduc' aminte da-
toriile tale. șcl.

Însemnare.

Îmi, îți, îi, cînd după dîsele vor'-
urma vocalele *a* și *e* pentru Eufonie leapădă
15 pe *i*; cum: îmi împlinește, 'mi a-împli-
nit'; îi aduc', 'iaduc'; îți sînt', 'ți
este, și îți este, șcl.

Îmi, îți, își, ne, vă, își, se-
întrebuințează în complinire asemenea nedreap-
20 tă, cînd pentru subiect' afirmăm' că lui în-
suși își face ceva; cum: îmi pricinuesc'
fericirea și nenorocirea singur';
printr' această faptă îți pricinu-
ești laudă; omul singur' își face
25 și binele și răul, șcl.

Mi, ți, i, ni, vi, li se-întrebuințe-
ză cînd verbul', la care sînt' în complinire
nedreaptă, va fi pasiv'; cum: mi se-cade;
ți se-cuvine, i se-dă, ni se-împline-
30 ște, vi se-poruncește, li se-spune.

Mi-

Mine, tine, elū, ea, noi, voi, ei, ele, se-întrebuințează în complinire dreaptă din preună cu pe; de multe ori însă, pentru mai
 5 multă întărire, sînt însoțite cu mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le; cum: pă mine mă va însărcina; pă tine te va-în-sufleți; pă el îl va îndrepta; pe noi ne va-lumina; pă voi vă va-înpu-
 10 terneci; pe ei îi va-nimicnici.

Mă, te, se, ne, vă, se, se-întrebuințează după cum și altă dată am' mai zis' casă facem' verburile pasive și răsfrîngătoare.

15 Mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le, se-întrebuințează în complinire dreaptă în loc' de pă mine, pă tine, pă elū, pă ea, pe noi, pe voi, pe ei, pe ele; cum: ta-tăl' mă îmvață bun'a cuviință;
 20 Evangheli'a¹ te povățuește a-fi. om' întocmai după gîndul' cu care dumnezeu ne a-zidit'. șcl.

Sine se-întrebuințează în complinire asemenea dreaptă numai a verburilor răsfrîngătoare; și de multe ori luînd pe îmi, îți, își, ne, vă, își, se-ia pentru cite trele
 25 persoane; cum: pă sine'mi mă folosesc'; pă sine'ti te vatămi; pe sine'si se-strică, șcl.

30 Pronumele cele compuse se-întrebuințează² pentru mai multă întărire a acei persoane pentru care vorbim', și casă arate răsfrîngerea lucrări unui verb' la care este în complinire dreaptă sau nedreaptă; cum: lui Petru

cel'

¹ Eyangheli'a

² se-întrebuințează.

cel' mare este datoare Rusia lumina-
narea ei; căci el' însuși fu care pur-
tă făclia științelor' întrînsa. Fi-
ește care lui' și își gătește și sla-
5 v'a și ur'a viitorului.

C A P' III.

1. Concordența Adjectivelor' cu Substantivele.

Văzurăm' că adjectivul' este un'a cu Sub-
stantivul', și că cualitățile sînt' asupra fi-
inților', din care urmează ca el' tot'd'auna să
10 ia form'a substantivului.

Fiește-care adjectiv' trebuie să fie într'
acel' neamū, acel' număr' și acel' caz' cu sub-
stantivul' la care se-reduce; cum: bărbatul
15 casnic'; femeea casnică. Aci casnic'
este în neam' bărbătesc', în număr' singurit'
și în caz' numinativ; pentru că și bărbat'
este asemenea în neam' bărbătesc' în număr'
20 singurit' și în caz' numinativ'.

Însemnări.

1. Adjectivele ce se-terminează în e, nu
se-schimbă la neamuri; cum: om' mare, fe-
mee mare; munte verde, iarbă ver-
25 de, șcl. 2.

2. Când un' adjectiv' se-reduce la două
 5 mai multe substantive în singurită', el se-pune
 în înmulțit'; cum: vremea și viața
 sînt' întraripate.

3. Când două aș mai multe substantive
 vor'-fi nu tot' de un' neam', atunci adjectivul
 ce se-reduce la ele, fiind' în înmulțit', ia
 10 form'a bărbătescului; cum: bărbatul' și
 femeea sînt' potriviți; fratele și
 sor'a sînt' fericiți.

4. Când adjectivul se-reduce la două aș
 mai multe substantive ce arăt' lucruri nefsu-
 15 flete, atunci el' ia form'a celui mai d'aproa-
 pe; cum: acest' om' are duh' și minte
 pătrunzătoare; iarn'a, și munți
 și câmpiile sînt' acoperite cu ză-
 padă.

2. Complinierea adjectivelor'.

20 Complinierea adjectivelor' este aș un' sub-
 stantiv' nemijlocit', și mijlocit' cu prepozi-
 țile la, de, pentru, prin, în, către,
 spre, subț, șcl. aș un' verb' precedat' de
 25 de a, spre a, de, a, ca-să aș să; cum:
 pãrtinitor' dreptăț'i, vrednic' la
 toate, iubitor' de învățătură, tri-
 mis' pentru credință, addus' prin
 nesimțire, înțelept' în cuvinte, ap-
 30 plecat' către științe, iscusit' spre
 răutate, apăsă' subț desfrinare;
 și iar vrednic' de răsplătire, bun'
 a-defăima, învățat' casă laude, șcl.
 În-

Însemnări.

1. De multe ori un' Substantiv' aũ un' verb' este în complinire a mai multor' adjective; cum: bărbat' trebuinços' și folositor' soșietăț'i; tare și însufletit' spre a-face bine, șcl.

2. Partițiipiile trecute aũ tot' acele compliniri cu adjectivele, după cum mai sus' se vede: trimis' pentru credință, șcl.

10 3. Întrebuințarea Adjectivelorũ Posesive.

Fiește-care zicere ce arată o stăpînire a-re cu dînsa particul'a aceasta a, pe care o întrebuințăm' și în Ghenetiv', căci și el' arată o
15 stăpînire; cum: a mea, ata, asa, Cezar' a Romanilor', șcl.

Adjectivele posesive¹ meũ, tăũ, săũ, nostru, vostru, lorũ, de multe ori, cînd substantivul' la care se-reduc' nu are articol', jaũ din preună cu particul'a a, și articol'; cum: omul' meũ, omũ al' meũ; prietenii noștri, prietenĩ ai noștri
20 datoriile mele, a le mele datorii.

Substantivele tată, mumă, frate,
25 sorũ, bărbatũ, unchiũ, mătușă, nepot', moșũ, cumnat', nașũ, finũ, cuscru, cumătru, ... cînd se-însoțesc' cu adjectivele acestea posesive, leapădă articolul' ca lucruri știute și neavînd' trebuință
30 de a se-defini; cum: tată meũ, mumă meã, frate meũ, soru ta, șcl.

Săũ

¹ posesive.

- Să ū se-întrebuințează cu deosebită însemnare de al lui, căci arată oare și-care răsfringere viind' dela se; cum: bărbatul' cel' înțelept' cercetează faptele sale cele trecute, se-îndreptează la cele defață, și se-povățuește în cele viitoare, unde nu putem' zice faptele lui; adică zicînd' al să ū însemnează al lui însuși.

Observație.

- Însemnare de posesive pot' avea și cele ce se-termină în escū, osū, icū lung' și scurt', alū anū și eanū; cum: Romanescū, virtuosū, Grămmaticū, temeinicū, naționalū, Africanū, răsăriteanū, șcl.

- Cele ce se-sfîrșesc în escū, alū, anū, se-analysescū¹ în ghenetivū; cum: sceptru romanescū, adică (al Romanilor'); obiceiū național' (al nații); răsăritean'a biserică (a răsăritului); șcl.

- Cele ce se-termină în osū, se-analysesc' în cu saū în plin' de; cum: noptoașa iarnă, adică iarn'a cea plină de nopți; virtuosul' Socrat' (Socrat' cel' cu virtute).

Însemnări.

- Cele ce se-sfîrșesc' în anū, mai de multe ori se-analysesc' cu din; cum: American' (din Americ'a); African' (din Afric'a); șcl.

11

Pu-²¹ acalysescū.² Pen-.

Putem' asemenea întrebuița saă înbrăto-
 șa și altă termin' de posesive în iv ũ, pre-
 cum: activ', pasiv' șcl. care termin' nu
 putem zice că nu 'l avem', căci zicem' bețiv',
 5 guraliv' și altele. Ne întrebuițind' acest'
 termin' sntem' siliți a-zice, în loc' de pa-
 siv' care însemnează cel' care arată pa-
 timă, pătimitor', care cu totul' este
 înprotiv'a celui de sus', căci însemnează cel'
 10 care pătimește.

4. Întrebuițarea Adjectivelor' Demonstrative.

Adjectivele demonstrative se-pot' pune și
 în urm'a și înainte substantivelor'.
 15 Când se-întrebuițează în urmă, iaă un'
 a la sfîrșit'; cum: omul' acesta, oa-
 men'i aceștia; șcl.
 Când' vor'-fi înainte, atunci iaă pe acest'
 a numai cînd va-urma după dînsele verbul a-
 20 fi; cum: acesta este, Rumînilor', de-
 la care puteți aștepta luminare a
 voastră.
 Iaă asemenea a și cînd se-întrebuițează
 singure, cînd atunci substantivul' nu le poate
 25 însoți; cum: acesta, acela, aceea.

CAP'

CAP' IV.

Syntacsul Articolului.

Cînd articolul' însoțește un' substantiv' fie
 5 subjeț' fie complinire, de vor'-urma și alte
 substantive, el' trebuie să însoțească pe toate;
 cum: cîrmuirea cea blîndă, îndrep-
 tarea, dreptatea și luminarea su-
 10 pușilor, sînt datoriiile unui stă-
 pînitor'.

Dintre substantiv' și adjectiv', articolul'
 însoțește pe cel dinainte; cum: bunul om ũ,
 femeea înțeleaptă. De multe ori însă
 cînd substantivul va-fi înainte, adjectivul
 15 mai ȝa și articolul său; cum: omul' cel'
 bun'.

Neîntrebuințarea Articolului.

Cînd vrem' să arătăm' ceva nedefinit',
 substantivul atunci nu ȝa articol'; cum: ma-
 20 re bărbat'; dă'mi hîrtie, condei ũ
 și cerneală.

Cîte substantive aũ înainte pe adjectivul
 nedefinit' un ũ și o, asemenea nu ȝaũ articol';
 cum: un' îmvățat', o dreptate; șcl.

25 Substantivele cele proprii, ca lucruri cu-
 noscute, asemenea mai toate nu priimesc' ar-
 ti-

ticoli, afară de cele femeiești; cum: Aristid' a-fost' cel' mai drept; Socrat' cel' mai înțelept': în ghenetiv' însă și dativ' jaă și ele articole, dar înainte; cum:

5 virtutea lui Socrat'; puterea lui Ercul'; șcl.

Asemenea nu primesc' articole și vre o cîteva substantive, care așa sînt' de cunoscute în cît' n'au trebuință de definit'; cum:

10 ?unde mergi. Acasă, la biserică; șcl.

C A P' V.

Syntacsul' Verbului.

1. Concordența verburilor' cu sub- jetul.

15 **T**ot' verbul' are un subje't' și cu dînsul se-concordează în acel' număr' și acea persoană; cum: cît' ești de frumoasă, natură, în simplitatea ta! faptele sînt' care laudă saă defaimă pe ori cine.

20 Aci ești este în număr' singurit' și în persoan'a ado'a, căci și natură este în număr' singurit' și în persoan'a ado'a.

Cînd subje'tul va-arăta mai multe idei, se-zice compus', și verbul atunci se-pune în
25 îmmulțit'; cum: tinerețea, vitejia, fru-

frumusețea, puterea cu vremea se-trec'; virtutea numai este statornică.

Însemnări.

- 5 I. Când însă după un subiect' compus' va-urma nimic', atunci verbul se-pune în singurit'; cum: frumusețe, vitejie, slavă, nimic' nu este statornic'.
- 10 II. Când asemenea între mai multe subje-te vor-fi conjugativele și, sau nici, verbul' atunci se-pune ȧarăși la singurit'; cum: împăratul' sau orî care stăpîni-toř' este dator' fericirea supuși-lor' săi.
- 15 III. Când subje-te mai multe vor-fi lega-te cu conjugativele și, sau nici, verbul atunci se-pune după cum vine mai bine, mai virtos' poetului, adică după voe; cum: și dreptatea și compătimirea sînt'
- 20 virtuți, sau este virtute; nici au-rul' nici argintul' nu mă pot' face fericit', sau nu mă poate face...
- IV. Jumătate, a treia parte,..., a mai multă parte, a mai mare par-te, o mulțime, o cîtățime, cînd vor-avea după sine un' partitiv' la înmulțit', verbul atunci se-pune ȧarăși după voe sau după cum vine mai bine; cum: o jumătate din oameni sînt' sau este; șcl.

30 2. Locul subje-tului.

Fiește care zicere arată o idee, și idea care mai întîi ne vine în minte, sau ne face
mai

mai multă empresie, pe aceea mai întâi o pronunțiem'; cum: Leul mă gonește, omul se naște ca să sufere; a-răsărit' soarele; șcl.

5 Așa dar subiectul' se-pune și în urm'a și înaintea verburilor'; dar mai obișnuit' se-pune înainte, și în întâmplările ce urmează se-pune în urmă; adică:

1. Când o propoziție întrebătoare va-fi
10 îndoitoare oare cum; cum: ? fi-vor' oare cinci ceasuri; ? este oare vreme.

2. Când o propoziție se-începe dela ce
sau dela vre un' adverb'; cum: ? Ce a-învă-
țat' Socrat' pe școlari săi; ? când vor'-
15 pricepe Rumîn'i o dată care sînt' mijloacele care săi adducă la fericire.

3. Când adducem' vorbele oare-cuî; cum:
„fă bine și însuși căruia te gonește“
zice Hristos'; „mai bine voesc' a-mîn-
20 ca în vase de lemn' și să fiu stăpîn' aceloră cariî aū vasele de aur“ zicea Strămoș'i noștri.

4. În modul poruncitor'; cum: Simțā
Rumîn'i o dată și ei slav'a națiilor;
25 dea domnul'¹ ca să se-însuflețeze în inimile lor' acest' plăcut' sentiment'.

5. Când verbul' are în ainte un' adjectiv'
relativ' care este complinire a lui; cum: scri-
soarea pe care a addus' o curierul'; li-
30 bertatea pe care o sting' tyrani și o renasc' eroi.

6. Când frasurele se-încep' cu zicerile
astfel', într' acest' chip', așa; cum: a-
ș a

¹ dumnul'.

şa se-nesocotesc' dreptăţile omenir'i; .
într'acest' chip' se-adduce fericirea.

Însm. Asupra acestora gustul' şi tre-
bunţ'a ne va-arăta mai bine.

5 3. Complinirea Verburilor'.

Complinirea unui verb' este aũ un' substan-
tiv' aũ un' pronume, aũ un' alt' verb' în infi-
nitiv' şi în modul' supus'; cum: îm văţ' co-
pilul', cunoaştete pe sine, trebuie a-
10 judeca, aũ să judecăm'.

Complinirea unui verb' este saũ Dreaptă,
saũ Ne-dreaptă, saũ Întîmplătoare.

Complinirea este dreaptă cînd va-fi ră-
spuns' la întrebarea pã cine saũ ce; cum:
15 iubesc', pãcine? pre tatãl'; citesc',
ce? cartea. Aci, tatãl' şi cartea
sînt' substantive în complinire dreaptă.

Este Nedreaptă cînd va-fi rãspuns' la în-
trebarea cui, la ce, saũ cînd va-fi mijlo-
20 citã cu vre o prepoziţie; cum: eşti dator'
creatorului¹; am' scris' la frate meũ;
mã supuiũ la îm vãţãturã; mã în-
dreptez' cãtre voi, şcl.

Este Întîmplătoare cînd aratã saũ
25 timp', saũ loc', saũ calitate, saũ cîtãţime,
saũ cauzã; cum aceasta s'asãvîrşit'
într' acea vreme; a-intrat' în Bucu-
reşti; scrie foarte bine; aceasta s'
a-întîmplat' de multe ori; fii drept'
30 pentru fericirea ta; şcl.

Se-

¹ creatoului.

Se-poate un' verb' de multe ori să fie complinit' prin mai multe compliniri; adică și dreaptă și nedreaptă, și întâmplătoare;

- 5 cum: da ū îm vă ț ă t ū r ă ș c o l a r i l o r ' ;
patriotul' cel' bun' j ă r f e ș t e p a t r i i
toate sentimenturile cînd t r ă b u i n ț a o v a - c e r e .

- De multe ori un' verb' poate să aibă mai multe compliniri drepte și nedrepte care atunci se-numesc Compliniri drepte sau nedrepte compuse; cum: ca să ne însoțească... trebuie să afle întrenoi puternic'a unire, temeinic'a satornicie, amorul' cel' către dînsele,
10 și cinstea stăpînir'i; d ă c e e ș t i d a t o r ' l u i d u m n e z e ū , p a t r i i , p ă r i n ț i l o r ' ș i a p r o a p e l u i .

- Și din protivă de multe ori un substantiv' poate să fie în complinire dreaptă și nedreaptă la mai multe verburî; cum: strigă, cere și aduce răsplătire sîngele cel' nevinovat'.

- Tot' verbul activ' se-complinește cu complinire dreaptă; de va-fi strămutător'; cum:
25 d a ū î m v ă ț ă t ū r ă , î m p l i n e s c ' d a t o r i ' a ș c l . d e m u l t e o r i î n s ă r ă m î n e f ă r ă a f i c o m p l i n i t ū ; c u m : s c r i ū , m ă n î n c ' , c i t e s c ' .

- Verburile active nestrămutătoare se-complinesc' prin compliniri nedrepte și întâmplătoare; cum: merg ū la Bucureștî, dorm' în pat', umblu prin curte.

Ver-

- Verburi-le pasive se-complinesc' prin compliniri nedrepte, adică saŭ cu un' ablativ' mijlocit' cu prepoziți'a dela aŭ de, saŭ cu un' acuzativ' mijlocit' cu prepoziți'a prin; cum:
- 5 mǎ conduc' de îm vǎțător'; prin Moysi s'aŭ slobozit' Ovrei. De multe ori însă se-întrebuințează și fără complinire; cum: Rom' a s'a-zidit' cu 357 ani înaintea lui Hristos'.
- 10 Verburile cele rǎsfrîngătoare aŭ pentru complinire dreaptă, precum și cele pasive, pronumele mǎ, te, se, ne, vǎ, se. Se-întrebuințează de multe ori și cu complinire nedreaptă saŭ întîmplătoare; cum: mǎ supui conștiinței; m'am'-dus' în trei zile.

Verb' complinire.

- Multe verburi sînt' care se-complinesc' cu un' infinitiv' saŭ cu un' mod' supus'; cum: mǎ socotesc' a-face saŭ să fac'.
- 20 Infinitivul' tot'd'auna este mijlocit' cu prepozițiile a, de a, spre a; cum: mǎ socotesc' a-face; mǎ depărtez' de a-nedreptăți; a-venit' spre a-lumina; șcl.
- 25 Verburile a-voi, a-ști, a-putea, se-complinesc' cu infinitivul' fără prepoziții; cum: pociu lumina; știu îndrepta; șcl.
- 30 Infinitivul' de multe ori se-desface în modul suppus', precum și în locul' modului suppus' se-pune' infinitivul'; cum: pociu lumina, și pociu să luminez'.

De multe-orî însă este de nevoie infinitivul' a se-desface în modul suppus' ca să se-dejudice persoan'a; cum: poruncesc' să faci, unde nu pociu zice poruncesc' a-face.

5 4. Întrebuințarea timpurilor Arătătorului.

Prezentul.

Prezentul arată că un' lucru se-face în minutul' cînd cineva vorbește, și se-întrebuințază ca să arate o stare de față; cum: este seară; sînt' aci; citesc'; șcl.

10 Dar se-întrebuințază încă casă arate:

1. Un' lucru care este obișnuit'; cum: știu carte; scriu frumos'; neîncetat' se-muncște cel' iubitor' de osteneală; șcl.

2. Ca să arate că un lucru într' un' chip' este și nu alt' fel', aș să' dea definiți'a; cum: adevărul' veșnic' din firea sa, este neschimbat' ca însuși Dumnezeu; faptele cele rele de sine singure se-urăsc'.

3. Cîte o dată arătînd' un' viitor'; cum: numai îndată mă întorc'; acum vii; mîine sînt' gata.

4. Dar cea mai frumoasă întrebuințare a lui este cînd ca să arate cele trecute mai vii și de față, se-întrebuințază¹ în loc' de trecut', cum într' aceste versuri:

30 Am'-văzut', văzut' stăpîne, p' al tău
fiu nenorocit'

Ti-

¹ se-întrebuințază.

Tîrît' de ca'i pe cari asa mînă' ia-hră-
nit':

Voește el să'î oprească; dar îi sperî' al
său glas' ...

5 Nesăvîrșitul' său Presentul rela-
tiv ū.

Nesăvîrșitul' arată că un' lucru era de
față într' un' timp' trecut'; cum: cînd ai
venit' eŭ scriam ū; pentru care se-și nu-
mește nesăvîrșit' său prezent' relativ.

10

De multe ori însă se-întrebuințează ca
să arate:

1. Un lucru ce era în obiceiŭ; cum: cînd
eram' mic' făceam' multe necuviinți;
cînd eram' școlar', îmi împliniam'
toate datoriile; șcl.

15

2. Mai de multe ori se-întrebuințează în
povestiri arătînd' numai un' trecut' fără nici
o relație; cum: omul' mai întîiŭ, ca

20 sălbatic', se-rătăcea prin pustii;
mînca aceea ce natur'a îi înlesnea
fără îngrijirea lui; se-îmbrăca cu
pielea dobitoacelor' ce brațul' său
dôbora, și scorbor'a unui Copaciŭ

25 său peșterea unui munte împlinea lip-
s'a lăcașului său.

3. De multe ori are înainte un' alt' verb'
și pe conjugativul că; cum: este prea în-
vederat' că Rumîni' era mult' mai fe-
riciți cînd cu brațul' lor' arăta
tuturilor' noroadelor' că sînt' neam',

30

12*

și

și că știa mult' mai bine a'și păzi dreptățile în simplitatea aceea.

4. Se-întrebuințează asemenea și în loc' de trecut' al modului poftitor', cînd va-avea
 5 înainte pe conjugativul' daca a' de; cum: de rumînea mai dinainte rumîn'i și-tințile, negreșit' Rumînul' era Roman'; adică de ar'-fi rumînit', ar'-fi fost'.

- 10 Săvîrșitul' definit' și săvîrșitul' nedefinit'.

Cel' din tîi' se-întrebuințează 1. Cînd vrem' să arătăm' că un' lucru de curînd se-făcu; cum: săvîrșii' ceea ce miai
 15 dat'; se-așază și școală Rumînea-scă; șcl.

2. Și cea mai frumoasă întrebuintare a lui este a istorisi cu dînsul', căci arată lucrurile mai aproape; pentru care se-și numește
 20 timp' istoric'; cum: Dumnezeu' din nimic' făcu lumea; așază pe om' în lăcașul fericir'i, și îi dăte legi.

Cel' d' al' doilea se-întrebuințează, 1. ca să arate un' trecut' săvîrșit', însă fără
 25 a-fi hotărît' cînd; cum: s' a' întrudus' legile în școal'a națională a Rumînilor', o pace numai și o statornicie, și s' a' întrudus' și între dînși.

2. Se-întrebuințează încă și în loc' de
 30 viitor', cînd vrem' să'l arătăm' mai cu repeziune; cum: scrie această scrisoare,
 dar

dar scrisu o ai? Te ai pierdut' de nu
vei tăcea.

Maî-mult'-de cît'-săvîrșitul.

5 Acesta arată un' trecut' maî 'nainte de
altul care este asemenea trecut'; cum: mîn-
casem' cînd ai trimis' să mă chemî.

Însm. În loc' de mîncasem' putem' zi-
ce și a m'-fost' mîncat', care asemenea este
10 niçi o deosebire de cel' din tîiū; cum: cînd
ai trimis' să mă chemî, eū mîncasem'
saū am fost' mîncat'.

Viitorul întîiū și al II lea.

15 Cel din tîiū arată că un' lucru va-fi,
saū se-va face într'o vreme care încă nu a-
venit'; cum; Rumîn'i se-vor' lumina și
se-vor' cunoaște ce și cum sînt'.

20 Cel' d'al doilea arată un' timp' trecut' că-
tre un' alt' viitor'; cum: mergî, găsește
pe cutare, șazi lîngă dînsul', și
după ce își va-fi-săvîrșit' toată
treab'a, zii să vie încoaci; șcl.

25 2. Arată un' timp' viitor' către un' tre-
cut' cu oarecare îndoială; către cel' prezent
însă este trecut'; unde tot'd'auna îl însoțe-
ște oare și poate; cum: ? va-fi-săvîr-
șit' oare cutare acel' lucru, îl va-
fi-săvîrșit' poate.

30 5. Întrebuințarea timpurilor con-
diționelului.

Acest' mod' are doi timpî: prezent' și tre-
cut.

Con-

Condiționelul' arată că un' lucru ar'-fi, saŭ s' ar' - face în timpul' prezent' de ar'-mijloci oare-care condiții; cum: a ș' - să vîrși, de a ș' - avea cu cine; a ș' - merge de nu
5 m' ar' - opri trebile ce am.

Trecutul' condiționel' arată că un' lucru ar'-fi-fost', saŭ s' ar' - fi făcut' într'un' timp' trecut', de ar'-fi mijlocit' oare-care condiții; cum: de mult' ar'-fi-cunoscut' Rumî-
10 n' i calea luminăr'i, de 'i ar' - filă-sat' streinele meșteșugirî.

Însm. Acest' mod' se-întrebuințează în multe chipuri: adică ca să arate 1. poftă saŭ dorire, mai vîrtos' cînd se-însoțește cu cum;
15 *cum: a ș' - dormi, saŭ cum a ș' - dormi. 2. o îndoială, însoțit' de dacă saŭ de; cum: întreaabă'l dacă ar'-putea să ne însoțească, cînd noi'iam' - propune un' ce folositor'.

20 6. Pentru modul' Poruncitor'.

Modul' acesta are numai un' timp' prezent', în care la singurit', persoan'a din tîiŭ nu se-întrebuințează,¹ căci niminî șieși nu 'și poruncește: la îmmulțit' însă se-întrebuințează,
25 căci cineva se-îndreptează atît' către² sine cît' și către alți.

Pe acest' timp' îl' întrebuițăm' să poruncim', să rugăm', să chemăm' și să gonim'; cum:

30 Flori a cîmpului podoabă, voi, ce och'i îndulciți,

V e-

¹ întrebuițează.

² către.

- Veniți, zugrăviți pământul', întot'
 locul' răsăriți;
- Nu vă mărghiniți prin loje, prin gră-
 dinii nu v'adunați,
- 5 A voastre vesile fețe acolo nu le' 'ntri-
 stați;
- În sînul' cel' cold' și fraget' al natur'i
 vă-iviți.
- Acolo răsfațat' creșteți, stați, pe-
 riți, vă-rennoiți.
- 10 Ici înfrumusețați drumul' al iutelui
 călător'
- Din coaci în podobiți umbr'a, somnul'
 simplului păstor'.
- 15 Informațivă 'n bucheturi, pe flor'a în-
 congiurați.
- Pieptul unei păstorite, capul voi încor-
 runați.
- Lîng' a riului murmură să vă placă
 nencetat'
- 20 A'nsoți pe liniștitul' muritor' și împăcat'.
- Munți, pădurile, codri, toate voi le în-
 smălțați;
- Pe cerb', dorcad' voi din fugă odihniți-
 desfricoșați.
- 25 La fluture fiți voi leagăn', să se-mișce
 nencetat';
- L' alt'a 'n sbor' să facă curte, cînd pe un'a
 s'a 'șazat'.
- 30 D'a zefirului suflare între voi cînd vă-
 plecați,
- Trageți către voi albin'a și 'asta jos'
 nu o lăsați.

7.

7. Întrebuințarea Timpurilor' Modului Suppusă.

Acest' mod' stă din afirmați'a unei altei propoziții care precede, pentru care se-și numește suppus' și are doi timpî: Present' și trecut'.

5 Presentul' arată o lucrare că se-face oare cum de față, dar se-apropie de viitor', precum și toți prezenți ai celor' lalte moduri, 10 afară de al' arătătorului; cum: trebuie un stăpînitor' să fie nemituit' ca însuși dreptatea.

Trecutul' arată o lucrare trecută, dar asemenea cu relație către o altă propoziție; 15 cum: trebuie să fi-fost' bine învățați strămoși noștri, cînd ei aduna așa bibliotecă, a căror' astăzi avem' numai rămășițele.

Însm. De multe ori și acest' trecut' arată un' viitor'; cum: ? Avenit' vremea 20 în care să se-cunoască Rumînii ai căror' strenepoți sînt'. Nu crez' să fi venit', în loc' de nu crez' că va-fi-venit'.

25 8. Pentru Infinitivă.

Infinitivul are numai un' timp', care tot d'auna se-arată, după cum am'-mai zis' cu prepozițiile a, de a, spre a.

El' se-întrebuințează 1. aū în subiect', 30 aū în prezis', aū în complinire; cum: a-da ști-

ştiinþilor' cinstea ce după datorie
 lise-cuvine şi a-face înþelepþilor'
 îngrijirea ce li se-cade, este a-se-
 învăli în slavă un' stăpînitor',
 5 care cu a-deverat' nu caută, decît'
 a adduce fericirea între suppuşi
 săi.

2. Şi cea mai principală a lui întrebun-
 10 ţare este a-arăta un verb' pentru care vorbim';
 cum: cînd zic' verbul' a-răsplăti; verbul'
 a-îmvăþa; şcl.

3. De multe ori cînd' articolul' femeiesc'
 a, se-întrebuinþează ca substantiv'; cum:
 * cîntarea cîntările; vorbirea, vor-
 15 birile; şcl. care nu sînt de cît' a-cînta
 a-vorbi.

4. Se-întrebuinþează încă şi la facerea
 viitorului întîiu şi la prezentul Condiþione-
 lului; cum: voiŭ-citi, aş'-scri.

20

C A P' VI.

Syntacsul Partiþipii.

Ea are doi timpi: prezent şi trecut'.

Prezentul' în toate Neamurile numerile şi
 cazurile, rămîne neschimbat'.

25 El' se-întrebuinþează a-analysi verburile
 cele adjectivice, şi a-însoþi pe subiecte şi com-
 pliniri.

În întrebuintarea lui însemnează 1. natura verbului său, adică lucrare patimă, şcl; cum: mă-aflu scriind; sînt învă-
şîndumă.

5 2. Timp; cum: citind' am'-addormit; pătînd' mi am'-addus' aminte; vâ-
zînd' voiū-da hotărîre; adică cînd
citeam' saū în vremea citirii; după
ce am'-pătimit; cînd voiū-vedea saū
10 după ce voiū-vedea.

3. Cază; cum: neascultînd' şi ne-
supuinduse, a-pătimit; adică fiind'
că nu a-ascultat' şi nus'a-suppus'.

4. Ypotes'; cum: urmează adevăru-
15 lui, lucrează dreptatea, căci abă-
tîndute vei-greşi: adică dete vei
abate.

Trecutul' se-întrebuintează 1. ajutînd'
la facerea timpurilor compuş: precum la ver-
20 burile pasive, la Neotărîtul', la viitorul' al'
doilea, trecutul' condiţionel' şi trecutul' sup-
pus' pentru care şi altă dată am'-mai zis'.

2. Se-întrebuintează şi în loc' de infini-
25 tiv', însă cu puţină oare-care deosebire, unde
cite odată este activ' şi altă dată este
pasiv', şi unde nici de cum nu este trecut';
cum: condeiū bun' de scris; omū vred-
nic' de iubit; în loc' de bun' de a-scri-
cu dînsul; vrednic' de a-se-iubi, saū
30 de a-fi iubit'.

Însemnări.

1. Cînd îl întrebuintăm' a-face verburile
pasive, atunci se-concordează 'cu subiectul' şi
în

- în neam' și în număr'; cum: bărbatul' este cunoscut' după faptele sale; virtutea este iubită de toți, afara de tyrani; faptele sînt cunoscute de sine. Cînd însă se-întrebuința² ză în ceștilalți timpî rămîne neschimbat' în toate întîmplările; cum: Socrat' a-îmvățat' moralul'; Moysi a-dat' legi; șcl.
- 10 II. Acest' timp' ni se-arată oare cum pasiv', însă în întrebuițarea timpurilor' compuși este activ', unde are și complinirile lui ca toate verburile active; cum: 'și a-împlinit' datori'a; a-săvîrșit poruncile.

15

CAP' VII.

Syntacsul Prepozițiilor³.

- Din prepoziții unele se-întrebuințează în complinire, altele în compunere și altele și în complinire și în compunere.
- 20 Cele ce se-întrebuințează numai în complinire sînt': la și a, din, dela, despre, după, pîntre, lîngă, prelîngă, pînă, între, de subt', de desupt', și fără.
- 25 Cele ce se-întrebuințează numai în compunere sînt': pro, des, re, res, ad, ab,
- 13* ob

¹ Prepozitiilor'.

² întrebuițea-.

³ Prepoziziiloră.

ob, con, și stră, cum: procitire,
desface, resărire, răscumpărare,
adunare, uccidere, ommorfire, stră-
mutare.

- 5 Cele care se-întrebuințează și în compli-
nire și în componere sînt: în, pre, de,
cu, sub, și întru; cum: în casă și
începere; pre masă și prescriere (cu
10 deosebită însă însemnare); de fieru și de-
prindere; cu tine și cuprindere; subt
umbră și subtîmpărțire; întru
toate și întruducere; șcl.

- Dintr' acestea toate, pînă se-pune în
complinare prin ajutorul lui la și a cum:
15 pînăla mine, pînă a casă. Precum și
fără, afară, aproape prin ajutorul lui
de, de multe ori, cum: fără de cuvînt';
afară de cetate; aproape de tine.

- A, se-întrebuințează numai înaintea infini-
20 tivului și a substantivului casă; cum: a-
face, a-citi, șcl. și a casă în loc' de
la casă.

- Prin, cînd se-întrebuințează în compu-
nere, leapădă pe n; cum: pricepere, se-
25 privede șcl.

În multe locuri vom'-găsi în loc' de re,
ră; în loc' de res, răs; precum și în loc'
de pe, pă; și în loc' de de, dă: căci natu-
r'a limbi schimbă de multe ori pe e în ă.

- 30 a b, o b, și sub tot d' aun'a în compune-
re schimbă pre b în litera dela care se-începe
zicerea compusă; cum: în loc' de a b punere,
zicem' appunere; în loc' de obcidere, u c-
ci-

cidere; obmorîre ommorîre, și în loc' de subferire, sufferire; șcl.

Sub, cînd după dînsul' va-urma vocală, pentru eufonie mai priimește și t; cum: sub t umbră, subtînțelegere, șcl.

Pentru și de, sînt de multe ori tot' de o putere; cum: de ce, în loc' de pentru ce.

Însemnările Prepozițiilor.

10 În și Întru.

Aceste două prepoziții însemnează:

1. Loc' înlăuntru: șaz' în casă; a-intrat' într'o peșteră; este lovit' în inimă; a-rămas' întru întunerec'.

15 2. Objeť saű semn': în el' am' toată nădejdea; întru tine doamne am'-nădăjdut'.

3. Cuałitate saű stare: mă-aflu în stare bună; este întru desnădăjduire; se-află într'o mare amestecătură.

20 4. Putere saű stăpînire: aceasta stă în voea mea.

5. Purtare saű chip': umblă numai în fes'.

25 6. Timp': în trei ani s'a-săvîrșit'; într' acelaș¹ an'; într'o clipă; în cutare vîrstă.

7. Fras' de adverb': în pizmă; în necaz'.

Însemnări.

I. Propri'a² însușire a acestor' prepozițiilor este să arate loc' în lăuntru, pe care, în cîte

30 șap-

¹ într' acela ș'.

² Popri'a.

șapte aceste însemnări¹, o păstrează² figurat' din treaptă în treaptă.

- II. Întrebuițarea acestor' două prepoziții pentru un' strein' este foarte grea, și Grammatic'a Rumânească va-rămînea foarte îndatorată celui³ ce va-da o regulă generală pentru întrebuițarea lor'. Aceea ce acum se-poate însemna, este: că întru mai demulte orî se-întrebuițează cînd după sine urmează o vocală sau adjectivul' nedefinit' u n'; după cum se-vede în ecsemplurile de sus'.

L a

L a însemnează:

1. Mișcare la vre un' loc': mă duc' la
 - 15 Viena: am'-plecat' la Paris'.
 2. Ajutor' ca să se-facă cazul dativ':
Dumnezeu răspîndește la toată făptur'a face-
rile sale de bine.
 3. Loc': șade la cutare.
 - 20 4. Stare sau chip': staū la îndoială; la
gînduri.
 5. Obiceiū: s' a-dat' la cărți; la învă-
țatură.
 6. Stăpînire sau putere: stă la voea
 - 25 mea.
 7. Cualitate: îl' are la mare cinste.
- Însm. Și însușirea aceștii prepoziții este să arate loc'; însă cu deosebită însemnare de cele din tîiū: în, arată loc' în lăuntru:
30 și la, alătura sau pă din afară, de care însemnare și ea iarăși figurat' se-depărtează.

s p r e

¹ în semnări.

² păstrea să.

³ ce lui.

Spre

Spre însemnează:

1. Către o parte de loc': spre răsărit';
spre București.
2. Gînd' său scopos': merge spre derăpă-
5 nare; se-silește spre a'și dobîndi, nume bun'.
3. Objeț său semn': spre tine doamne am'-
nădăjduit'.

Pă, pre și pro.

Aceste prepoziții însemnează:

- 15 1. Cazul Acuzativ'.
2. Loc' d' asupra: a-venit' pre pămînt';
a-pus' cartea pre masă.
3. Timp': unde mergi p' această vreme.
4. Jurămînt': pre Dumnezeuul' meū; pre
15 nenorocit'a Patrie.
5. Stare: s' a-pus' pre gîndurî.
6. Repetiție: prefac', prescriū, proci-
tesc'.
7. Înainte: proorocesc', prevedere.
- 20 8. Pricină: prepus', prezis'.
9. Schimb': p e atîțea bani 'șla-vîndut'
marf'a.

De.

De însemnează:

- 25 1. Ghenetiv': om' de lume.
2. Fras' de adjectiv': om' de lemnū; inel
de aur'.
3. Loc': fugi de foc'; apropiite de foc'.
4. Cauză: de ce vorbești așa; mi adduc'
30 aminte de tine; moare de foame.

5.

5. Objeť: m' apuc' de lucru; mă țiũ de tine; e gata de a-lucra.

6. Complinire la verburĩ pasive, saũ Ablativ': mă-ĩmvăŧ' de tatăl'.

5 7. Timp': m'am'-sculat' de dimineaŧă; d'aseară; de erĩ.

8. Cualitate: de ce vĩrstă este; de ce stare; să'l aĩbă de necinstit'.

9. Suppunere: ascult' de tine.

10 10. Scopos' saũ gĩnd: sticlă de cerneală; pungă de banĩ; casă de citit'.

De s.

15 Această prepoziŧie ĩnsemnează tot' d'au-na din protivă; cum: desbrac', desfac', deschiz', ŧĉl.

Re aũ ră.

Re ĩnsemnează repetiŧie: răsună, răsare, renaŧte.

Res aũ răs.

20 Răs ĩnsemnează:

1. ĩnapoi: răscumpărare, răsplătire, răstoarnă.

2. Covĩrŧire: răsbate.

Con ŧi cu.

25 Acestea ĩnsemnează:

1. ĩnpreună: coprinz', culeg', călătoreŧte cu mine.

2. ĩnperechere, parte, saũ interes': ŧine cu mine.

3.

3. Instrument': taiū cu cuțitul'; scriū cu condeiul'.

4. Materie: supă cu orez'.

5 mărog' cu mîinele însus'.
5. Mijloc' saū chip': vorbește cu dulceață;

6. Comparație: se-potrivește cu cutare.

7. Fras' de adjectiv': om' cu minte; do-bitoc' cu patru piçoare.

8. Pricină saū scopos': ce gînd ai cu mine.

10

Stră.

Stră, însemnează:

1. Dintr' un' loc' într' altul: strămut'.

2. Covîrșire: străbat'.

Subt.

15 Subt', însemnează locul' cel de subt ceva:
s u b t' masă; se-întrebuințează și figurat':
s u b t' stăpînirea mea.

Preste.

Preste, însemnează:

20 1. Locul' de dincolo: preste hotar'.

2. D'asupra pe ceva: preste aripile vîntului.

După.

25 După însemnează: 1. Locul din urmă:
d u p ă casă; d u p ă sobă; vine d u p ă mine.
2. Timp': d u p ă potop'; d u p ă Hristos'.
3. Objeț' saū semn': oamenilor', alergați
d u p ă fapte bune, iar nu d u p ă averi.

14

4.

4. Rînd': vin' unul' după altul; după aur' argintul' este mai prețuit'.

5. Imitație: scrie întocmai' după cutare; s'a luat' după cutare.

- 5 Însm. Această prepoziție însemnează tot' d'auna pe urmă și această însemnare 'și o păstrează în toate figurile de vorbire.

Pentru.

10 Pentru însemnează: 1. Sfîrșit', destinație sau pricină; cum: omul' este făcut' pentru ca să fie fericit'; condeiu' este pentru scris'; dobitoacele sînt' pentru trebuința omului.

15 2. Schimb': pentru nimic' să se-facă atîta răsvrătire; pentru slavă 'și a-pierdut' viața; pentru atîtea bani' 'și a-dat' toate lucrurile sale.

3. Schimbare de loc' sau de persoană: joacă pentru mine; vorbește pentru mine.

20 4. Stare sau calitate: să l' socotești pentru cel mai nebun'.

5. Înperechere sau interes': pentru el' s'aû sculat' atîtea inși.

25 6. Pricină sau subiect': ce gînd' are pentru mine.

Fără.

30 Această prepoziție însemnează tot' d'auna despărțire sau lipsă; cum: om' fără judicată; cap' fără creierî; norod' fără cîrmuitoři.

În-

Între.

Această prepoziție însemnează: 1. Locul' dela mijloc': Elveția este între Italia, Germania și Franța.

5 2. Timp': între zi și între noapte; între vară și între iarnă.

3. Un' număr' sau o adunare de mai multe lucruri: se află între cei vii; a-intrat' între ostași.

10 4. Desghinare sau înprotivire, și unire: este mare ură între dânși; este mare dragoste între dânși.

Lîngă.

15 Ea însemnează locul de aproape: această casă¹ este lîngă a cutăruia.

Către.

Aceasta se-potrivește cu spre și însemnează:

20 1. O parte de loc': către appus' către București.

2. Timp': către seară.

3. Objet' sau semn': către tine doamne am' nădăjduit'.

Prin

25 Însemnează 1. Locul' prin lăuntru: a-umblat' prin toată Europ'a.

2. Mijlocire: a-grăit' prin prooroci; prin el' s'a-săvîrșit'.

14*

Din

¹ ca-să.

Din și dintru.

Acestea însemnează 1. de undeva din lăuntru: ese din cetate; vine din București; 'la-scos' dintr'o peștere.

5 2. Timp': din copilăria mea; din vremea aceea.

3. Despărțire: atîtea din școlari; am'-dat' din ban'i mei; atîta 'mi a-rămas' dintr' un' număr' așa de mare.

10 4. Pricină: din tine mi se-trag' toate acestea; din păcate.

5. Materie: este făcut' dintr' un' lemn'.

6. Instrument': e lucrat' din topor'.

15 întru se-apleacă și la aceste două prepoziții: din și dintru.

Dela.

Însemnează 1. Loc' de undeva: vine dela Biserică.

20 2. Pricină: dela Dumnezeu avem' toate bunătățile.

3. Distanță: dela biserică pînă a casă sînt' atîtea pași.

Despre.

25 Despre însemnează 1. loc' de undeva: despre unde vii.

2. Subjet' său pricină: vorbește despre Dumnezeu.

Dintre.

30 Ea însemnează tot' d'aun'a din mijloc': hota-

tarul dintre două moși; s' ascultat' unul' dintre norod'.

Pîntre.

- 5 Ea însemnează tot'd'aun'a prin mijloc':
a-trecut' pîntre foc'; pîntre atîtea ne-
norociri.

Prelîngă.

- 10 Prepoziție de loc', și însemnează în pre-
jur' cu apropiere; cum: pre lîngă noi;
pre lîngă cetate.

Afară.

- Această prepoziție însemnează 1. loc': a-
fară de oraș' sau din oraș'.
2. Ecsepție sau deosebire: În Europ'a toți
15 merg' pe drumul' cel bătut al regul'i, afară
de noi.

Apraape.

- Această prepoziție este înprotivă prepozi-
țiii de parte și amîndoă însemnează loc'; și
20 cînd sînt' fără compliniri se-jaū în loc' de
adverbū.

De desubt'.

- Prepoziție de loc' și fiind fără compli-
nire este adverb'; cum: il are de desubt'.
25 Însm. Acest' cap' al însemnăr'i prepozi-
țiilor' vremea și încercarea îl va-desăvirși
mai bine; aicea s'aū pus' cîte aū-putut' cu o
alergătură de ochi să fie băgate în seamă.

CAP'

CAP' VIII.

Syntacsul Adverbului.

Adverbul se-întrebuințează tot'd'aun'a în com-
plinire întîmplătoare, și are tot' un' preț'
5 cu o prepoziție urmată de complinirea sa: dar
dragostea de ase-mai scurta cuvîntul', 'ja dat'
ființ'a lui; cum: în loc' de a-zice în vre-
mea aceea s'a-săvîrșit', zicem' atunci
s'asăvîrșit'; în loc de azice într'a-
10 cest' loc' am' șăzut', aci am' șăzut';
și în loc' de într'acest' chip' am'-vor-
bit', așa am'-vorbit'.

I. Adverburile de cîtățime mai, prea și
foarte, se-întrebuințează 1. ca să facem' ad-
15 jectivele comparative și superlative, și 2. în-
soțind' alte adverburi de calitate; cum: mai
înțelepțește, prea bine, foarte vi-
tejaște, șcl.

Încă se-întrebuințează 1. însoțind' și
20 mai pe verbul la care el se-subzice; cum: mai
socoteștete încă: cînd tot' la însem-
narea aceasta se-întrebuințează fără mai, a-
tunci în locul' lui mai se-pune saŭ se-subt-
înțelege o dată; cum vezi încă odată.
25 2. Cînd se întrebuințează singur', atunci ara-
tă timp' oare cum; cum: ? încă pătimim';
?încă nu vedem' folosul nostru: în
loc'

loc' de pînă acum'. Cu toate că de vom'-
cerceta bine, vedem' că și într' aceste frasure,
încă, însemnează tot' cîtățime; căci zi-
cînd' încă pătîmim', însemnează că de
5 vom'-număra această pătîmire, se-mai adaogă
încă o dată cu aceea în care ne aflăm'.

II. Multe adverburî sînt' care în unele în-
tîmplări se-subzic' la verburi, și în altele iaŭ
în complinire substantive ca și prepozițiile;
10 și astfel sînt' pre cum afară, aproape,
dîncolo, dincoaci, șcl.; cum: merg'
afară și afară de cetate; șăz' a-
proape și aproape de adevăr'; mă duc'
dîncolo și dîncolo de Dunere¹, pe care
15 putem' să le numim' adverburî prepozi-
țiale, saŭ prepoziții adverbale.

III. Prepozițiile acestea cu complinirile lor'
precum în lăuntru, în protivă, în lă-
turi, înainte, în preajmă, în pre-
20 jur², departe, d'asupra, pe urmă, și
altele, de le vom'-numi adverburî, greșim', căci
sînt' substantive în complinire la prepoziții,
care în preună prețuesc' cît' un' adverb', după
cum ziserăm'.

25 IV. Multe adverburî sînt' care luînd' ar-
ticole se-fac' substantive; precum: susul',
josul', și altele.

V. Ne, din adverburile de tăgăduire, este
mai bine o particulă negativă de cît' un' ad-
30 verb'.

VI. Nicî, este mai bine un conjugativ' în
protiva lui saŭ, de cît' adverb'.

VII.

¹ dunere.

² precîur'.

VII. Ba, asemenea este ¹ o propoziție sau un cuvânt întreg, și nu o parte a cuvântului.

CA IX.

Syntacsul Conjugativului.

5 Toate felurile de ziceri cîte am'-zis' pînă ² acum' sînt' ca să facă o propoziție sau un cuvânt' cumplit' și întreg': dar precum' zicerile într' o propoziție au oare care relații între dîsele, a s e m e n e a și propozițiile pot
10 să fie puse asemenea cu relație un'a către alt'a ca să facă un' periodă, care și el' asemenea poate să aibă vre o legătură cu altul' care îl precede, sau care îl urmează. Ca să arătăm' aceste relații între propoziții și pe-
15 rioade, avem' conjugativul'; cum: neîmvățătur'a, credința deșartă și prejudecățile întunecă, amețesc' și pun' în rătăcire pe Rumăni; dar lumin'a știinților' le va-arăta drumul' îndrep-
20 tării și al fericirii.

Din conjugative, și, se-întrebuințează a lega ziceri, propoziții și perioade; cînd însă aceste ziceri vin' șir' un'a după ³ alt'a, atunci conjugativul' și, însoțește pre cea din urmă,
25 precum se-vede în ecsemplu⁴ de sus'. De multe ori se-întrebuințează și repetit' pentru mai mul-

tă

¹ asemenea ste.

² pînă.

³ după.

⁴ Pentru *ecsemplul*.

tă, întărire; precum: și milă și ajutor' și ori ce facere de bine vei arăta nemulțumitorului, este înzadar'.

5 Însă, ci, și dar (cînd sînt' înpro-
tivotoare) se-întrebuințează tot'd'aun'a cînd
propoziți'a următoare este înprotivotoare la cea
dintîi: Ciceron' a-fost' fericit' în
tinerețile sale; însă sffrșitul
'ia-fost' nenorocit'.

10 Ci, se-întrebuințează încă și după o tă-
găduire; cum: nu sînt' averile care ne
fac' ferice, ci împăcarea cu con-
știința.

15 Sa ū, ori și a ū, uneori se-întrebuințează
repetite și alte ori nu; cum: casă fii în
stare mai bună, trebuie să ascuți
glasul' sa ū al lui Apollo sa ū al lui
Marț'. și iar după nedreptate sa ū
oricare răutate? cum poate urma
20 slavă.

De și dacă însoțesc' și pe modul' ară-
tător' și pe modul' condițional'; cum: de ar'-
lipsi vrajb'a și neunirea, sffnt'a
creștinătate în adevăr' s'ar vedea
25 în faptele fiește căruia; și iar, da-
ca nu cunoștea cei mai mulți ai nații
noastre folosul și înlesnirea ști-
inților în limb'a Rumînească, mult'
eram' să ne rătăcim' în labyrintul'
30 din care din nenorocire nu am' eșit'
toți.

Cînd dacă și de însoțesc' un' prezent',
un' săvîrșit', un' mai-mult-de cît'-săvîrșit',

aŭ un' neotărit', atunci însemnează cauză;
cum: dacă hotărăsc' odată, ? pen-
tru ce mă mai îndoiesc', în loc' de fi-
ind' că hotărăsc'.

5 Însm. În această însemnare se-ja de mul-
te orî și adverbul cînd, unde nu mai este ad-
verb' ci un' conjugativ'; cum: cînd o dată
ai dat' hotărîrea, ? este cu puțință
să mai întorci.

1 Că tot'd'aun'a¹ însoțește modul' arătător'
și urmează după verburile.

1. Ale vorbir'i și ale ghicir'i; cum: zic',
spuiŭ, povestesc', vestesc', proo-
rocesc' că...

15 2. Ale puterilor' sufletești; cum: văz',
auz', simț', judic', gîndesc', soco-
tesc', cuget', 'mi adduc' aminte, știŭ
că...

20 3. Ale jurămîntului și ale făgăduinț'i;
cum: mă jur', făgăduesc', îmi dau' cu-
vîntul', că...

4. Ale credinț'i și ale căinț'i; cum: crez',
slăvesc', măcăesc', îmi pare rău
că...

25 5. Ale nădejdi; cum: nădăjduesc',
aștept' că...

6. Ale înfricoșăr'i; cum: înfrico-
șăz', speriiŭ, îngrozesc' că...

30 7. Și dupe multe unipersonale și alte ver-
burî; cum: se-aude, se-vorbește, se-zice,
se-pare, se-arată că...

Ca, tot'd'aun'a trebuie să aibă după sine
și pe să sau lîngă dînsul', sau despărțit'
prin

¹ Tot'd'aun'a.

prin alte ziceri; s ă însă, poate fi și singur', și amîndoi cer' după sine modul' suppus'; cum: voește ca s ă petreacă.

5 S ă, însoțește și pe atreia persoană și înțea a înmulțitului modului poruncitor'.

Deci, așa dar' și dar se-întrebuințează tot'd'aun'a la o judicată sau propoziție ce urmează din altele mai de sus'; cum: legile adduc' dreptatea, dreptatea adduce liniștea, liniștea adduce fericirea; așa dar legile sînt' cele mai din tîiū ce trebuesc' într' o societate.

C A P' X.

Pentru Interecție sau Syntacsulei.¹

15 Fiește-care zicere arată o idee și este o parte a propoziției, dar Interecția este și cuprinde o judicată sau o propoziție întregă; pentru că cînd zic' o h, a h șcl. arăt' că pătinesc' ceva, și de le vom'-analysi în întîmplarea

20 pătîm'i noastre, vor' se zică sau mă doare, sau 'mie răū, sau suffer', sau sînt' trist' pentru cutare lucru șcl.

Pe dînsele le întrebuițăm' după simțirea sau dispoziția sufletului nostru; adică de

25 pătîmim', strigămū a h, a oleo, vai; de sîntem' veseli, strigăm' ha! ha! ha! de nemi-răm', strigăm': a! o! șcl.

15*

C a p'

¹ Syntacsulei.

CAP' XI.

Deprindere asupra Analysului
Grămmăticesc'.

5 Acest' analysă aci se-face cercetînd numai
acelea ce se-copriind' în partea întîea și ado'a.

E c s e m p l u.

Lumin'a cînd începe a se-ivi, întunerecul'
se-ascunde, fuge neputîndu' vedea faț'a ei: începe
10 acum a 'și întinde și a 'și împrăștia au-
ritele și strălucitoarele sale raze preste o
lume ce din nenorocire încă doarme; începe a
străluci și a lumina mărginitul' acesta Hori-
zon' al aceștiil triste pînă acum patrii. Acea-
15 stă lumină purcede din făclia cea fără de
sfîrșitū a științelorū; aceasta din nenorocire
era stinsă pentru noi pînă acum: miezul'-nopt'i
negru întunerec', de nicăiri rază de lumină, a-
mețeală învălmăcire, pipăire, pășire căuta-
tă, larmă neînvoire! șcl.

20 A n a l y s ũ.

Lumin'a		'Substantiv' material', femeiesc', singurit', în cazul' Numinativ', pen- tru că este subiect' la verbul în- cepe. Este definit' cu articolul' a,
---------	--	--

		a, și fără articol' face lumină. Se-declinează la Lună.
	Cînd	Adverb' de timp', se-subzice la verbul începe.
5	Începe	Verb' adjectiv', activ', strămutător; în număr' sing. și persoan'a a-treia pentru subj. lumin'a; În timp' prezent', în mod' Arătător', de conjugarea a 3-a neregulat', și se-conjugă la a patr'a.
10	A-se-ivi	V. Adj. răsfrîngător' în M. infinitiv' complinire dreaptă la V. începe, de conj. a 2 a regulat'.
15	Întunerecul'	Subs Matr. Neutru. sing. în cz. N. pentru că este subj. la V. se-ascunde și fugă este defn. cu artc. lă, pentru că se-termină în ă. Se-decl. la lemnă; la sing. face întunerec' și la imm. întunerece.
20	se-ascunde	V. Adj. răsfr. în nr. sing. și Pers. a 3-a pentru subj. întunerecul'; în tm. Prz. M. arăt. de conj. a 3-a reg.
25	Fuge	V. Adj. act. neștrămutător'; în nr. sing. și pers. a 3-a pentru subj. întunerec' în t. prz., M. arăt. de conj. 3-a reg.
30	Neputîndu'	Partiție. Act. str. în t. prz.; de conj. 4-a reg.
	Vedea	V. Adj. Act. str. la fața ei; în M. inf. și compl. dr. la neputîndu'; de conj. 4-a.
35		Fa-

	Faț'a	Sub. matr. fem. sing. în cz. Ac. cpl. drp. la V. vedea; se-decl. la casa și la imm. face fețe: schimbă pe a în e este defn. cu art. a fără art. face față.
5	Ei	Pronume, simplu, de pers. 3-a fem. în nr. sing. pentru că este în locul luminii; în cz. G. cpl. determinativă la față.
10	Începe Acum	V. ca cel' de sus'. Adv. de timp. se-subzice la V. începe.
	A'șîntin. Își	----- Pron. sim. de pers. 3-a în cz. D. în nr. sing. cpl. nedrp. la V. a-întinde.
15	A-întinde	V. Adj. act. strm. în M. inf. de conj. 3-a reg. cpl. drp. la V. începe.
20	A-împrăștiea	V. Adj. act. strm. în M. inf. de conj. 1-a nereg. cpl. drp. la V. începe.
	Auritele	Adj. matr. în pozitiv; fem. imm. în cz. Ac. pentru substantivul său raze care este cpl. drp. la V. a-întinde și aîmprăștia; se-decl. la casa; la sing. face aurită. Este defn. cu artc. le, și este derivat' dela V. a-auri, care vine dela aur'.
25	Și	Conjugativ' completitor' care leagă aceste două adj. aurite și strălucitoare.
30		

Stră-

	Strălucitoarele	Adj. matr. în poz. fem. îmm. în cz. Ac. ȧarăși pentru subs. săă raze; este definit' cu artc. le, fără art. face strălucitoare; este deriv. dela V. a-străluci, și este compus' dela prepoziția stră, și dela verbul a-luci.
5		
	Sale	Adj. Ideal' posesiv' fem. îmm. în cz. Ac. ȧarăși pentru raze; este derv. dela pron. simpl. se.
10		
	Raze	Subs. matr. comun' fem. îmm. în cz. Ac. cpl. drp. la V. a-întinde și a-înprăștiea; se-decl. la ca-să.
15		
	Preste	Prpz. în complinire, însemnează loc' d'asupra.
	O	Adj. Ideal'. nedefinit' sing. în cz. Ac. pentru că este în cpl. la prpz. preste.
20		
	Lume	Subs. matr. fem. sing. în cz. Ac. cpl. la preste și dinpreună cu preste cpl. nedrp. la V. a-întinde și a-înprăștiea.
25		
	Ce	Adj. Idl. relativ', antecedentul săă este lum e, pentru care este fem. sing. este în cz. N. pentru că este subj. la V. doarme; este nedeclinat'.
30		
	Din	Prpz. în cpl. însemnează cauză.
	Nenorocire	Sbs. Idl. fem. sing. în cz. Ac. fiind în cpl. la din, și din preună cu din în cpl. întâmplătoare la V. doarme; se-decl. la feme e; este com-

		compus' dela ne și norocire, care este derv. dela V. a-noroci, ce vine dela noroc'.
5	Încă	Adv. de cîtățime, dar aci însemnează timp', și se-subzice la v. doar m e ¹ .
	Doarme	V. Adj. act. nestr. în pers. 3-a în nr. sing. pentru subj. său l u m e în M. Arăt. de conj. 2-a reg.
10	Începe a Strălu- ci	V. Ca cele de sus'. V. Adj. act. str. în M. inf. cpl. drp. la v. începe; de conj. 2-a.
	Și	Conjg. conjugă V. a-străluci și a-l u m i n a.
15	a-Lumina	V. Adj. act. str. în M. inf. cpl. drp. la începe de conj. 1-a reg. derv. dela l u m i n ă.
20	Mărginitul ²	Part. pasivă de conj. 2-a reg. în neam' neutru, în nr. sing. și în cz. Ac. pentru sbs. său h o r i z o n'; este derivat' dela m a r g i n e.
	Acesta	Adj. Idl. demonstrativ' neutr. sing. în cz. Ac.
25	Horizon	Sbs., matr., neut., sing., în cz. Ac. cpl. drep. la v. a-străluci și a-l u m i n a. se-decl. la p ă m î n t'.
	Alū aceștii	— — — — —
85	Lū	Artc. neut. sing. în cz. Ac. pentru sbs. său h o r i z o n'.
	Aceștii	Adj. Idl. demns. fem. sing. în cz. G. pentru Subs. patrii.

Tri-

¹ doar m ă.² Mrginitul.

	Triste	Adj. Idl. fm. sing. în cz. G. pentru subs. său patrii; este în pozit.
	Până	Prepz. de loc' ¹ , aci însemnează timp'.
5	Acum	Adv. de timp', se-subzice la V. care se-subtînțelege, a-fost'.
	Patrii	Subs. Idl. fm. sing. în cz. G. cpl. detr. la H o r i z o n'; se-decl. la F e m e e.
10	Această	Adj. Idl. demns. fem. sing. în cz. N. pentru subs. l u m i n ă.
	Lumină	Subs. matr. fem. sing. în cz. N.; pentru că este subj. la V. p u r c e d e; se-decl. la L u n ă.
15	Purcede	V. Adj. Ac. nestr. în nr. sing. în pers. 3-a, pentru subj. l u m i n ă, în t. prez. în M. Arăt. de conj. 3-a, reg.
	Din	Prepz. de loc' și însemnează venire de undeva.
20	Făcli'a	Subs. matr. com. fem. sing. în cz. Ab. pentru însemnarea prepz. d i n; este cu d i n dinpreună în cpl. nedrp. la V. purcede; este defin. cu artc. a, fără artc, face făclie se-decl. la F e m e e.
25	Cea	Artc. de care se-pune înaintea adjectivelor', fem. sing. în cz. Ab. pentru subs. făclie.
	Fără	Prepz. în cpl. arată un fras' de adj.
30	De sfirșitū	Subs. Idl. neut. sing. în cz. G. se-decl. la p ă m î n t'.

¹ deloc'.

A știinților	Subs. Idl. fem. imm. în cz. G. cpl. determ. la făclie, se-decl. la Lună și este defn. cu artc. în G. lor ū.
5 Aceasta	Adj. Idl. demns. fem. sing. în cz. N. pentru că este subj. la V. era.
Din Nenorocire Era	Prepz. în cpl. însemnează cauză. Subs. ca cel de sus'.
10 Stinsă	V. subs. în nr. sing. pers. 3-a, t. Nesăvir. în M. Arăt. V. aucsiliar', nereg. Part. pas. de t. trecut. de conj. 3-a, fem. în nr. sing. în cz. N. pentru că este prezis' la subj. făclie.
15 Pentru	Prepz. în cpl. și însemnează păseama.
Noi	Pron. sim. de pers. l-a imm. în cz. Ac. și cpl. nedrp. dinpreună cu pentru la V. era.
20 Până	Prepz. ca cea mai de sus'.
Acum Miezul'- nopti	Adv. se-subzice la era. Subs. Idl. neutr. sing. în cz. N. pentru că este subj. la V. era care se-subtînțelege; se-declinează la Pământ'; este comp. dela miez' și noapte care aci este în cz. G. și cpl. deter. la miezul; este defn. cu artc. l ū pentru că se-terminază în ū.
30 Pentru	Adj. matr. în pozt. neut. sing. în cz. N. pentru subs. său întunerec'; se-declinează ca Lemn ū: În

	Întune- recă	Subs. matr. neut. sing. în cz. N. subj. la era; se-decl. la Lemnă: la imm. face întunerece, schim- bă pe c în č.
5	De-nicăiri	Fras' de adv. se-subzice la V. era care se-subtînțelege.
	Rază	Subs. matr. fm. sing. în cz. N. subj. la V. era; se-decl. la Casă.
10	De lumină	Subs. matr. fm. sing. în cz. G. cpl. deter. la rază; se-decl. la Lună.
	Amețea	Subs. Idl. fem. sing. în cz. N. subj. la era; se-decl. la Lună: la imm. face amețeli, schimbă pe ea în e; este derv. dela V. a-a meți.
15	Învăl- măcirea ²	Verburî în M. inf. care ¹ se-jaă în loc' de substantive ideale fem. sing. în cz. N. subj. la era; se-decl. la Femeie.
	Pîșire	
	Pășire	
20	Căutată	Part. pas. de t. trecut'. de conj. l-a, în nr. sing. fem. în cz. N. pen- tru subs. pîșire, se-decl. la Casă.
	Larmă	Subs. Idl. fem. sing. în cz. N. subj. la V. era se-decl. la Casă.
25	Ne-îmvoi- re	V. în infin. luat' de subs. fem. sing. în cz. N. subj. la era; se- declinază la femeie; este compus' dela ne și voire care vine dela voce.

¹ ca e² Învălmăcirea.

PARTEA ATREIA

I. Pentru Construcție.

Ca să vorbim' și să scrim' nu este destul' aști toate formele fie-căria ziciri și relați'a
 5 ce aũ între dînsele; este de trebuință încă să știm' și locul' său rîndul' care zicerile trebuie să îl aibă cînd, făcînd' o propoziție sau un cuvînt', arată cugetarea minți noastre: regulile dară, ce se-daũ pentru rîndul' și locul'
 10 zicerilor într'o propoziție, le arată Construcți'a.

Cînd zicerile astfel sînt' așazate într'o propoziție, în cît' partea cea din tîiũ a ei este subiectul'; a de adoilea verbul'; a de atrei-
 15 lea complinirea dreaptă sau nedreaptă, și în-sfîrșit' complinirile întîmplătoare; atunci Construcți'a se-zice firească sau dreaptă; cum: Părinților', dați învătă-tură fiilor' voștri în copilăria
 20 lor'.

Cînd acest' rînd' al zicerilor', se-strictă sau pentru armoni'a lor', sau pentru firea limb'i, atunci construcți'a se-numește Figurată sau
 25 Întoarsă sau Nedreaptă; cum: în-
 tot'

tot' locul' ne urmează resplătirea faptelor' noastre prin glasul' conștiinței.

5 Când construcția are toate zicerile tre-
buincoase ca să arate cugetarea noastră, a
tunci se-numește Plină sau Întreagă;
cum: Strămutarea scaunului din Ro-
ma în Constandinopol' a-stat' pri-
cina' decăder'i Romanilor'.

10 Când din protivă într' un fras' lipsește
oare-care zicere pe care regul'a o cere, dar obi-
ceiul' o ȳartă, atunci¹ construcția este Ellip-
tică, adică are lipsă; cum: legile adduc'
15 liniștea și educația moralul' într'
o soțietate.

Și ȳar, când propoziția nunumai că are
toate zicerile care sînt' de trebuință într'
însa, ci sau ca să dea mai multă putere fra-
sului², sau pentru însușirea limb'i, un'a din păr-
20 țile ei se-repetește, atunci propoziția' are Ple-
onasmũ; cum: ție 'ți adducem' Dumne-
zeule rugăcunile noastre.

Acest' pleonasmũ, când pus' pentru însu-
șirea limb'i, face frasul' mai cu putere și mai
25 frumos', atunci se-numește Legiuit'; cum: pe
tine sfîntă Dreptate neîncetat,
să te chemăm' în mijlocul' nostru.

Cînd însă, de prisos' fiind', se-pune numai
30 pentru un' obiceiũ și frasului nu ajută nimi-
ca, atunci se-numește Greșit'; cum: unde
neunirea înpărățește, acolo oame-
n'i nici odată nu se-învoiesc' între
sine. 2.

¹ atunci.

² În erată se propune a frasului.

2. Deprindere asupra Construcții.

E c s e m p l u.

- Lumin'a cînd începe a-se-ivi, întunerecul' se-ascunde, fuge neputînd' vedea fața ei: începe acum a 'și întinde și a 'și împrăștia auri-tele și strălucitoarele sale raze preste o lume ce din nenorocire încă doarme; începe a-străluci și a-lumina mărginitul' acesta Horizon' al' aceștii triste pînă acum patrii. Această
- 10 lumină purcede din făcli'a cea fără de sfîrșit' a știinților'; aceasta din nenorocire era stinsă pentru noi pînă acum: miezul-nopt'i, negru întunerec', denicării rază de lumină, ameteală, învălmăcire, pipăire, pîșire căutată, larmă,
- 15 neînvoire! șcl.

F r a s u l ' I.

- Lumin'a cînd începe a-se-ivi, întunerecul' se-ascunde¹, fuge neputînd' vedea fața ei.
- 20 În acest' fras' construcți'a este întoarsă saū figurată, și în construcție dreaptă saū firească se-arată așa: Întunerecul' ne putînd' vedea² fața lumini, se-ascunde, fuge, cînd ea începe a se-ivi.

- 25 F r a s u l ' I I.

Începe acum a 'și întinde și a 'și împrăștia auritele și strălucitoa-

¹ se-ascude.

² fedea.

toarele sale raze preste o lume ce
din nenorocire încă doarme.

Acest' fras' numai la sfârșit' este în
construcție întoarsă saū figurată, unde în
5 constrc. drpt. trebuie a se-zice așa: preste
o lume ce doarme încă din nenoroci-
re. Construcți'a lui are încă și pleonasmul'
își, unde era destul' a se-zice: a-înprăștia
razele sale. Are asemenea și ellips' de sub-
10 jet' care este lumin'a.

Frasul' III.

Începe a-străluci și a lumina
mărginitul' acesta Horizon' al' ace-
știi triste pînă acum patrii.

15 Acest' fras' în construcție dreaptă se-a-
rată așa: lumin'a începe a străluci
și a-lumina Horizonul acesta mărg-
ginit' al patrii aceștia cei triste
pînă acum. Și acest' fras' a-avut' ellips'
20 de subj. care este lumin'a.

Frasul' IV.

Această lumină purcede din fă-
cli'a cea fără de sfârșit' a știin-
ților'.

25 Și el' are ellips' și construcți'a fig. se-
împlinește și se-arată așa: lumin'a cea-
sta purcede din făcli'a știinților'
ce este fără de sfârșit'.

Fra-

Frasul' V.

Aceasta din nenorocire era stinsă pentru noi pînă acum. Constr. iarăș fig. în constr. drpt. este așa: făcli' a
 5 aceasta era stinsă pentru noi pînă acum din nenorocire.

Frasul' VI.

Miezu' nopti, negru întunerec',
 10 denicăiri rază de lumină, amețea-
 lă învălmăcire, pipăire, pișire
 căutată, larmă, neîmvoire.

Frasul' acesta are ellips' de verb' și de prezis' care este era saū era fiind'. De nicăiri rază de lumină, în constr. drpt.
 15 se-arată așa: rază de lumină de nicăiri.

PARTEA APATRA

1. Pentru Propoziții.

În natură nu vedem', de cît' numai ființi și
 5 calități, fieștecare ființă, într' o limbă ce
 se-face prin sunete, are zicerea sa sau numele
 său; precum și fieștecare calitate asemenea.
 Și din protivă fiește ce numire ne arată o idee,
 adică chipul' său a unei ființi sau a unei cali-
 10 tăți. Să punem acum că eu am' în minte'mi¹
 o idee adică viața; lângă aceasta voiū să
 mai alăturez' și alt'a precum' trecătoare²
 voiū potrivindule să văzū daca ideea trecă-
 toare, se-cuvine la ideea viața sau nu, și
 15 așa zic' în mine'mi viața este trecă-
 toare, această lucrare ce eu fac' se-numește
 Judicată.

Judicat'a această se-poate a o pune și al-
 tuja înainte, adică a o face cunoscută, atun-
 20 ci o pronunțiez' și zic' viața este trecă-
 toare sau moartea este večnică.³ Cînd
 dar o pronunțiez', atunci ja nume de Propoziție;
 căci de cînd s'ar' pune înainte adică se-spune;
 așa dar propoziția este o judicată
 pronunțiată.

25

17

De

¹ minte'm'.² tremătoare.³ vecină.

De vom' cerceta noi această propoziție: viața este trecătoare, vedem' că lucru pentru care vorbim' sau pentru care afirmăm' întrinsa este viața, pe care de nu fi vom' aveau, nu putem' să avem' asemenea nici temeiū asupra căruia să facem' judicatā și dintrinsa propoziție și pentru această zicere viața fiind' că în propoziție, ține o treaptă de temeiū, cu dreptul' își ia numire de sub-
 5 jet' aū subzăcut'.

Într' acest' chip' avînd' temeiū asupra căruia să facem' judicatā, putem' acum să aducem' ideea aū zicereā trecătoare și din cuviința lor' să o potrivim' la subiectul' via-
 15 țā, și fiind' că zicereā această trecătoare în propoziție nu ne folosește alt'a, de cît' numai să se-zică pentru subiect adică să arate cum, sau ce este; urmează ca de aci să 'și ia numele de Prezis', și să vedem' că fiește
 20 care propoziție are două părți, adică: pe Subiect' și pe Prezis'.

Însă cuviința între aceste două părți nu se poate arăta, de vor' fi numai singure; avem' trebuință dară, ca să o întărim' printr'
 25 o afirmație, după cum am' mai zis', de un verb' care este singur' verbul' a fi, și care se numește și legătură aū semn' al judecării.

În loc' de a zice viața este trecătoare, putem' zice și viața trece; precum' și în loc de sînt' scriind', zicem',
 30 scriu; așa dar trebuie aști că prezisul' de multe ori se-arată într' un'a cu verbul'.

Cînd

Cînd zic' virtutea este îmbunătățitoare, subiectul într' această propoziție este virtutea¹; el aci arată numai o idee; precum și în propoziți'a: oameni sînt' muritorî, subiectul' oameni, asemenea arată numai o idee. Cînd însă zic' „iubirea de om, dreptatea și patriotismul” sînt' Dumnezești“, aci subiectul' este „iubirea de om, dreptatea și patriotismul“, și arată trei idei și calitatea ce se arată prin prezisul' dumnezești, se-cuvine la cîte trele. Zicem' dară, că cînd subiectul' arată numai o idee se-numește Simplu și cînd arată mai multe, se-numește Compus.

În propozițiile aceste „Dumnezeu este nemuritor“, Dumnezeu este tată al tuturilor“. Prezisurî sînt' nemuritor și tată al tuturilor; cel' din tîiu prezis', se arată printr' o singură zicere, cel' de aldoilea se arată prin zicerile tată și al tuturilor. Dar cu toate aceste amîndoa arată numai cîte o singură idee a călitate (căci și pe cel' de aldoilea, de am' fi avut' o singură zicere care se co-prinză și pe tată și pe al tuturilor, ne-greșit' l am fi arătat' printr'însa, precum arătăm și pe cel' dintîiu, unde puteam zice în loc de nemuritor' fără de moarte) însă în propoziți'a această l'altă „Dumnezeu este večnic', drept', a tot' puternic' și a tot' știitor“, prezisul arată atîtea calități, care se vād' în „večnic, drept', a tot' puternic' și a tot' știitor“; și care toate se-cuvin' la subiectul' Dumnezeu: vedem' dară că și prezisul

17*

sul

¹ virtutae.

sul' se-împarte asemenea ca și subiectul' însimplu și compus'. Este simplu cînd arată numai o singură calitate, fie arătată printr'un'a saŭ prin mai multe ziceri. Este compus' din protivă cînd arată mai multe calități ce se-cuvin subiectu-lui și fie arătate fie-și care printr'una saŭ prin mai multe ziceri.

5 Propoziți'a de sus' „iubirea de om' dreapta și patriotismul sînt' Dumnezeești se-poate desface în atîtea propoziții, cîte idei coprinde subiectul; adică în trei cum.

Iubirea de om' este Dumnezeesc'.

Dreptate'a este Dumnezeesc'.

Patriotismul' este Dumnezeesc'.

15 Asemenea și propoziți'a „Dumnezeu este večnic', drept', a tot' puternic' și a tot' știitor'“ iarăși se-poate desface în atîtea propoziții, cîte calități coprinde prezisul; adică în patru, cum:

20 Dumnezeu este večnic'.

Dumnezeu este drept'.

Dumnezeu este a tot'-știitor'.

Dumnezeu este a tot'-puternic'.

Însemnăm' dară, că cînd subiectul' aŭ prezisul' este compus' într' o propoziție, atunci ea coprinde în sine aŭ se-poate desface în atîtea propoziții cîte idei au calități arată acest' subiect' aŭ prezis', și fiind așa, venim' ca și pe propoziții să le împărțim' îndoă; adică în Simple și Compuse după subiectul și prezisul lor'.

Într' aceste propoziții „Pămîntul este sfericesc', Frumusețea, puterea, viteji'a sînt'

Tre-

- trecătoare;“ De și în cea din tîiu subje-
 tu-
 este simplu și în cea de adoi-
 lea compus; însă
 pentru fiește care este destul o
 zicere ca să 'l
 arate, dar în propoziți-a
 această, „O conștiin-
 5 ță întinată nu este nici odată
 liniștită,“
 ca să arătăm' care conștiință
 nu este liniștită, complinim'
 subje-
 tu-
 conștiință prin
 adjectivul determinativ' întinată:
 precum
 și în propoziți-a „Dumnezeu,
 care este drept',
 10 va răsplăti fie 'și căruia după
 ale sale“,
 subje-
 tu-
 D u m n e z e u , se-complinește
 cu zicerile
 ecplicative care este drept'.
 Comparind'
 dară aceste două subje-
 turi după urmă cu cele
 din tîiu, vedem' că aceste
 a-
 u oare care com-
 15 pliniri care le determinează
 a-
 u le ecplică și
 acele-a nu; care este pricin'a
 de amai împărți
 pre subje-
 tu-
 l' încă în două: în Necomplinit'
 și Complinit'. Necomplinit'
 este acela care
 se-arată printr' o singură
 zicere, și compli-
 20 nit' este cînd se-complinește
 prin alte ziceri a-
 u și prin propoziții întregi.
 Subje-
 tu-
 l' necom-
 plinit' se numește și Grammaticesc',
 cel'
 complinit' se-zice Loghicesc,
 ță și al-
 te ecsempluri de subje-
 turi complinite.
- 25 „Adunarea cu cei răi este foarte
 primejdiosă. — Strămoșii
 noștri a-
 u lăsat' destu-
 le și ne imitate ecsempluri,
 căroră nenorociți
 noi căci nu le urmă-
 m'. — Relele alora,
 de ca-
 re noi ne păzim', ne sînt'
 folositoare.“
- 30 Asemenea cercetînd' și în
 propozițiile ur-
 mătoare pentru prezisurile
 lor', „Dumnezeu este
 tată. — Dumnezeu este
 tată al' tuturilor de
 obște — Economi'a este
 mum'a îndestulării“,
 ve-

vedem' că și prezisurile se-subtîmpart' asemena
 în necomplinite și complinite. Sînt' necom-
 plinite cînd' se-arată numai printr' o singură
 zicere, precum' se-văd' în cele dintîiî doă ec-
 5 sempluri și în cele următoare „Filosofi'a este
 lumină, adevăr' și îndreptare. — Adevărul' este
 simplu, gol, și negrijit'.” Este complinit'
 cînd' se-complinește cu alte ziceri, aū și cu pro-
 10 poziții întregi¹, precum se-vede în cele² de adoi-
 lea doă propoziții, și în ceste următoare: „Bo-
 găți'a este, celor' înțelepți, organ' și înles-
 nire spre fapte bune, și celor' desfrînați mij-
 loc' înlesnitor' spre pericūnea lor'. — Faptele
 15 romanilor' sînt' ecsemplu, ce lumea întreagă nu
 poate să le imiteze.”

Asemena și prezisul' cel' necomplinit' și
 complinit' se-numește *Grammaticesc'* și
Loghicesc'.

20 Aceste compliniri ale subțeturilor' și ale
 prezisurilor' adduc' și pe propoziții afi necom-
 plinite și complinite după subțetul' și prezi-
 sul' lor'.

Această propoziție complinită: „Prințul'
 care știe prețui științele, este cînstea nații sa-
 25 le, ce îl face cunoscut' în toate³ veacurile vii-
 toare;” de o vom' cerceta vedem' întrînsa trei
 propoziții: „1. Prințul' este cînstea nații sa-
 le; 2. Prințul' știe prețui științele; și 3. Cin-
 stea îl' face cunoscut' în toate⁴ veacurile vii-
 30 toare;” dar aceea ce vrem' noi să arătăm' mai
 cu deosebire, este cea dintîiî „prințul' este cin-
 stea nații sale” și cea de a doilea încede aū
 intră în lăuntru ca să determineze pre sub-
 jet'

¹ întrestî.

² incele.

³ și ⁴ întoate

- jet', adică să hotărască care prinț' este cinstea nații sale: pre cum și cea de atreilea se-pune ca să ecplice prezisul' aŭ să arate ce fel' de cinste aŭ ce este cinstea¹ aceea: de vreme ce
- 5 dar, unele din propoziții arăt' însuși aceea ce noi vrem' să spunem', și altele se-pun' numai ca să complinească vre o parte de a propoziții noastre, urmează ca pe propozițiile cele complinite să le subt-impărțim' în Principale și
- 10 Încedente, și zicem': propoziție² principală este aceea care arată însuși aceea ce noi vrem' să facem' cunoscută; și încedentă este aceea care complinește, ca să ecplice aŭ să determineze, un'a din părțile propoziții principale.
- 15 Când zic' „sufletul' celui înțelept' tot'd'a-un'a este statornic': el cu asemenea vitejie se-luptă și înprotiv'a nenorocir'i și a norocului“ fac' doă propoziții, și amîndoă sînt' principale, însă cea de adoilea nu poate sta de nu
- 20 va fi cea dintiū; venim dară printr' aceasta a subtimpărți pe cele principale: în Absolute (desine) și Relative. Absolută este aceea ce fără ajutorul' altia singură arată un' înteles' întreg' și desăvîrșit'. Cea relativă
- 25 este al căria întelesul' este asemenea desăvîrșit', însă se-reduce la alta care o face ca să se-nască. Așa în ecsemplul³ de sus' a dintiū este absolută și cea de ado'a este relativă.
- 30 Ziserăm' că propozițiile încedente sînt' care ecplică aŭ determinează un'a din părțile propoziții principale. Această definiție ne aduce ca și pe cele încedente să le subtimpărțim' în doă: în Ecplicative și Determinative.

¹ cistea.

² propnziție.

³ în ecsemplu.

Ca să dejudicăm' propozițiile ecspliative, din cele determinative, adducem' aceste ecsempluri: În frasel' acesta „Dumnezeu, care este tată de obște, ajută fiecăruia în nenocirile sale“ sînt' două propoziții: Un'a Principală Dumnezeu ajută șcl. și alta încedentă care este tată de obște, care întră casă ecsplie au să arate un'a din cualitățile subiectului Dumnezeu, dar' cu toate acestea, de va lipsi, căci o schimbare nu poate face judicăți ce se-arată prin propoziți'a principală; în frasel' ceta 'l alt' însă, „facerea de bine ce se-face pentru lucș', nu poate fi o virtute,“ sînt' asemenea două propoziții, și de vom cerceta pre încedent'a care se-face pentru lucș', vedem că nu stă în cea principală, de cît' ca să determineze pre subiectul' facerea de bine, adică să hotărăscă care facere de bine nu este virtute, și de va lipsi, judicata ce se-arată prin cea principală nu poate rămînea o judicată dreaptă. Tot' așasta o vedem' și în ecsemplul¹ „slav'a ce se-naște din virtute are o mărime ne muritoare.“ Așa dar zicem' că propoziți'a încedentă ecspliativă întră în fras' numai ca să ecsplie un'a din părțile cei principale, și de va lipsi nici o schimbare nu'î poate face; cea încedentă însă determinativă, determinînd' vre un'a din părțile propoziții cei principale, de va lipsi, schimbă cutotul' înțelesul', și judicata se-face nedreaptă.

Să mai punem' încă și alte două propoziții încedente; un'a ecspliativă și alt'a determini-

¹ în ecsemplu.

minativă, care, amîndoa să se-înceapă delavre un' adjectiv' relativ' precum: „Patimile, care sînt' boale ale sufletului, vin' din împotrivirea noastră în protiv'a judicăți. —

- 5 Greșal'a ce se-naște din neștiință este¹ ertată.“
Aci în frasu-l' cel' din tîiū, propoziți'a încedentă „care sînt' boale ale sufletului“ după cele care ziserăm', este ecplicativă, dar cercetînd' și mai mult' natur'a ei, vedem' că de
- 10 vom' scoate afară pe relativul' care, și pe dînsa de o vom'-pune la începutul' frasului, în dată ja o putere de principală absolută, și cea principală se-face relativă, adică putem' zice: „Patimi-le sînt' boale ale sufletului; ele vin' din împotrivirea noastră împotriva judicăți“; unde în cel' de al doilea, în care propoziți'a încedentă care se-face din neștiință este determinativă, acest' fel' de schimbare nu se-poate face. Dintr' aceste ecsempluri dar urmează și aceasta: că propoziți'a încedentă ecplicativă se-poate face fără schimbarea înțelesului, principală absolută, de îi vom' scoate particul'a ce o leagă de cea principală, și în locul aceștii particule să statornicim' pe antecedentul ei, iar cea încedentă determinativă din protivă.

- Să mai adducem' și alte ecsempluri spre de prinderea a cunoaște pe aceste propoziții încedente: cînd zic 1. „Tot' omul' știe că este muritor“. 2. Dela omū să cere mai mult', căci are mai multă judicată. 3. Sîntem' datorî să mărim' pre Dumnezeu-l nostru. 4. Rumîni vor' cunoaște fiește care datoriile lor' de îi va-lumina

¹ ste.

făclia știinților," în fiește care dintr' aceste
 frasure se-coprinde cîte doă propoziții: una
 principală și alta încedentă; de vom cerceta
 însă pe fiește care dintr' însele, vedem' în fra-
 5 sul cel' dintîi că propoziția încedentă este
 determinativă, căci determinează pre prezisul'
 fiind', precum și în cel de al' 3. și al' 4.
 sînt' asemenea determinative, căci fiește care
 determinează pe prezisul' propoziții sale cei prin-
 10 cipale, așa și în cel' d'al' doilea, propoziția
 încedentă este ecplicativă; căci putem' zi-
 ce „Omul are judicată, dela dînsul' se-cere
 mai mult"; însă fiește¹ care se-leagă de cea
 principală prin deosebită particulă: așa dar
 15 zicem' că propozițiile încedente fie ecplica-
 tive, fie determinative se-încep' sau aū în trîn-
 sele aū vre un' adjectiv' relativ', aū particuli-
 le căci, pentru că, fiind că, din
 pricină² că, ca să, să, că, de, da-
 20 ca, cînd și altele; și ca să le cunoaștem'
 și să le dejudicăm', regulile dinainte vor-fi
 în stare tot'd'aun'a să ne arate, și vom' mai
 vorbi și în partea pentru punctuație.
 Să zic scriū, eū acum' fac' o propoziție,
 25 dar fiește ce propoziție are trei părți: subjeț'
 verb' și prezis', și aci în vedere nu vază' de cît'
 o singură zicere; să cercetăm' dară de putem'
 afla pe cîte trele aceste părți: zicînd scriū
 se-subînțelege că e ū, iată subjețul', știm'
 30 că verburile adjective se-analysesc' în verbul
 a fi și prezisul'; scriū, este verb' adjectiv',
 așa dară este de o putere cu sînt' scriînd',
 iată și prezisul'³ din preună cu verbul': afla-
 răm'

¹ în săfiește.

² prină.

³ pre zisul'.

- răm' dară pe cîte trele părțile ce trebuiesc' a face o propoziție, și urmează ca unile din propoziții să aibă toate părțile lor' desfăcute și în vedere, și altele să le coprinză toate, însă subînțelegînduse, și aceasta ne face acunoaște și altă împărțală de propoziții; adică în întîmplarea dintîi să le numim' Ecsplicite, aū curate și în cea de a doilea Împlicite aū împletite.
- 5 Cînd' voiū zice „? Cine a-făcut' ațea-¹ sta, frate mieū“ după regula părților propozițiilor', ar' fi trebuit' a zice „? Cine este ace-² la care a făcut' ațea. Frate³ meū este ace-⁴ la care a făcut' ațea“, care ne arată că
- 15 propoziți'a noastră are lipsă, și prin trînsa mai avem' și altă împărțală de propoziții; adică: în Pline aū întregi și neîntregi au Elliptice, pentru care s'a-mai vorbit' și în capul' pentru construcție. Asemenea sînt' și propozițiile următoare; „Omul tot'd'aun'a este liniștit', cînd conștiința sa este ne păta-⁴ tă. — Cunoașteți muritorilor' că conștiința liniștită este fericirea cea adevărată;“ căci puțam' zice „omul' tot'd'aun'a este liniștit', în
- 25 vremea ațea, în care conștiința sa este ne pătată, și cunoașteți muritorilor' ațea, care este, că conștiința liniștită, este fericirea cea adevărată.“
- 30 Aceste împărțiri se-nasc' din cercetarea în citățime a părților propoziții; se-poate cerceta aceste părți și în rînd'; adică, de își păzesc' firescul' și hotărîtul lor' loc'; dar' ațea am' văzut' o țarăși în capul' pentru
- 18* con-

¹ a c e a-.

² a ce.

³ frate.

⁴ pă ta.

construcție, care ne face să cunoaștem' și alte numiri de propoziții, adică Firăscă și Figurată.

- Să venim' acum a cerceta propozițiile și după înțelesul și pronunția lor': să luăm' ecsemplurile acestea „1. Nădejdea este mîngîierea oamenilor'. — 2. Oamen'i ar' fi fost' foarte fericiți, cînd' iar fi cîrmuit' dreaptaea. — 3. Fiule caută faptele oamenilor', și nu te încrede în vorbile lor'. — 4.? Este cu puțință dreptul' să fie mituit' vre odată. Și 5.! Cît' ești de frumoasă natură, în simplitatea ta.“
- Aci vedem' că fie care propoziție își are o proprie și deosebită a sa pronunție: în cea dintîi spunem' aŭ definim' ceva; în cea de a doua asemenea spunem', însă cu yposes': în a de a treilea îndemnăm' aŭ poruncim'; în a patrulea avem' îndoială și întrebăm', și în cea de a cincea ne mirăm': așa dar această cercetare împărțește și ea propozițiile în patru: în **E c s p o z i t i v e** (de spunere), **I n p e r a t i v e** (de poruncire), **I n t e r o g a t i v e** (de întrebare), și **E c s c l a m a t i v e** (de mirare).

Propoziția este ecspozitivă cînd arată o judicată actuală aŭ cînd definește ceva.

Este inperativă cînd poruncim', aŭ îndemnăm', aŭ rugăm' ase-face ceva.

Este interogativă cînd arată vre o îndoială și după aceea întrebare.

Și în sfîrșit' este ecsclamativă cînd arată vre o mișcare a sufletului în acela care vorbește.

2.

2. Deprindere asupra Analysului

Loghicesc.

- Acest' analys' stă în cercetarea propozițiilor', care este foarte folositor' și detrebuință tinerilor', și la care trebuie prea mult' să se-deprinză ca să poată înțelege de săvârșit' acea ce scriu și ce citesc'.

E c s e m p l u .

- 10 „Lumin'a cînd începe a se-ivi, întunerecul' se-ascunde, fuge ne putînd' vedea faț'a ei; începe acum' a'și întinde și a'și împrăștia auritele și strălucitoarele sale raze preste o lume ce din nenorocire încă doarme; începe astră-
- 15 luci și a lumina mărginitul' acesta ¹ horizon' al aceștii triste pînă acum patrii: această lumină purcede din făcli'a cea fără de sfîrșit' a științelor'; această din nenorocire era stinsă pentru noi pînă acum: miezul-nopt'i, negru întunerec', de nică-iri rază de lumină, ameteală ² învălmăcire, pipăire, pîșire căutată, larmă neîmvoire.“ șcl.
- 20

F r a s u l ' I .

- 25 „Lumin'a cînd începe a se-ivi, întunerecul' se-ascunde fuge ne putînd' vedea fața ei.“

Acest' fras' coprinde în sine o propoziție complinită, care se-subtîmparte în trei propoziții: 2 principale și un'a încedentă adică:

1.

¹ această.

² a mețeală.

1. Întunerecul' ne putînd' vedea fața lumen'i, se-ascunde; Prpz. Prč. Abs.

2. Întunerecul' ne putînd' vedea fața lumen'i fuge: Prpz. Prč. Abs.

5 3. Cînd lumin'a începe a se-ivi, Prpz. în-ced. detr. determinează pe prezis'.

1. Propoziție.

10 „Întunerecul' ne putînd vedea fața lumini. Subj. Simpl. pentru că arată numai o idee și log. pentru că se-compl. cu compl. ecsplc. ne putînd' vedea, fața lumini, unde vedea este cpl. drp. la ne putînd; fața cpl. drp. la vedea; lumini cpl. detr. la față.

15 Este. legătură saș semn' al judicăți saș verb'.

20 Ascunzînduse: prezis' simp. pentru că arată numai o calitate ascunzînduse, și grăm. necompl. pentru că se-arată numai cu o zicere.

2. Propoziție.

„Întunerecul' ne putînd' vedea fața lumen'i" subj. ca cel de sus'.

25 Este.¹ legătură saș semn' al' judecăt'i. Fugînd'. prezis' ca cel' de sus'.

3. Propoziție.

Lumin'a. Subj. simp. necom. Grăm.
Este. Verb'.

În-

¹ Este.

Începînd' a se-ivi. Prezis. simp. log.
compl. cu cpl. drp. a se-ivi.

Frasul II.

5 „Începe acum a'și întinde și a'și împrăștia auritele și strălucitoarele sale raze peste o lume ce din nenorocire încă doarme“.

Acest' fras' coprinde în sine o propoziție complinită, care se-subtîmparte în două: un'a principală și alt'a încedentă.

10 1. „Lumin'a începe a'și întinde și a'și împrăștia auritele și strălucitoarele sale raze peste o lume.“ Prpz. Prinč. Relat. la cea de sus': cînd lumina începe a se-ivi.

15 2. „Care lume doarme din nenorocire“ Prpz. înčd. ecsplic. și ecsplică un'a din complinirile prezisului propoz. principale adică pe l u m e.

1. Propoziție.

L u m i n ' a . Subj. simp. necom. Grăm.
E s t e . Verbul.

20 „Începînd, a'și întinde și a'și împrăștia auritele și strălucitoarele sale raze peste o lume,“ prezis. loghicesc' (cel, grm. este înce-
pînd'). compl. cu complinirile¹ drepte: „a'și în-
25 tînde și a'și împrăștia auritele și străluci-
toarele sale raze peste o lume;“ unde „auritele și strălucitoarele sale raze,“ sînt compliniri drep. la a întinde și a împrăștia; își, compl. nedrp. și peste o lume comp. în-
tîmp.

2.

¹ coplinirile.

2. Propoziție.

Lumea. Subj. simp. necompl.

Este. Verbul'.

5 Dormind' din nenorocire. Prez. simp. compl. cu compl. întâmp din nenorocire.

Frasul' III.

10 „Începe a-străluci și a lumina mărginitul' acesta horizon' al' aceștiil triste pînă acum patriil'“

Acest' fras' coprinde în sine o propoziție complinită, care se-desface în două: un'a prinč. și alt'a înced.

15 1. „Lumin'a începe a străluci și a lumina mărginitul' acesta horizon' al' aceștiil patriil'“
Prpz. Prč. Reltv.

2. „Care patrie a fost' tristă pînă acum. Prpz. încd. ecplic. ecplică pe patrie.

1. Propoziție.

20 Lumea. Subj. simp. necompl.

Este. Verbul'.

25 „Începînd' a străluci și a lumina mărginitul' acesta horizon' al' aceștiil patriil'“ Prez. simp. compl. cu complinire drp.: a străluci și a lumina mărginitul' șcl. unde mărginitul' horizon' este cpl. drp. la verburile a străluci și a lumina, al' aceștiil patriil' compl. detr. la horizon'.

2.

2. Propoziție.

Patria. Subj. simp. necom.

A-fost'. Verbul'.

Tristă pînă acum. prez. simpl. compl. cu

5 cpl. întimpl. pînă acum.

Frasul' IV.

„Această lumină purcede din făcli'a cea
fără de sfîrșit' a știinților'.”

10 Acest' fras' coprinde o singură propoz. prc.
reht.

Lumin'a ațasta. Subj. simp. compl.
cu cpl. determ. ațasta.

Este. Verbul'.

15 „Purcezînd' din făcli'a cea fără de sfîr-
șit a știinților'.” Prez. simpl. compl. cu cpl.
întpl. din făcli'a șcl. unde cea fără
de sfîrșit' și a știinților' sînt cpl.
detr. la făcli'a.

Frasul' V.

20 „Aceasta era stinsă pentru noi pînă acum
din nenorocire.”

Acest' fras' coprinde iarăși numai o pro-
poz. prc.

25 Lumin'a ațasta. Subj. simpl. compl.
cu cpl. detrm. ațasta.

Era. Verbul'.

„Stinsă pentru noi pînă acum din nenoro-
cire.” Prez. simp. compl. cu cpl. nedrp. pen-
tru

tru noi, și cu complinirile întimp. pînă
acum și din nenorocire.

Frasul' VI.

- 5 „Miezul'-nopt'i, negru întunerec', de ni-
căiri rază de lumină, ameteală, învălmăcire,
pipăire pișire căutată, larmă, neîmvoire.“

Acest' fras' coprinde o singură prpoz. prc.
relativ.

- 10 Tot' frasul' de sus este subj. compus' căci
arată mai multe idei și compl. căci miezul
se-complinește cu cpl. detrm. Nopt'i; întu-
nerec', se-compl. cu cpl. ¹ ecsplic. negrū; pi-
șire, se-compl. cu cpl. ecsplic. căutată.

Era. verbul', care se-subînțelege.

- 15 Aflînduse de nicăiri. Prez. simp.
compl. cu cpl. întpl. de nicăiri.

P A R -

¹ cucpl.

PARTEA ACINCEA

Pentru Ortografi'e.

C A P' I.

? Ce este Ortografi'a.

- 5 Cînd arătăm' cugetarea noastră către cei ce
sînt' de față, ne întrebuițăm' cu sunete ho-
tărîte ca fiește care să arate o idee; adică
pronunțiem' fiește'-cäre idee ce cugetăm'¹; că să
facem' însă și pe cei ce lipsesc² părtași cuge-
10 tărilor' acestea ale noastre, aceasta sîntem'
datori literilor', care, prin adunarea lor' un'a cu
alt'a fac' symbolurile aũ semnele fiește căria
idei; și acesta este meșteșugul' de a scri, fiũ
și aflare al însuși trebuinți noastre.
- 15 Aceste symboluri, ca să le facem' deose-
bit' fără a se-amesteca între sine; ca să le
dăm' form'a lor' întreagã și de săvirșită du-
pã o învoire bine cuvîntatã; și, judicãțile
pe care ele le fac', ca să le despãrțim' prin
20 semne asemenea hotãrîte; acesta este meșteșu-
gul' ce se-numește Ortografie aũ dreaptã
scriere. De unde urmeazã cã Ortografi'a e-
19* este

¹ cugetim'.

² lipesc'.

ste meșteșugul' a scri drept' și cu judicată zicerile oare-căria limbî.

5 Partea această a Grămmătic'i este cu atît' legată de cea din tîiū, cu cît' fără de dînsa nu poate sta, saū cu cît' toate cuvintele desăvîrșit' ale aceștia sînt' statornicite pe aceea.

10 Înlesnirea saū greutatea acestui meșteșug' stă în felurimile de sunete și literî ce o limbă are, și în felurimile de litere ce arăt' tot' un sunet': și asupra aceștii pricinî după urmă, noi în Ortografi'a noastră, de mai avem' puțină greutate, trebuie să rămînem' îndatorăți domnitoarei prejudecăți și credinți deșarte, ce cu mare luptă și osteneală ne apără și nepăstrează acest' prețuit' și vrednic' de cinste lucru, o greutate zic', de foarte mare și nepovestit' folos', care ne poate face atît' de înțelepți și bine credinčoși cu cît'

20 ne am' putea deosebi de cei'l alți¹, cînd numai această o vom ști.

Să punem' că această prejudicată improtivinduse tot' mereū cu mare muncă, va-osteni o dată și nu va mai putea răsufila; atunci

25 fiește care literă la noi nu ar' avea de cît' nu mai unu și propriū al saū sunet' saū glas'; și așa, ca să formăm' un Symbol', singur'a pronunție a limb'i noastre este care să ne învețe, ca să'l scrim' de osebit', și ca săi păzim' oare care reguli ce etymologi'a lui le cere; aceasta

30 o păstrează în sine, și în tăcere ne o arată partea cea din tîiū. Ca să arătăm' însă literile, relați'a și combinarea lor' în cît' să

fa-

¹ cei '1 ați.

facă symbolurile zicerilor'; și din ele ca să întrebuințăm' unele printr' o formă mai mare; și iară aceste symboluri ca să le desăvârșim' prin oare care semne, și ca să despărțim' și să dejudicăm' judicările, pe care ele în însoțirea lor' le formează; aceasta vom-învăța o în regulile ce numai îndată vom'-da. Și fiind că materi'a scrier'i este literile, vom'-începe dar' de aci a vorbi.

C A P' II.

Pentru Litere, Relați'a și Pronunțî'a lor'.

Văzurăm' că ca să zugrăvim' cuvîntul' și zicerile noastre ne întrebuințăm' cu litere.

15 Litere noi rumîn'i, strămoșești și cu care ne am' slujit' mai dinainte am' avut' douăzeci și patru; iar' acuma ne slujim' cu cele slavonești care sînt' acestea.

4, Б, В, Г, Д, Ж, З, І, Н, К, Л, М,
 Н, О, П, Р, С, Т, Ф, Ө, Х, Ш, ѠѢ, Ц, Ч,
 20 Ѡ, Ѣ, Ш, Ѥ, Ъ, Ѧ, Ѣ.

Din ele unele singure fac' glasū, și pentru această se-numescū Vocale sau glasnice care sînt' А, Е, І, Н, О, У, Ш, Ъ, Ж, Ы.

25 Din trînzele і н și ѣ fac' fără deosebire

bire tot' un glas'; precum și o și w; asemenea fac' și ș și oș, din care și¹ w și oș după hotărâ(r)ile cinstitei societăți literale a rumînilor', s'au scos' ca să nu facă greutate nevinovaților' prunci.

5

Altele iară nu se-pot' pronunția, de cit' prin ajutorul' unei dintr' aceste vocale, și de această se-numesc' *Consunate*, căci sună împreună cu cele vocale, și sînt' в, в, г, а, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, а, ф, х, ц, ч, а, џ, ш, щ, ъ.

10

Și dintr' acestea iară 0 fiind că cu totul' este streină rumînilor' s'a scos' și ea;

s'a scos' asemenea și а și џ fiind că în lo-

15

cul' lor' putem' să ne slujim' cu кс (c s), și пс (p s).

De multe ori doă vocale se-pronunțiază de o dată precum' a i sau i a: această unire de doă vocale se-numește *Diftong* ũ.

Se-întîmplă asemenea și trei vocale să

20

se-citească² de o dată, care atunci se-numește

Triftong ũ, precum: ea ũ, ia ũ, ai ũ, ei ũ,

ea i, ia i, ie i, oa ũ, ua ũ, ie ũ, oa i, ua i.

Putem' zice că noi avem' și *Tetraftong* i, cum: io a i și altele.

25

Din diftonghî, un'i sîntu care aŭ tonul' la

cea dintîiŭ vocală, și alți la cea din urmă:

cei cari aŭ tonul' la cea dintîiŭ, aceia nu pu-

tem' zice că sînt' cu adevărat' diftonghî, și

sînt' aceștia: a ũ, e ũ, i ũ, a ũ, i ũ, a i, e i,

30

i i, o i, a i, u i, i i.

Cei care aŭ tonul' la cea din urmă vocală

sînt' aceștia, cari sînt' și cu adevărat' dif-

tonghî: e a (†), ia, oa, ua, ie, io, i u.

As-

¹ H² citeasca.

Asfelū este și din consunate μ care se face din μ (ș) și τ (t).

Să venim' acum' la pronunția și relația literilor'. Din ele a, se-pronunțiază tot'd'aun'a la începutul' syllabelor' după cum se-glăsuște, și are relație cu e, ă și cite odată cu i.

În e se-schimbă mai tot'd'aun'a când va-fi la mijlocul zicerilor' și la sfârșitul Syllabelor', în îmulțitul' substantivelor' femeiești care se-terminază în e; cum: masă, mese; nevastă, neveste; piatră, pietre.

Asemenea și tot' la această întimplare se-schimbă și diftongul' ea; cum fereastră, ferestre; albeață, albețe; împărăteasă, împărătese; care se-întimplă și la cele bărbătești; cum: cîmpeanū, cîmpeni; săteanū, săteni șcl.

În ă se-schimbă la îmulțitul' substantivelor' femeiești care se-terminază în i; la toți timp'i verburilor' (afară de singuritul prezentului modului arătător' și modului infinitiv'); se-schimbă asemenea și în zicerile cele derivate; cum: jalbă, jălbî; pasăre, păsări; fac', făcem', făceam ū, făcui ū, făcusem', făcînd', făcut', făptură, făcător'; dar ū, dăruesc. șcl.

Și în i se-schimbă la multe ziceri care se-fac ū din cele latinești; cum: cînt ū, pîne, cîne, șcl. dela canto, canis, panis.

D, are relație cu z în care se-schimbă când este înainte de e și i, precum' la îmulțitul' substantivelor', și adjectivelor'; la ado'a perso-

soană și la înmulțitul' prezentului modului arătător; la nesăvârșitul', săvârșitul', mai mult'-de cât'-săvârșitul', al conjugării ad-o a treia și a patra, la infinitivul' și partițipi'a trecută, și la toate cele derivate ziceri; cum: blînd ū, blînzî; laud ū, lauzî; aud ū, auzî; auzim', auzeam', auzii ū, auzisem ū, auzire, auzit ū; cald ū, încălzesc', vedere, văzător'; precum și zic ū: dela dico¹ ze ū dela deus² șcl.

E, demulțeorî se-pronunțiază și ca diftongul' ie; cum: e ū, ea, epure, și are relație cu ă și cu ea.

Cu ă precum': păr ū, perî; măr ū, merî; văr ū, verî; pă și pe; de și dă; re și ră, așa și se, se-cetește să.

Și cu ea, cum: îmfîințez' îmfîințează; merg' meargă; tocmesc', tocmeală; socotesc' socoteală.

G, are relație cu g și se-schimbă înfrînsul' numai cînd va-fi înainte de i și e, tot' la întîmplările cînd se-schimbă și d în z; cum: r ūg ū, rugî; lung', lungî; allung ū, allungî; prelungim', prelungem', prelungii ū, prelungisem', prelungire, prelungind', prelungit'; lung, lungime.

C, are relație cu c, și se-schimbă tot' ca și g înainte de e și i, cum: malac ū, malacî; mic ū, micî; fac ū, facî, face, făcem ū, făceam ū șcl.

N, are relație cu m, l, r și înainte de b, v, m, p, f, se-schimbă în m; cum: îmbunare, îmvățat', îmmulțit', împărat', îmflă-

¹ ² Cu caractere latine în text.

flăcărat' șcl.; iar' înainte de l și r se schimbă în ele însuși; cum: collegere, corespundere.

De multe ori se-și leapădă; cum: c o-
5 prindere, covârșire șcl.

O, are relație cu u și cu oa, precum și oa cu o; cum: noapte, nopți.

În oa, se-schimbă la facerea adjectivelor' femeiești dela cele bărbătești; cum: scrii-
10 tor, scriitoare; frumos, frumoasă, noptos', noptoasă șcl.

Se-schimbă asemenea demulte ori și la facerea înmulțitului dela singurit'; cum: os, oase; om, oameni.

Se-schimbă iară și la atreia persoană la singuritul' modului arătător'; poruncitor' și suppus', cum: dorm, doarme, doarmă, ca să doarmă; joc, joacă, joace, ca să joace.

În u, se-schimbă la persoan'a întâiu și a-
do'a a înmulțitului dela prezentul' modului ară-
tător', la nesăvârșitul', săvârșitul', mai
mult'-de cât'-săvârșitul'; la infinitivul', la
participi'a prezentă și trecută și la multe de-
25 rivate; cum: joc, jucăm', jucați, jucam', jucai, jucasem', jucare, jucând', jucat', jucător', jucărie; Ro-
man, rumin; oșid, ușid șcl.

S, are relație cu ș, și la înmulțitul' substantivelor' și adjectivelor' bărbătești, la
30 ado'a persoană a prezentului arătătorului, și la multe derivate se-schimbă întrînsul'; cum: frumos, frumoși; las, lași; tică-

los', ticăloșie; șcl.

Înainte de b, v, d, m, n, l, r, se-pronunțiază ca z, cum: desbrăcare, desvălire, sdrobesc', deslegare, patriotism¹, desnădujduire, Israil^u, șcl.

5 Sc, ar'trebuî să se-schimbe în s c, dar pentru Eufonie a-rămas' obicei^u a se-schimba în șt, la înmulțitul' adjectivelor' bărbătești, la ado'a și atreia persoană a prezentului arătătorului și la multe derivate; cum: femeiesc', femeiești; cinstesc', cinstești, citește; rumînesc', rumănește, șcl.

10 T, înainte de i, se-schimbă în ț, tot' la întâmplările când c, se-schimbă în c; cum: poet^u, poeți; înțelept^u, înțelepți; bat^u, bați; mut^u, ammuțire, șcl.

Se-schimbă asemenea în ț, de multe ori și înainte de e; cum: înțelept^u, înțelepțesc', șcl.

20 H, are relație cu ș, și c, și înainte de i, la înmulțitul' substantivelor' bărbătești și la multe derivate se-schimbă în ș; cum: patriarh^u, patriarși; leah^u, leșască, șcl. Hristos', Creștin'.

25

C A P' III.

Întrebuințarea Literelor' Celor^u mari

Literile cele mari se-întrebuințază.

2.

¹ patriotimă.

1. La începutul' orî căruia paragraf' ¹ și orî căreia scrieri.

2. La începutul' orî căruia vers', cum:
„Ține parol'a, care ² ai dat', fără să faci

5 călcare.“

„Ș'orî cînd' la ce făgăduiești fă socotea-lă mare.“

3. După orî care punct', pauză, semn'-de întrebare și de mirare și după două puncturi,
10 cînd adducem' vorbile cuiva; cum: „Nu sînt' staturile cele mari care scot' bărbați cei vrednici, ci cei vrednici bărbați care fac' staturile cele mari — Aăsta trebuie orî-care stăpîni-tor' să o aibă înainte“, șcl.

15 4. La începutul' orî-căruia substantiv' propriu și național', și care, însemnează vre o știință aū meșteșug'; cum: „Brutu', Caton', Roma, Roman', Francezū, Filosofie, Grămmatică.“

20 5. La începutul' substantivelor' ce însemnează vre o dregătorie, aū arată titlu; cum: „Episcop', Profesor', Ecseleñți'a ta, Măria ta.“ șcl.

C A P' IV.

1. Pentru Syllabe.

25 Cînd se-unesc' consunatele cu vocale, atunci se-nasc' Syllabe pre cum: n e, este o syllabă și tru, alt'a.

20*

Zi-

¹ pagraf'.
² caré.

Zicerea syllabă va să-zică¹ luare împreună; și așa într'o syllabă trebuie cel' puțin să se-coprinză două Litere, din care un'a trebuie să fie vocală.

- 5 De multe-orî însă și o vocală singură este parte a ziceri, adică Syllabă; precum': a-re a-pă, și pricin'a este, căci vocalele de sine singure se-pronunțiază.

2. Pentru regula Syllabelor'.

- 10 În orî care zicere aflînduse o consunată între două vocale, ea trebuie să se-unească cu vocal'a² cea din urmă; cum: a-re, a-pă șcl.

- Cîte consunate se-află înaintea zicerilor', nici în mijloc' nu se-despart'; cum: cristal; por-tret.

- 15 Și consunate care se-află înaintea zicerilor' și care nu se-despart' la mijloc, sînt': bl, br, vl, vr, gl, gr, dr, cl, cr, pl, pr, sb, sc, sp, st, sf, fl, sdr, scr, 20 spr, str, precum: blînd, braț, vlaşe, vrere, glas, greu, drept, clipă, cruce, ploaie, prunc, sbor, scară, spumă, stare, sferă, flacăra, fraget', sdrobire, scrisoare, sprijinire, strein', șcl.

Cîte consunate nu se-află înaintea zicerilor', tot'd'aun'a se-despart'; cum: merge, pruncie, blîndețe șcl.

- 30 Toată consunată'ă îndoită se-desparte, luînduse un'a cu vocal'a dintîi și alt'a cu cea din urmă; cum: Anna, Tyran-nie.

Zi-

¹ va se-sică.

² vocala'.

Zicerile compuse se-despart' după cum s'aũ și compus'; cum: al-legere; des-bră-care ră-svrătire ad-ducere. șcl.

5 Cînd doă vocale sînt' un'a după alta, se-despartũ; cum: A-a-ron, a-u-de, șcl.

Diftongh'i din protivă nu se-despart'; cum: mai-că, oa-menĩ, ia-ră, șcl.

C A P' V.

Pentru Semnele zicerilor' saũ Pro-sodie.

15 **S**emnele ce se-întrebuințează spre desăvîrșirea Symboluri-lor' ziceri-lor' sînt': (') Apostroful', (-) Semnu-l' scurtăr'i, (·) trem'a, (-) trăsura de unire, () parentesul', și („...„) semnul', adducer'i, și altele, care slav'a și cinstea fie altora de a vorbi de dînse-le.

Pentru Apostrof'.

20 Cînd sînt' doă vocale la un loc', de multe ori un'a se-leapădă pentru Eufonie și în locul ei se-întrebuințează d'asupra apostroful' cum în loc de a zice dintru acestea, zicem, dintr'a ceste.

În-

Însemnări.

1. La alte limbi, această vocală se-leşă-
pădă numai pe urma unei Syllabe; dar la noi
se-leapădă şi înainte; cum: „sînge 'mî cere,
5 sînge' mî strigă, sînge vrea a se-vârşa.“ (O-
rest.)

II. Din vocale i, o, y, nu se-leapădă în
apostrof'.

10 III. Putem' asemenea să întrebuiţăm' apo-
stroful' şi în urm'a substantivelor', adjecti-
velor', verburilor' şi partiţipiilor' în loc de u,
mut'; cum: în loc' de om ũ, om'; în loc' de
bun ũ, bun'; în loc' de rog ũ, rog'; în loc'
de vorbind ũ, vorbind' ¹. şcl.

15 Pentru*semnul' Scurtări.

Acesta se-pune tot'd'aun'a d'asupra lui i
şi u, cînd se-pronunţiază jumătate, aũ cînd
este mut'; cum: mergi, faci, bo.ũ, om ũ,
şcl.

20 Putem' asemenea să'l întrebuiţăm' şi
d'asupra lui e, cînd' ar'trebuie să se-lepede în a-
postrof' şi pronunţia nu'l lasă; cum: tē ad-
duce, în loc de teadduce şi nu t'adduce.

Pentru Trem'a.

25 Trem'a aũ doă puncturi în rînd' se-între-
buiŕează tot'd'aun'a d'asupra unui diftong' ca
să nu să citească de o dată; cum: fie,
fiule şcl.

P e n-

¹ vorbind'.

Pentru trăsura uniri.

- Ea se-întrebuințează între două saū¹
 mai multe ziceri care se-compun': precum la fa-
 cerea timpurilor' compuși, verburi-le cele pasi-
 5 ve, la încheerea articolului cu substantivul' și
 la facerea adjectivelor' comparative și super-
 lative; cum: „Cap'-d'-operă, miază-zî; am'-
 scris', omu-l', mai-înțeleptu, prea-înțeleptu,
 se-socotește.“*șcl.
 10 Să mai întrebuințează încă și la sfîr-
 șitul rîndului cînd o zicere nu va-fi întrea-
 gă scrisă.

Semnul adduceri².

- El se-întrebuințează cînd în vorbirea aū
 15 mai bine, în scrisoarea noastră adducem' vorbi-
 le cuiva; cum: acestea ne învață Hristos':
 „Iubițivă între voi, aveți pacea și dragostea
 mea, dacă vreți să fiți ucenic'i și fraț'i mei.“

Pentru Parentes'.

- 20 În Parentes' se-închid' oare care ziceri, ca-
 re facū mai luminată o propoziție, dar care ar'
 putea să lipsească; cum: „cine uraște virtu-
 tea (cu-atoate că din nenorocire sînt' mulți)
 acela nu este vrednic' de viață.“

CAP'

¹ saū saū.² adduceri.

CAP' VI.

Pentru Punctuație.

Punctuați'a este meșteșugul' de a-arăta, cînd
 5 scri'm', prin semne priimite, ce fel' trebuie să
 stăm' cînd vorbim' aũ citim'.

Semnele cele priimite prin învoire ale pun-
 tuații sînt: (,) virgul'a, (;) punctul' și virgu-
 10 la, (:) doă puncturi, (.) punctul și (—) pauza,
 la care se-mai adaogă¹ și punctul mirăr'i (!) al
 întrebăr'i² (?) și puncturile (.....)

1. Pentru virgulă.

Virgul'a arată o încetare cît' se-poate mai
 mică, și se-întrebuințează.

15 I. Între subjețe, verburî, prezise, și
 compliniri ce vin' un'a după alt'a, și care sînt'
 tot' într'o propoziție.

Ecsempurî.

20 Duhul', mintea, gîndul', cugetul', inim'a,
 dorirea, toate sînt' ne-potrivite cu purtarea
 cea din afară într' un' ypocritũ.

Altul'.

Unde nedreptatea este o vrednicie, acolo
 dreptul' tace, rabdă, sufferă, suspină și cău-
 tă-

¹ adoagă.

² întrebăr'.

tătur'a lui cea lăcrămată numai către cer' se-
îndreptează cu îndrăzneală.

A l t u l .

- 5 Dreptatea este lesne înțelegătoare, nemi-
tuită, nepărtinitoare și plină de răsplă-
tiri.

A l t u l .

- 10 Trebuie a-pune în hotar' și regulă voile,
plăcerile, faptele și toate întreprinderile noa-
stre, ca să ajungă¹ la scopul, lor'.

Î n s e m n a r e .

- 15 Când aceste părți ale propoziții sînt' nu-
mai două și se-despărtesc' cu un' conjugativ',
atunci nu se-întrebuințează virgul'a; afară nu-
mai dacă aceste părți nu vor-fi arătate prin
întindere de ziceri cum: iubește dreptatea, a
căria săvîrșire este liniștea, și o lucrează
pe dînsa.

- 20 II. Se-întrebuințează între mai multe pro-
poziții principale (de nu vor-fi subțimpărțite
prin virgule) ce vin un'a după alta, cum: „cin-
stește pre Dumnezeu, supunete legilor', iubește
pe aproapele și nimic' nu face, fără anul cău-
ta sfîrșitul'.”

- 25 Însemnarea de sus' se-apleacă și la acea-
stă regulă.

- 30 III. Propoziți'a încedentă ecplicativă se-
pune între două virgule; cum: „pătămile², ca-
re sînt' boale ale sufletului, nu vin' de cît'
din împrotivirea noastră asupra judicăți'.”

¹ ajugă.

² pătămile.

Între două virgule se-pune asemenea și o prepoziție, un' conjugativ', și o partiție cu complinirile lor', cînd puse în mijlocul' fraselui, arăt¹ o întîmplare; cum: „omul', ca să
5 fie fericit'; trebuie să fie împăcat' cu conștiința — omul', în starea fir'i, este numai cu legea ce natur'a 'i o însuflă în inim'a lui — Pre un' înțelept', întrebîndul' oare cine, ce este
10 mai greu, a răspuns': a se-cunoaște pre sine.

IV. Un' adjectiv' aŭ o partiție urmate de complinirea lor', se-despart de o virgulă, fie la începutul', fie la sfîrșitul' frasului; cum: „Urmînd' adevărul' și lucrînd' dreptatea, nu săvîrșești, de cît' împăcarea conștiinți
15 int'i cu tine — Tot'd'auna mergi înaintea slavei, urmînd' ea faptele tale.“

V. Cînd din două propoziții un'a va-fi condițională au ypotetică, atunci se-despart' printr'o virgulă; cum: „daca zicerile al' mieu
20 și al' tău ar'-fi fost' necunoscute, ar'-fi fost' asemenea necunoscute și zicerea războiului.“

Se-pune asemenea virgulă și după fiește-care ziceră Ellyptică, la începutul' frasului; cum: „cu toate acestea, să trăim' în pace,
25 iubiți mei săvîrșind' datoriile noastre — în sfîrșit', toate sînt' pentru un' scop' făcute, și nici un'a nu este care să nu aibă cuvîntul' de săvîrșit' în sine.“

Se-despart' asemenea prin virgulă și toate zicerile care sînt' în apostrofă aŭ în chemare de vor'-fi la începutul' fraselui, iar' de vor'-fi la mijloc', se-pun între două virgule; cum:
„Flori

¹ arătă.

„Flori, a cîmpilor¹ podoabă, ... și iar:
ascultați, noroadelor², dreptățile voastre.“

- IV. Înainte de zicerile cînd, pentru,
că, fiind că, de cît, precum, (cînd'
5 complinirile lor' nu vor'-fi subțimpărțite prin'
virgule), și într' un cuvînt' întrebuițăm vir-
gul'a după orî-ce adăogare care loghicește compli-
nește pe oare care din părțile propoziții; daca
aceasta adăogare va-fi la-început', iar de va-fi
10 la mijloc, se-pune între două virgule.

2. Pentru Punt' și Virgulă a ũ Semicolon'.

Puntul' și virgul'a arată o încetare mai
mare și se-întrebuițează:

- I. Ca să despărțescă mai multe părți a-
le periodului; cum: „Fii sencer' prietenului tău
și te ferește de lingușitori, care sînt' prie-
teni numai ai mesii; într' a le căror' buze ade-
văr' nu poți afla; cari patim'a o fac' virtute,
20 și într' ale căror' față lacrimi nu veî vedea
în nenorocirile tale.“

Cea după urmă parte a acestui period se-
desparté de virgulă căci are conjugativul și i.

- II. Se-întrebuițează între două propozi-
25 ții, din care cea următoare este relativă că-
tre cea dintîiu; și care înainte are conjuga-
tivele însă, dar, cu toate acestea,
cu toate că, căci, pentru că, fiind'
că și alte; cum: „Ceî vechî zicea că toată
30 mașin'a ceru-lui se-îmvîrtește înaprejurul pă-

21*

mîn-

¹ chimpilor'.

² noreadelor.

mîntului; însă descoperirile celor' noi arătără că pămîntul' nu este de cît' un' planet'."

- III. Cînd mai multe părți a unei propoziții vor'-fi subțîmpărțite prin virgule, atunci
- 5 propozițiile se-despart' prin punct' și virgulă; cum: „Ghermani'a se-otărăște, la a miază-noapte cu Prusi'a, marea Baltică Danemarc'a și marea Ghermană; la appus cu locurile de jos, Franța și Elveți'a; la amiază-zi cu Itali'a,
- 10 golful' Veneții și Turci'a, și la răsărit' cu Rusi'a și Poloni'a."

3. Doă Punturi.

Ele arăt' o încetare și mai mare și se-întrebuințază.

- 15 I. După un' fras' sfîrșit', dar' urmat' de altul' care îl luminează mai bine aŭ care îl mai întinde cum: „Nici odată nu trebuie să rîdem' soart'a celor' nenorociți: pentru că? cine este încredințat' că tot'd'aun'a va-fi norocit'."

- 20 II. Înainte de o numerație, care este o parte propoziții; cum: „Monarșiile Europi sînt' a Rusii, a Austrii și a Turcii."

- III. Și cînd adducem' vorbile oare cui, cum Solomon' a zis': „În locul' necredinčoșilor' 25 suspină drept'i; iar întru pierdere-a lor' se vor' îmulți drept'i."

Însemnare.

- Acestea se-întrebuințază atunci cînd Stylul va-fi periodic'; cînd însă este curmat'; 30 cea mai multă parte nu se-întrebuințază.

4. Pentru Puntă

Puntul' arată o încetare și mai mare și se-pune după un' înțeles' întreg' și desăvârșit'; cum: „rușinea este cea mai din tîiū din
5 toate grațiile.“

Cînd înțelesul' este întreg' și desăvârșit', se-mai întrebuițează încă și alte două Semne, care sînt': Puntul de întrebare și punctul' de mirare.

10 Puntul' de întrebare se-întrebuițează pe urm'a frasarilor' care arăt' vre o întrebare; cum: „Ce este mai frumos' de cît' virtutea?“

Îns. Pentru semnul' întrebăr'i ar'-fi mult' mai-bine între noi să se-întroducă a se-pune
15 înainte, mai vîrtos' cînd frasarile și perioadele sînt mari¹; cum: ? „Ce este mai frumos' de cît' virtutea.“

Semnul' mirăr'i se-întrebuițează pe urm'a frasarilor' ce arăt' spaîmă, frică, miă, de
20 multe ori și după o întrebare; cum: Ah! Mademoazelă,? cum se-află frate mieū....

Cugetul' ei nu ² îndrăznește să meargă mai departe. — Madamă, elū merge foarte bine cu ran'a sa ³, dar fiul meu!... Nuî răspunde niminî
25 ...ah! mademoazelă, fiul mieū! scumpu-l' mieū copil'! răspunde'mi, ce? el este mort'? n'a mai avut' nici un minut'? Ah! Dumnezeule! ce jărtfă!

30 Semn' de stare avem' încă și pauz'a (—), care arată a mai mare încetare și care se-întrebuițează: 1. Cînd oratorul voește să stea atîta, pînă cînd să 'și ȳa răsufflarea, și
pe

¹ meri.

² cu.

³ (ra-)nas'a.

- pe ascultători să' i facă să judece pentru cele zise. 2. Se-întrebuințează în dialoguri între întrebări și răspunsuri, ca să ne depărtăm' de atot' repeti pe a - z i s, a - r ă s p u n s',
- 5 după cum se-vede în ecsemplul¹ de sus'.

5. Pentru Punturi.

- Punturile se-întrebuințează ca să arate o tăcere de vorbe, care rămîn' nezise sau pentru rușine, sau că se-subțințeleg', sau că sînt'
- 10 precumate de altă cineva care începe a vorbi, sau în sfîrșit cînd vorb'a arată în sine pătimî precumate de altele.

- Se-întrebuințează încă și ca să arate un' șîr' de lucruri ce urmează și care rămîn'
- 15 tăcute; cum: 1 2 3 4 5 și alte asemenea.

Sfîrșit'.

¹ ecsemplu.